

STANDARD PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA

Monika Morávková Vejrochová
a kolektiv

SYSTÉMOVÁ PODPORA
INKLUZIVNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

STANDARD PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA

Monika Morávková Vejrochová a kolektiv

SYSTÉMOVÁ PODPORA
INKLUZIVNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

Partneři projektu:

Recenzenti:

doc. PaedDr. Vanda Hájková, Ph.D.
doc. PhDr. Iva Strnadová, Ph.D.
doc. PhDr. Tomáš Čech

Autorský tým:

Mgr. Juliana Gardošová,
Mgr. Vanda Korandová,
Mgr. MgA. Mariana Koutská, Ph.D.,
Mgr., Jana Kulštrunková,
Mgr. Olga Kusá,
Bc. Alexandra Luhanová,
doc. Mgr. PaedDr. Jan Michalík,
Mgr. Bc. Monika Morávková Vejrochová,
Mgr. Zbyněk Němec,
Mgr. Bc. Lucie Obrovská, Ph.D.,
PhDr. Kateřina Soudná,
Bc. Irena Tlapáková

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Publikace vznikla díky projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR CZ.1.07/1.2.00/43.0003. Tento projekt je spolufinancován ESF a státním rozpočtem ČR.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občansko-správní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

STANDARD PRÁCE
ASISTENTA PEDAGOGA

1. vydání

© Monika Morávková Vejrochová a kol., 2015
© Univerzita Palackého v Olomouci, 2015

ISBN 978-80-244-4722-3 (tištěná verze)
ISBN 978-80-244-4769-8 (elektronická verze)

OBSAH

POUŽITÉ ZKRATKY	5
POUŽITÉ PIKTOGRAMY	6
ÚVOD	7
JAK ČÍST STANDARD?	9
1 SYSTÉMOVÉ VYMEZENÍ POZICE ASISTENTA PEDAGOGA V ČESKÉM ŠKOLSTVÍ	11
1.1 Historie vzniku pozice asistenta pedagoga	12
1.2 Asistent pedagoga na školách v současnosti	14
1.3 Role asistenta pedagoga ve třídách a školách	15
1.4 Základní činnosti asistenta pedagoga při podpoře žáků	16
1.5 Pracovní náplň a kvalifikace asistenta pedagoga	17
1.6 Kvantitativní rozměr působení asistenta pedagoga v českém školství	19
2 SYSTÉMOVÉ ASPEKTY POZICE ASISTENTA PEDAGOGA	21
2.1 Asistent pedagoga v kontextu právních norem České republiky a mezinárodních závazků	22
2.2 Vymezení klíčových pojmů	25
2.2.1 Kdo je asistent pedagoga?	25
2.2.2 Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami	27
2.2.3 Školská poradenská zařízení	28
2.3 Kvalifikační předpoklady asistenta pedagoga	29
2.3.1 Profesní příprava asistenta pedagoga	29
2.3.2 Další vzdělávání pedagogických pracovníků a zařazení do kariérních stupňů	30
2.3.3 Možnosti kariérního růstu asistenta pedagoga	33
2.4 Zřízení funkce asistenta pedagoga	33
2.4.1 Žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga	34
2.4.2 Popis činností a náplň práce asistenta pedagoga	35
2.4.3 Pracovněprávní úprava pozice asistenta pedagoga	40
2.4.4 Financování pracovní pozice asistenta pedagoga v kontextu české legislativy	46
3 OSOBNOST A KOMPETENCE ASISTENTA PEDAGOGA	49
3.1 Osobnost asistenta pedagoga	50
3.1.1 Osobnostní předpoklady	50
3.2 Vztahové aspekty práce asistenta pedagoga ve školním prostředí	51
3.2.1 Asistent ve školním prostředí	52
3.2.2 Týmová spolupráce	52
3.2.3 Vedení školy a asistent pedagoga	53
3.2.4 Asistent pedagoga ve vztahu k učiteli	56
3.2.5 Asistent pedagoga ve vztahu k žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami	58
3.2.6 Asistent pedagoga ve vztahu k ostatním dětem ve třídě	60
3.2.7 Asistent pedagoga ve vztahu k rodičům	62

3.2.8	Spolupráce s poradenským zařízením	64
3.3	Asistent pedagoga ve vztahu k míře zodpovědnosti ve výchovně-vzdělávacím procesu	64
3.3.1	Asistent pedagoga ve výchovně-vzdělávacím procesu.	65
3.3.2	Klíčové kompetence ve vztahu k I.–III. úrovni asistenta pedagoga	67
3.3.3	Popis činností asistenta pedagoga	70
4	HODNOCENÍ, METODICKÉ VEDENÍ, SUPERVIZE A ZVYŠOVÁNÍ KVALITY PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA	73
4.1	Hodnocení a metodické vedení asistenta pedagoga	74
4.2	Mentoring a supervize v pedagogické praxi.	77
4.2.1	Konzultační podpora	77
4.2.2	Mentorská podpora	79
	ZÁVĚR.	85
	SLOVNÍK POJMŮ	86
	LITERATURA	88
	SEZNAM PŘÍLOH	90

POUŽITÉ ZKRATKY

AP	asistent pedagoga
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
IVP	individuální vzdělávací plán
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MZ	maturitní zkouška
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
OMJ	odlišný mateřský jazyk
PAS	poruchy autistického spektra
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
PPV	pracovník pověřený vedením
RVP	rámcový vzdělávací program
SPC	speciálně pedagogické centrum
SŠ	střední škola
SVP	speciální vzdělávací potřeby nebo také potřeba podpůrného opatření
SZN	sociální znevýhodnění
ŠPP	školní poradenské pracoviště
ŠPZ	školské poradenské zařízení (SPC nebo PPP)
ŠVP	školní vzdělávací program
ZZN	zdravotní znevýhodnění
ZP	zdravotní postižení
ZŠ	základní škola
ZV	základní vzdělávání

POUŽITÉ PIKTOGRAMY

KOMENTÁŘ		POZNÁMKY	
ŘEDITELÉ		ODBORNÝ TERMÍN	
DŮLEŽITÉ		PŘÍKLAD	
RIZIKA		K ZAMYŠLENÍ	
NÁVRHY A DOPORUČENÍ		ASISTENT PEDAGOGA	
IDEÁLNÍ STAV			
SOUČASNÝ STAV			
LEGISLATIVA			

ÚVOD

V České republice působí ve školách více než pět tisíc pedagogických pracovníků v pracovní pozici asistent pedagoga. Formálně byla tato pracovní pozice ustavena od roku 2005 zněním školského zákona (zákon č. 561/2005 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů) a kvalifikační předpoklady pro výkon této profesní pozice přinesl zákon o pedagogických pracovnících (zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů).

Za téměř deset let oficiálního působení asistentů pedagoga (dále také AP) byl prokázán jejich nezastupitelný přínos pro vzdělávání dětí, žáků a studentů (dále jen žáci) se speciálními vzdělávacími potřebami (dále také SVP)¹. Na druhé straně dosavadní zkušenosti ukazují na řadu problémů, kterým tato profese čelí. Některé z nich mají společný základ i dopady na celém území České republiky (např. neexistence jednotných pravidel zřizování této pozice, neexistence systému metodického vedení a konečně i neexistence obecně přijímaných standardů činnosti AP). Jiné se týkají příslušného regionu či školy (zejména nepochopení role a místa asistenta pedagoga v kolektivu pedagogických pracovníků).

Velmi málo je dosud propracován výkonový rámec činnosti asistentů pedagoga ve vztahu k jednotlivým skupinám žáků s různými druhy SVP. Např. zřizování i působnost asistenta pedagoga u žáků se sociálním znevýhodněním (dále také SZN) je dosud vysloveně nahodilá a nesytemová. U žáků se zdravotním postižením (dále také ZP) a výjimečně u žáků se zdravotním znevýhodněním (dále také ZZN) je částečně řešen způsob jejich ustavování a role školských poradenských zařízení v tomto procesu, i jim však chybí závazná pravidla působení ve školách.

Uvedená situace působí problémy nejen asistentům pedagoga, ale i učitelům, ředitelům škol a také orgánům veřejné správy ve školství. Nejednotnost činnosti asistentů pedagoga však nejvíce dopadá na primární uživatele jejich služeb – žáky ve třídách, v nichž asistent působí.

Asistenti pedagoga, i vzhledem k relativně krátké době své existence jako samostatné profesní skupiny, čelí řadě problémů, které ztěžují jejich trvalejší identifikaci se zvoleným povoláním/profesí. Důsledkem bývá vysoká míra fluktuace v těchto pozicích, velmi slabý či žádný kariérní postup a také nízké až nedostatečné finanční ohodnocení této činnosti. Na druhé straně se rok od roku zvyšuje absolutní i přepočtený počet těchto pracovníků. Jejich mzdy jsou hrazeny v drtivé většině krajskými úřady z prostředků na vzdělávání žáků se SVP. Zvyšuje se rozpor mezi požadavky žáků (zákonných zástupců) či škol na potřebu a počet asistentů pedagoga a možnostmi veřejných rozpočtů ve stávajícím modelu navyšovat objem potřebných finančních prostředků.

Vytvořit obecně platný standard jedné profesní skupiny pedagogických pracovníků v současné situaci není lehký úkol. MŠMT iniciovalo v roce 2009 aktivity vedoucí k vytvoření „profesního standardu učitele“. Tehdy zahájená diskuse však z řady důvodů přinesla jen úvodní vymezení přístupů k tomuto problému a nedošlo k završení prací v podobě uceleného dokumentu normativní či alespoň koncepční povahy.² Vytvoření tohoto dokumentu (obecný

1 Bude definováno dle vývoje legislativy.

2 Viz webové stránky MŠMT Standard učitele www.msmt.cz/standarducitele

rámec činnosti – kvality činnosti pedagogických pracovníků či učitelů) by bylo vhodným rámcem pro práce na předkládaném dokumentu – standardu (činnosti) asistenta pedagoga.

I bez zastřešujícího materiálu však předkládaný Standard práce asistenta pedagoga řeší základní otázky existence této profesní skupiny pedagogických pracovníků. Stanoví základní cíle a zásady jeho působení v českých školách. Popisuje potřebný organizační a legislativně správní rámec jeho vzdělávání (získávání kvalifikace) a navrhuje potřebný rámec dalšího vzdělávání asistentů pedagoga. Podrobně řeší organizačně správní aspekty ustavení této profesní pozice ve školách, základní normativní pravidla výkonu jeho činnosti (zejména pracovněprávního charakteru). Dále Standard asistenta pedagoga stanoví zásadní předpoklady pro kvalitní výkon pozice asistenta pedagoga. Mezi nimi kvalifikační, osobnostní předpoklady a zejména kompetence a dovednosti, které jsou nezbytným předpokladem pro možnost hodnocení (kvality) výkonu jeho činnosti.

Podstatným přínosem Standardu práce asistenta pedagoga je popis tří úrovní výkonového rámce činnosti asistenta pedagoga. Jednotná pozice asistenta pedagoga v sobě zahrnuje vnitřně značně diferencovanou skupinu pracovníků s různou mírou (a potřebou) dovedností, znalostí a kompetencí. Předložený návrh respektuje platný právní stav a zejména potřeby uživatelů jeho služeb a škol, na nichž působí. Samostatná kapitola standardu řeší postavení asistenta pedagoga v týmu pedagogických pracovníků, jeho místo, vztahy k rozhodujícím účastníkům vzdělávacího procesu. Konečně řeší navržený Standard i rámec pro hodnocení a sebehodnocení asistentů pedagoga, návrh modelu jejich metodického vedení a prostor pro supervizi jejich činnosti.

Standard je připraven jako jednotný, a přesto obecný dokument pro všechny asistenty pedagoga, bez ohledu na to, jaký druh speciálních vzdělávacích potřeb má žák nebo žáci ve třídě. Případné rozdíly v činnosti (kompetencích, působnosti) asistentů pedagoga např. u žáků se ZP a žáků se SZN jsou uvedeny. Vytvořený dokument má sloužit ke sjednocení náhledu na činnosti asistenta pedagoga u nás. Dosavadní vývoj vedl k výrazným odlišnostem mezikrajovým a v jednotlivých školách. Další nejednotnost výkonu této důležité pozice mezi pedagogickými pracovníky ohrožuje efektivitu vynakládaných prostředků, což není v zájmu MŠMT, žáků ani škol.

Dokument „Standard práce asistenta pedagoga“ je připraven jako výstup projektu OPVK „Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR“ (číslo projektu: CZ.1.07/1.2.00/43.0003). Práce na textu Standardu práce asistenta pedagoga probíhaly od podzimu 2013 do podzimu 2014 a ve školním roce 2014/2015 byl dokument ověřen v síti metodického vedení asistentů pedagoga v krajích Olomouckém, Moravskoslezském, Středočeském a Ústeckém. Text Standardu asistenta pedagoga prošel náročným oponentním a recenzním řízením. Výsledná podoba „Standardu asistenta pedagoga“ byla v březnu 2015 předložena Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, krajským úřadům, asociacím pracovníků působících v regionálním školství, vysokým školám, odborníkům, pedagogům i rodičovské veřejnosti. Autoři věří, že Standard práce asistenta pedagoga (dále Standard) přispěje k lepšímu chápání role této skupiny pedagogických pracovníků v české vzdělávací soustavě.

Kolektiv autorů

JAK ČÍST STANDARD?

Vytvořený Standard AP v sobě kombinuje složku normativně-organizační (obecná) a složku dovednostně-kompetenční (individuální). Obě složky se v rámci tvorby Standardu budou doplňovat a prolínat.

- Právní úprava činnosti AP (např. ve vyhlášce č. 73/2005 Sb.) vytváří normativní a organizační obecné předpoklady činností všech AP, stejně tak však ovlivňuje a modifikuje i výkon pozice AP u konkrétního pracovníka.
- Dovednosti a kompetence AP jsou vnímány více jako součást individuální náplně činnosti konkrétního AP, i ony jsou však právními a organizačními normami ovlivňovány, či v některých případech přímo stanoveny.

Standard AP ve svých částech popisuje platný právní (a faktický) stav, tj. rozvádí, vysvětluje a aplikuje ustanovení platných právních norem (vzdělání, kvalifikace, další kvalifikace, náplň práce) způsobem, který odpovídá potřebám těchto pracovníků (a širěji potřebám žáků).

Ve vybraných částech Standard AP přináší nové pohledy a návrhy na řešení příslušných oblastí (typicky supervize, metodické vedení). V částech, v nichž autoři vytěžují platný právní stav, je Standard psán jako „platný dokument“ tohoto druhu. Toto konstatování platí i pro části, které nemají přímou oporu v platných právních normách (právě metodické vedení), ale autoři jsou si jisti, že daná oblast je pro úpravu: a) vhodná; b) nutná; c) není v rozporu s ustanovením právních norem. I tato část je psána běžnou formou a formátem Standardu AP.

Části, v nichž autoři shledali, že současný stav, byť platný a potvrzený právními normami, je pro praxi nevyhovující, či přímo škodlivý, jsou doplněny „vlastním návrhem dobré a správné praxe“; tyto pasáže jsou pro snazší orientaci graficky odlišeny od ostatního textu.

SYSTÉMOVÉ VYMEZENÍ POZICE ASISTENTA PEDAGOGA V ČESKÉM ŠKOLSTVÍ

ZBYNĚK NĚMEC
JAN MICHALÍK

Asistent pedagoga je relativně novou pedagogickou profesí, která se v českém vzdělávacím systému rozvíjí od poloviny devadesátých let dvacátého století. Od počátků je jasný základní smysl práce asistenta – podpořit efektivitu vzdělávání žáků se SVP. Během uplynulých dvou desetiletí se ale významně měnily podmínky pro poskytování této podpory i celková koncepce vzdělávání žáků s postižením nebo znevýhodněním, úměrně tomu pak docházelo ke změnám i v profesi asistenta pedagoga.

1.1 HISTORIE VZNIKU POZICE ASISTENTA PEDAGOGA

V návaznosti na zvyšující se počet dětí se ZP ve školách po roce 1990 se začaly objevovat požadavky na zajištění „asistence ve vzdělávání“. Náklady na činnost asistentů (alternativně uváděni jako osobní asistenti, třídní asistenti či asistenti učitele) byly hrazeny převážně z prostředků mimo resort školství. Nejčastěji šlo o finance určené na podporu zaměstnanosti poskytnuté místně příslušnými úřady práce. Postupně resort práce a sociálních věcí tento způsob podpory (zejména společensky účelné pracovní místo a veřejně prospěšná práce) přestal uznávat. Dále se na krytí nákladů na zřízení pozice asistenta podílela občanská sdružení zdravotně postižených. Postupně byly náklady na asistenta hrazeny i z finančních prostředků resortu školství. Zejména z tzv. navýšení normativu na vzdělávání dítěte, žáka a studenta se ZP. U asistentů hrazených z těchto prostředků se nejčastěji jednalo o formu civilní vojenské služby a v určitých případech o „fiktivní“ výkon pozice asistenta, kdy pracovní právní titul byl veden jako obvyklá, již v resortu školství existující pozice – např. vychovatel. Uvedený systém poskytování asistentů postrádal oporu nejen v zákoně, ale v obecně závazných normativně-právních aktech vůbec. Školy tak byly vystaveny značným problémům.

Historicky prvním legislativním návrhem na doplnění školské legislativy o institut asistenta pedagoga (v původním návrhu „třídní asistent“, název byl pozměněn na žádost MŠMT v průběhu projednávání) byla zákonodárná iniciativa Olomouckého kraje na jaře 2003. Šlo o návrh na doplnění tehdy platného školského zákona o zákon č. 29/1984 Sb. o následujícím ustanovení³:

„Ředitel základní školy, střední školy, speciální školy a vyšší odborné školy může na návrh speciálně pedagogického centra a se souhlasem krajského úřadu ve třídě, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením, zřídit funkci třídního asistenta.“

Následně MŠMT předložilo vlastní návrh školského zákona (na přelomu let 2003/2004), jenž byl posléze přijat jako zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). MŠMT nevyužilo projednávaného návrhu Olomouckého kraje a navrhlo vlastní úpravu zřízení pozice asistenta pedagoga ve školách takto:

3 Návrh byl rozdílem jednoho hlasu zamítnut v rámci II. čtení dne 25. června 2003 (sněmovní tisk č. 76).

§ 34

- (8) Ředitel mateřské školy může se souhlasem krajského úřadu zřídit v mateřské škole pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky funkci asistenta pedagoga, pokud jsou ve třídě mateřské školy děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

§ 46

- (4) Ředitel může se souhlasem krajského úřadu v přípravné třídě, ve třídách základní školy speciální, popřípadě v dalších třídách základní školy zřídit funkci asistenta pedagoga.

Návrh zřetelně preferoval zřizování asistentů pedagoga ve školách speciálních. Vůbec neřešil pozici školského poradenského zařízení. Po projednání v Poslanecké sněmovně bylo nakonec přijato konečné znění zákona upravujícího zřízení pozice asistenta pedagoga v této podobě⁴:

„Ředitel mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, střední školy a vyšší odborné školy může se souhlasem krajského úřadu ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává dítě, žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami, zřídit funkci asistenta pedagoga. V případě dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení.“

V minulosti také byli systémově odlišováni asistenti pracující s žáky se ZP a asistenti u žáků se SZN – u těch šlo nejprve o tzv. „romské asistenty“ (Informace MŠMT o zřízení funkce romského asistenta v základní a zvláštní škole z roku 1997), posléze o „vychovatele – asistenty pedagoga“ (Metodický pokyn MŠMT ke zřizování přípravných tříd pro děti se SZN a ustanovení funkce vychovatele – asistenta učitele z roku 2001). Od roku 2005 je asistentská profese v legislativě sjednocena, školské normativní předpisy (školský zákon a prováděcí vyhlášky MŠMT, zákon o pedagogických pracovnících a prováděcí normy atd.) pracují s jednotným pojmem asistent pedagoga bez ohledu na to, zda je funkce vykonávána u žáků se ZP (znevýhodněním) nebo u sociálně znevýhodněných žáků⁵. Nadále však v praxi přetrvává rozdílný způsob financování obou skupin AP.

Historické aspekty slouží v této fázi k ujasnění vývoje, příčin a důvodů současného stavu.

⁴ § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb.; pozměňovací návrh podala poslankyně Táňa Fischerová.

⁵ V praxi se někdy ještě u některých pedagogů setkáváme s neoficiálním označením „romský asistent“ používaným pro asistenty pedagoga určené do tříd, v nichž je vzděláván romský žák (alter. asistent pedagoga, jenž je sám Romem). De iure ale profese „romský asistent“ neexistuje už od roku 2001.

1.2 ASISTENT PEDAGOGA NA ŠKOLÁCH V SOUČASNOSTI

Normativně jednotná pracovní pozice je v praxi dělena podle následujících hledisek:

PODLE MÍSTA UPLATNĚNÍ

- asistenti pedagoga ve školách (třídách) samostatně zřizovaných pro žáky se ZP;
- asistenti pedagoga v běžných školách;
- asistenti pedagoga ve školských zařízeních (zejména zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy).

PODLE ZPŮSOBU FINANČNÍHO ZAJIŠTĚNÍ PŮSOBNÍ ASISTENTA PEDAGOGA

- asistenti pedagoga financovaní z prostředků na asistenta pedagoga u žáků se ZP;
- asistenti pedagoga financovaní z dotačního programu na asistenta pedagoga u žáků se SZN;
- asistenti pedagoga financovaní z rozpočtových (běžných) prostředků školy.

V rámci Standardu zaujímáme stanovisko, že úhrada odměny asistenta pedagoga rodiči žáků je protiprávní. Poskytování tohoto druhu podpory přímo asistentem pedagoga je opatřením systémovým (stejně dobře dostupným kdekoli) a odpovídá základnímu požadavku na bezplatné vzdělávání pro všechny žáky bez rozdílu a tomuto právu odpovídající povinnosti veřejné správy v oblasti školství.

PODLE VĚKU DÍTĚTE A ŠKOLY, KTEROU NAVŠTĚVUJE

- asistenti v MŠ;
- asistenti na ZŠ (vč. přípravného stupně);
- asistenti na SŠ, případně vyšších odborných školách⁶.

Vytvořený Standard je určen pro všechny rámcově vymezené typy působení AP. Z povahy věci samé vychází primárně z vymezení pozice asistenta pedagoga ve školách hlavního vzdělávacího proudu (někdy tzv. inkluzivní pojetí vzdělávání). V rozhodující většině obsahu je uplatnitelný i pro pozici asistenta pedagoga působícího ve třídách a školách samostatně zřizovaných pro žáky se ZP. V základních parametrech profese, jako je kvalifikace nebo obecná náplň práce, je Standard platný i pro asistenty pedagoga s působností ve školských zařízeních. Jejich uplatnění se může lišit v konkrétních pracovních postupech a úkolech. Stejně tak se příslušná ustanovení Standardu automaticky modifikují podle věku dítěte, v souladu s poznatkami zejména vývojové a pedagogické psychologie.

Ve vztahu ke specifikaci podporovaných žáků tedy Standard pracuje s **jednotným pojetím profese asistenta pedagoga**, které je dále členěno nikoli podle kategorií speciálních vzdělávacích potřeb žáků, ale podle oblastí **konkrétní potřebné podpory žáků**, se kterými asistent v praxi pracuje.

6 Asistenti pedagoga v současnosti nepůsobí na školách vysokých, a to jak ve smyslu jejich legislativního zakotvení, tak i reálné existence.

Vytvářený Standard nerozlišuje skupiny dětí (žáků) podle věku, podle typu znevýhodnění, podle formy pracovně právního vztahu, podle formy ekonomického zajištění konkrétního pracovníka na dané pozici. Řada těchto modifikací však je upravena např. v příslušných metodikách zaměřených na dílčí aspekty výkonu profese AP, které byly vytvořeny jako další výstupy projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání. V praxi jistě lze nalézt i další metodické a jiné texty věnované asistentům pedagoga působících na různých místech vzdělávací soustavy dle výše uvedeného vymezení.

1.3 ROLE ASISTENTA PEDAGOGA VE TŘÍDÁCH A ŠKOLÁCH

Činnosti asistenta pedagoga ve třídách a u žáků, jimž je tato forma podpory poskytována, ve Standardu vycházejí ze dvou následujících východisek:

1) ASISTENT PEDAGOGA JE DRUHÝM PEDAGOGICKÝM PRACOVNÍKEM VE TŘÍDĚ, PARTNEREM UČITELE, jeho role je mnohem širší než jen přímá podpora vybraného žáka nebo malé skupiny žáků se SVP. Výsledky některých zahraničních výzkumů (např. Webster et al., 2010, Balshaw, 2010) ukazují, že omezení působnosti asistenta na neustálou přítomnost u žáka (většinou) se ZP je v mnoha případech kontraproduktivní (vede ke stigmatizaci žáka, jeho sociální izolaci; pedagogické vedení nedostatečně kvalifikovaným asistentem může mít negativní dopady na dosaženou úroveň vzdělání žáka).

2) ZÁKLADNÍM ÚKOLEM ASISTENTA PEDAGOGA JE PODPORA VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SVP. Náplň práce asistenta pedagoga obsahuje přímou práci s žáky se SVP, ta je však, v zájmu dítěte a dětí ve třídě, doplňována podle potřeby o další v praxi uplatňované činnosti (komunikace s rodinami žáků, tvorba pomůcek a učebních materiálů, podpora učitele s organizací). Asistent pedagoga vždy významným způsobem ovlivňuje klima třídy. Jak sociálně-psychologické vazby jejích členů, tak naplňování vzdělávacích potřeb všech účastníků, i dětí bez SVP. Přítomnost asistenta pedagoga ve třídě, v níž je žák se SVP, nesmí znamenat rezignaci na přímou práci učitele s tímto žákem!

Standard vychází z platného právního stavu, podle kterého je funkce asistenta pedagoga zřizována do třídy, ve které je vzděláván žák se SVP. V praxi však bývá asistent pedagoga stále vnímán jako podpora pouze ve vztahu ke konkrétnímu žákovi. Tuto praxi podporuje systém přidělování finančních prostředků, který je vázán na jednoho žáka. Je žádoucí, aby se asistent pedagoga mohl věnovat i ostatním žákům, a vytvořil tak prostor učiteli pro intenzivní práci s žáky, kteří to potřebují. Vybrané části Standardu reflektují nezastupitelný úkol asistenta pedagoga při spoluvytváření celkového klimatu třídy.

1.4 ZÁKLADNÍ ČINNOSTI ASISTENTA PEDAGOGA PŘI PODPOŘE ŽÁKŮ

Obecně je náplň práce asistenta pedagoga normativně vymezena ve vyhlášce č.73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se SVP a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů.⁷ Pro účely tohoto Standardu rozeznáváme následující typové vymezení činností AP:

A) INDIVIDUÁLNÍ NEBO SKUPINOVÁ PODPORA ŽÁKA/ŽÁKŮ SE SVP V RÁMCI VYUČOVÁNÍ PŘÍMO VE TŘÍDĚ. Tato podpora sahá od přípravy pomůcek a učebních materiálů až po zadávání instrukcí, vedení a dopomoc při plnění výukových činností. V případě jednodušších postupů může být asistentem vykonávána samostatně, v případě kvalifikovanějších činností probíhá podle přesných instrukcí pedagoga.

B) INDIVIDUÁLNÍ NEBO SKUPINOVÁ PODPORA ŽÁKA/ŽÁKŮ SE SVP V RÁMCI VYUČOVÁNÍ MIMO TŘÍDU. V jiné třídě, v kabinetu, na specializovaném pracovišti (např. logopedická pracovna apod.). Tato forma podpory žáků ve vyučování je méně preferovaná a mělo by k ní docházet spíše výjimečně, ve velmi dobře odůvodněných případech. Např. se jedná o žáka s projevy v chování, které významně a opakovaně ruší ostatní žáky v práci, nebo v případě, že žák je na zcela odlišné úrovni než jeho spolužáci a paralelně probíhající výuka v jedné třídě by na žáky působila mimořádně rušivě. Stejně tak tomu bude u nácviku či procvičování speciálních činností (dovedností) žáků s vybranými zdravotními postiženími. Výuka žáků asistentem mimo třídu musí probíhat podle přesných instrukcí pedagoga a její průběh musí být v závěru vyučovací jednotky učitelem pravidelně ověřován. Nesmí docházet k nadužívání této formy práce!

C) PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA S ŽÁKY BEZ SPECIÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB se odehrává v průběhu méně kvalifikovaných činností (např. dozoru nad skupinovou prací, opakování již osvojené látky) a jejím účelem je umožnit učiteli, aby mohl sám věnovat více času a péče žákům se SVP. Tato varianta zahrnuje i možnost skupinové práce, při které učitel s jednou skupinou probírá novou látku a asistent s druhou skupinou podle zadání učitele procvičuje látku již probranou; následně si skupiny vymění.

D) POMOC PŘI SEBEOBSLUZE A DOPROVOD PŘI POHYBU BĚHEM VYUČOVÁNÍ je důležitou formou podpory žáků s těžšími formami zdravotního postižení. Do náplně práce byla zařazena příslušnou novelou vyhlášky MŠMT až od září 2011 (vyhláška č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb.). De iure i fakticky znamená toto rozšíření činností asistenta pedagoga zánik původních, tzv. osobních asistentů u této skupiny dětí při činnostech souvisejících bezprostředně s činností školy.

E) SPOLEČNÁ PŘÍPRAVA S UČITELEM na výuku je velmi důležitou součástí nepřímé pedagogické práce asistenta pedagoga. Je základním předpokladem pro to, aby asistent přicházel do výuky připravený, informovaný o tom, s kým a na čem bude pracovat.

⁷ Podrobněji v rámci kapitoly 3.1 tohoto Standardu

F) DOUČOVÁNÍ ŽÁKŮ bývá v praxi asistenta pedagoga častější u žáků se SZN. U žáků v první nebo druhé třídě je vhodnější formou doučování individuální, u žáků v třetím nebo vyšším ročníku může mít požadovaný efekt i doučování skupinové. Je-li doučování realizováno v rodině žáka, může mít pozitivní dopady nejen na výsledky žáka, ale i na rozvoj pedagogických kompetencí jeho rodičů. Tuto formu podpory nelze vyloučit ani u žáků se ZP. I zde je v řadě případů žádoucí a potřebná. Doučování mohou v praxi provádět pouze ti asistenti, jejichž vlastní znalosti a dovednosti odpovídají probíraným výukovým obsahům.

G) KOMUNIKACE S RODIČI ŽÁKŮ zajišťovaná či zprostředkovávaná i asistentem pedagoga může mít význam ve vzdělávání žáků se ZP (užší spolupráce rodiny a školy ve vzdělávání žáka, zprostředkování informací ze školy v případě dlouhodobých absencí apod.). Častěji ale bývá běžnou součástí práce asistenta působícího ve třídě s žáky se SZN. V těchto situacích bývá nutné věnovat zvýšenou pozornost komunikaci s rodiči a iniciovat kontakt i v mimoškolním prostředí.

H) KONZULTACE S PORADENSKÝMI PRACOVNÍKY jak v rámci školy (s výchovným poradcem, školním speciálním pedagogem, školním psychologem), tak i v rámci komunikace s pracovníky školských poradenských zařízení (PPP a SPC).

Dosud není zcela vyjasněno, kým a jak budou zajišťovány úkony, které jsou na pomezí či již za tzv. úkony „sebeobsluhy a péče o vlastní osobu“. Jde o činnosti, které mají charakter zdravotnicko-ošetrovatelských úkonů, často spadajících do rámce poskytování zdravotní péče, tj. např. podávání léků, cévkování dětí, používání Ambu vaků pro podporu dýchání, odsávání hlenů u dětí s tracheotomií apod. Právní úprava těchto situací v resortu školství neexistuje. Praxe řeší situace ad hoc, bez potřebného normativního i metodického rámce.

Současná právní úprava sice umožňuje řediteli školy, aby do pracovní náplně asistenta pedagoga uvedl pouze přímou pedagogickou činnost, dosavadní zkušenosti ale jasně ukazují, že nepřímá pedagogická činnost asistenta je velmi důležitým předpokladem pro to, aby práce asistenta byla skutečně efektivní. Kromě společné přípravy s učitelem by nepřímá pedagogická činnost asistenta měla zahrnovat i samostatné přípravy, konzultace s poradenskými pracovníky, účast na pedagogických radách a samostudium.

1.5 PRACOVNÍ NÁPLŇ A KVALIFIKACE ASISTENTA PEDAGOGA

Škola vybírá z výše uvedených oblastí ty formy podpory, které odpovídají potřebám konkrétních žáků v daných třídách a u konkrétních pedagogů – na jejich základě formuluje vlastní náplň práce asistenta pedagoga.

S náplní práce asistenta pedagoga úzce souvisí i požadavky na jeho **kvalifikaci**. Základní rámec v současnosti vymezuje zákon o pedagogických pracovnících (č. 563/2004 Sb.). Zákon vymezuje obecné nároky, platné de facto pro všechny pedagogické pracovníky (trestní bezúhonnost, zdravotní způsobilost ad.). V rámci odborné způsobilosti zákon vymezuje dvě úrovně práce asistenta pedagoga lišící se požadavky na dosažené vzdělání:

- Pro méně náročné činnosti je dostačující základní vzdělání ,
- pro náročnější je nutné střední vzdělání s maturitou nebo vzdělání vysokoškolské (viz kapitola 3);

obě úrovně současně předpokládají alespoň základní pedagogické vzdělání, minimálně formou absolvovaného kvalifikačního kurzu pro asistenty pedagoga.

Vedle dosaženého vzdělání jsou v praxi asistenta pedagoga neméně důležité některé konkrétní **kompetence a osobnostní dispozice**, např. pozitivní vztah k dětem, schopnost komunikace s pedagogy, schopnost komunikace s rodiči žáků, trpělivost, důslednost, schopnost učit se od kolegů asistentů i učitelů ad.

Mezi činnostmi zahrnutými do náplně práce asistenta pedagoga a požadovanou kvalifikací asistenta pedagoga je pak oboustranný vztah: Požadavky na formální (požadované vzdělání) i neformální kvalifikaci (dovednosti a kompetence) asistenta pedagoga mají odpovídat činnostem, které jsou od asistenta pedagoga v jeho konkrétním pracovním zařazení očekávány; stejně tak činnosti vykonávané asistentem pedagoga mají vždy odpovídat jeho kvalifikaci.

Z prvního uvedeného tvrzení vyplývá, že **nelze jednoznačně stanovit „ideální“ kvalifikaci a osobnostní profil platný pro všechny asistenty pedagoga bez rozdílu**. U jednotlivých asistentů se bude lišit podle potřeb žáků a pedagogů a podle vykonávaných činností. Např. očekává-li škola od asistenta pedagoga hlavně doučování sociálně znevýhodněných žáků, bude hlavním kvalifikačním požadavkem středoškolské vzdělání s maturitou, pokud ale škola potřebuje posílit zejména komunikaci s rodinami sociálně znevýhodněných žáků, může být nejvhodnějším kandidátem na místo asistenta pedagoga uchazeč sice s nižším vzděláním, ale dobrými komunikačními schopnostmi a dobrou znalostí rodinného prostředí žáka. Stejně tak ve třídě s integrovaným žákem s mentálním postižením bude důležitou charakteristikou asistenta pedagoga trpělivost, u žáka s poruchou chování by měl být asistent s větší přirozenou autoritou, u žáka s těžším tělesným postižením bude zapotřebí asistent s dostatečnou fyzickou silou pro pomoc při úkonech sebeobsluhy apod.

Z druhého uvedeného tvrzení je patrné, že značná část asistentů pedagoga nebude dostatečně kvalifikována k výkonu všech výše uvedených činností. Např. asistent bez středoškolského vzdělání zakončeného maturitou, ale s dobrou znalostí rodinného prostředí žáků, může pedagogům velmi pomoci v navázání kontaktů s rodiči žáků, nelze od něj ale očekávat efektivní samostatné vedení doučování žáků ze čtvrtého nebo pátého ročníku (více v kapitole 2.3, s. 29).

1.6 KVANTITATIVNÍ ROZMĚR PŮSOBENÍ ASISTENTA PEDAGOGA V ČESKÉM ŠKOLSTVÍ

Závažnost vytvořeného Standardu je podtržena kontinuálně se zvyšujícím počtem pracovníků zastávajících tuto profesní pozici. Údaje v tabulce č. 1 ukazují, že za sedm let od ustavení této pozice *de iure* školským zákonem stoupl jejich počet více než čtyřnásobně. Po celé uvedené období platí, že řada asistentů pedagoga pracuje na kratší pracovní úvazek. Poměr přepočtených plných úvazků vůči počtu fyzických osob činil v roce 2005 73 % a v roce 2012 již jen 65 % absolutního počtu pracovníků.

TABULKA 1: POČET ASISTENTŮ PEDAGOGA 2005–2014*

Rok	Fyzické osoby		Přepočet na plné úvazky	
2005	1588		1156,4	
2006	2132		1559,9	
2007	2923		2098,9	
2008	3450		2415,4	
2009	4044		2772,3	
2010	4751		3145,6	
2011	5386		3483,1	
2012	6576		4276,5	
	AP pro děti/žáky se ZP	AP pro děti/žáky se SZn	ZP – Přepočet na plné úvazky	SZn – Přepočet na plné úvazky
	5966	610	3797,1	479,4
2013	7445		4770,4	
	6863	582	4325,6	444,8
2014	8873		5744,8	
	8155	718	5201,2	543,6

* Zdroj: Údaje ÚIV a MŠMT, uspořádání do tabulky autor.

Uvedené údaje potvrzují zásadní význam zpracovaného Standardu pro stále se rozšiřující skupinu pedagogických pracovníků. Ostatní pozice (učitel, ředitel) představují „historické“ profese, které svůj Standard rovněž postrádají, disponují však rozvinutou metodikou či obvyčejovými pravidly výkonu svých činností. Asistenti pedagoga, vzhledem ke krátké době, po kterou ve školství oficiálně působí, nic z tohoto k dispozici nemají. Údaje potvrzující působení asistentů pedagoga na zkrácené pracovní úvazky v souvislosti s platovým ohodnocením této profese mají významný vliv na rozvoj identifikace (zejména trvalé) pracovníků s daným profesním působením a samozřejmě i na kvalitu výkonu dané pracovní činnosti.

SYSTÉMOVÉ ASPEKTY POZICE ASISTENTA PEDAGOGA

VANDA KORANDOVÁ
IRENA TLAPÁKOVÁ

2.1 ASISTENT PEDAGOGA V KONTEXTU PRÁVNÍCH NOREM ČESKÉ REPUBLIKY A MEZINÁRODNÍCH ZÁVAZKŮ

Kapitola uvádí předpisy, které tvoří právní rámec zajištění odpovídající formy vzdělávání dětí a žáků, následuje právní zakotvení pracovního místa asistenta pedagoga. Je výčtem právních předpisů z oblasti školství, pracovněprávních vztahů, ekonomiky financování škol a dalších. Zmiňujeme pouze vybrané paragrafy, kde praxe často naráží na problémy nebo jsou v praxi zcela opomíjeny. Komentáře poskytují informace, jak vybrané paragrafy s výkonem práce asistenta pedagoga souvisejí. Úvodem zmíníme právní předpisy a dokumenty deklarující právo dětí se SVP na vzdělání, na rovný přístup ke vzdělávání a rovné podmínky.

ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY (ZÁKON Č. 1/1993 SB., VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH PŘEDPISŮ)

Podle Ústavy je ČR svobodným, demokratickým státem a je založen na účtě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti. Součástí ústavního pořádku je Listina základních práv a svobod.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD (ZÁKON Č. 2/1993 SB., VE ZNĚNÍ ÚSTAVNÍHO ZÁKONA Č. 162/1998 SB.)

Článek 33 upravuje tři základní roviny práva na vzdělání. První rovina, konstrukce: právo na vzdělání se poskytuje všem. To potvrzuje také čl. 3 odst. 1 Listiny, podle něhož se základní práva a svobody, tedy i právo na vzdělání, zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Druhá rovina, sociální: přiznává nepodmíněné právo občanů na bezplatné vzdělání základní a středoškolské. Třetí rovina, institucionální: upravuje zřizování i jiných než státních škol.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ UNIE (2007/C 303/01)

Čl. 26 přiznává osobám s postižením „právo na opatření, jejichž cílem je zajistit jejich nezávislost, sociální a profesní začlenění a jejich účast na životě společnosti“.

<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303CS.01000101.htm>

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE (SDĚLENÍ FMZV Č. 104/1991 SB.)

Úmluva byla ratifikována v lednu 1991, v platnost v ČR vstoupila dne 6. 2. 1991. Úmluva stanovuje zákaz diskriminace dětí se ZP a právo postižených dětí na speciální péči a speciální vzdělávání. Právo na vzdělání je v Úmluvě explicitně vyjádřeno v čl. 28. Podle čl. 2 odst. 1 Úmluvy se zaručuje mj. právo na vzdělání bez diskriminace na základě duševní nebo tělesné nezpůsobilosti, národnostního a etnického původu atd. Porušování těchto práv je samozřejmě trestné a je velmi přísně trestáno.

<http://www.crdm.cz/download/umluva.pdf>

ÚMLUVA O PRÁVECH OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Dne 13. prosince 2006 byla v New Yorku přijata Úmluva o právech osob se ZP. V ČR vstoupila v platnost dne 28. října 2009. Vzděláváním osob se ZP se zabývá v čl. 24, který je velmi podstatný, neboť zakládá právo dětí na přístup k začleňujícímu, tedy jinými slovy inkluzivnímu vzdělávání.

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzpo/dokumenty/umluva-o-pravech-osob-se-zdravotnim-postizenim--70247/>

ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD („EVROPSKÁ“ ÚMLUVA O LIDSKÝCH PRÁVECH)

Jde o velmi podstatný předpis pro české občany, neboť se na jeho základě mohou při nezajištění práv českými orgány obracet na Evropský soud pro lidská práva. Ve zde sledované otázce je podstatný zákaz diskriminace podle čl. 14, dle něhož nelze diskriminovat při užití práv zajištěných Úmluvou, tedy i práva na vzdělání.

ZÁKON Č. 561/2004 SB., O PŘEDŠKOLNÍM, ZÁKLADNÍM, STŘEDNÍM, VYŠŠÍM ODBORNÉM A JINÉM VZDĚLÁVÁNÍ (ŠKOLSKÝ ZÁKON)

Stěžejní zásadou poskytování vzdělání podle českého školského zákona je zohlednění vzdělávacích potřeb dítěte a žáka a zajištění rovného přístupu ke vzdělání bez diskriminace [§ 2 odst. 1 písm. a) a b)]. V ustanovení § 16 a násl. zákon upravuje vzdělávání žáků se speciálními potřebami, přičemž tato problematika je doplněna dále prováděcími předpisy. Žáci mají podle citovaného ustanovení školského zákona právo na vzdělávání, které odpovídá jejich potřebám a možnostem. Jedním z podstatných opatření pro tyto žáky je nepochybně asistent pedagoga.

ZÁKON Č. 198/2009 SB., O ROVNÉM ZACHÁZENÍ A O PRÁVNÍCH PROSTŘEDCÍCH OCHRANY PŘED DISKRIMINACÍ (ANTIDISKRIMINAČNÍ ZÁKON)

Antidiskriminační zákon je významným proto, že stanoví oběti diskriminace možnost soukromoprávní soudní obrany. Podle § 10 může požadovat ten, kdo byl diskriminován, upuštění od diskriminace, odstranění následků diskriminace, jakož i zadostiučinění, popř. úhradu nemajetkové újmy. Diskriminací v přístupu ke vzdělání nebo při jeho poskytování se rozumí nerovné zacházení založené mj. na zdravotním postižení, etnickém nebo národnostním původu ad. [§ 1 odst. 1 písm. i), § 2 odst. 3]. Asistent pedagoga může být ve smyslu tohoto zákona tzv. přiměřeným opatřením pro žáka s postižením.

Související problematiku upravují také další dokumenty, které nemají sílu zákona, přesto je vzhledem k souvislosti s námi sledovanou tematikou uvádíme.

NÁRODNÍ PLÁN VYTVÁŘENÍ ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM NA OBDOBÍ 2010–2014 (USNESENÍ VLÁDY ČR Č. 253 Z ROKU 2010)

Obsahově i strukturou vychází z obecných zásad Úmluvy o právech osob se ZP. Pro zpracování Národního plánu byly vybrány články Úmluvy, které jsou z hlediska vytváření rovnoprávného a nediskriminujícího prostředí nejdůležitější a nejaktuálnější pro období následujících 5 let. Dokument prezentuje politiku státu ve vztahu k občanům se ZP, vymezuje konkrétní termínovaná opatření pro dané období. V oblasti vzdělávání se dokument zaměřuje na uplatňování principu inkluzivního vzdělávání. V základním a středním stupni vzdělávání má dítě právo na vzdělávání ve škole hlavního vzdělávacího proudu v místě, kde žije, za podmínek poskytování odpovídající speciálně pedagogické podpory včetně podpory asistenta pedagoga. <http://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzpo/dokumenty/narodni-plan-vytvareni-rovnnych-prilezitosti-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-na-obdobi-2010---2014-70026/>

STRATEGIE BOJE PROTI SOCIÁLNÍMU VYLOUČENÍ NA OBDOBÍ 2011–2015

Dokument schválený vládou ČR v září 2011. Obsahuje mimo jiné opatření na podporu zapojení sociálně znevýhodněných dětí do hlavního vzdělávacího proudu (kap. 4.5.1.2, 4.5.3 – 4.5.3.1). Předložila jej tehdejší vládní zmocněnkyně pro lidská práva a připravila vládní Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách.

http://www.aspcr.cz/sites/default/files/strategie-2011-2015_2.pdf

NÁRODNÍ STRATEGIE OCHRANY PRÁV DĚTÍ „PRÁVO NA DĚTSTVÍ“

Cílem strategie je vytvoření systému, který zajistí důslednou ochranu každého dítěte, eliminující diskriminaci a nerovný přístup vůči dětem. Ochrana práv dětí naráží na velkou rezortní roztržičnost systému, ne zcela vyjasněnou dělbu kompetencí, a s tím spojené složité řídicí a finanční procesy. Hlavní systémové změny tak oblast ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti teprve čekají v následujících letech. Připravovaná Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020 by měla být především základním a závazným vodítkem pro stát, kraje a obce v tom, jak řídit vzdělávací systém, nikoli co a jakým způsobem vyučovat. Strategie má vymezit, co se děti a mladí lidé nemohou (vedle rodiny) naučit jinde než ve škole – tedy nejen znalosti a dovednosti, ale i občanské a společenské postoje.

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>

NÁRODNÍ PROGRAM ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE („BÍLÁ KNIHA“)

Dokument formulující vládní strategii a odrážející celospolečenské zájmy, který stanovil konkrétní podněty k práci škol, včetně vzdělávání zdravotně a sociálně znevýhodněných.

<http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VZDĚLÁVÁNÍ A ROZVOJE VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY ČESKÉ REPUBLIKY ZA OBDOBÍ 2011–2015

Dokument uvádí základní směry a cíle dalšího vývoje, stanoví opatření na úrovni státu na dobu nejméně čtyř let s cílem sjednotit vzdělávací politiku 14 krajů a státu. Základním principem Dlouhodobého záměru ČR je zvýšit kvalitu a efektivitu ve vzdělávání, a tím také konkurenceschopnost naší republiky v mezinárodním porovnání. V první části vymezuje Rovné příležitosti ve vzdělávání.

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-1>

STRATEGIE VZDĚLÁVACÍ POLITIKY ČESKÉ REPUBLIKY DO ROKU 2020: NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Základním cílem tohoto materiálu je zvýšit míru inkluzivního pojetí vzdělávání v českém vzdělávacím systému. Konečným cílem je pak působit preventivně proti sociální exkluzi jednotlivců i celých sociálních skupin a přispět k úspěšné integraci jedinců s postižením či znevýhodněním do společenských, politických a ekonomických aktivit občanské společnosti. Úkoly a opatření Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání svými dopady překračují rámec školství jako takového a jsou významným příspěvkem k rozvoji lidských zdrojů v České republice. Inkluzivní charakter českého školství ovlivní vzdělávací podmínky nejen žáků se SVP, ale všech účastníků vzdělávacího procesu.

<http://www.vzdelavani2020.cz/narodni-akcni-plan-inkluzivniho-vzdelavani.html>

Z výčtu uvedených předpisů je evidentní, že české školské předpisy nejsou zcela v souladu s tím, k čemu se zavázala Česká republika na mezinárodním poli. Proto by bylo třeba stanovit na zákonné úrovni, že dítě či žák má přednostní právo na zajištění individuální integrace v běžné třídě běžné základní školy namísto vzdělávání ve speciálním školství. Realizace individuální integrace je přitom v řadě případů podmíněna zajištěním asistenta pedagoga, proto se v následujícím textu již věnujeme právnímu zakotvení a postavení tohoto pedagogického pracovníka. Největším stávajícím problémem je přitom zajištění návazného finančního zabezpečení této funkce, zejména u dětí a žáků se SZN.

Je třeba řešit připravenost běžných základních škol na integraci dětí se SVP, a to po stránce personální, materiální i technické, tj. i změny financování v oblasti přímých i nepřímých ostatních neinvestičních výdajů (dále ONIV). Je nutné provést nezbytné změny v profesní přípravě všech pedagogických pracovníků na vysokých školách (zajistit vzdělávání v oblasti základů speciální pedagogiky, jednu z pedagogických praxí v průběhu studia absolvovat ve speciální škole/třídě/skupině pro žáky se SVP). Zároveň je třeba zajistit změnu financování pracovního místa asistenta pedagoga – zvýšení příplatku normativu pro žáky se SVP. Podporovat odborný růst – specializaci pedagogických pracovníků – změna financování oblasti přímých ONIV.

2.2 VYMEZENÍ KLÍČOVÝCH POJMŮ

Kapitola poskytuje přehled právních norem resortu školství, které bezprostředně souvisejí s výkonem práce asistenta pedagoga. Asistent pedagoga, jehož právní zakotvení nalezneme ve školském zákoně a navazujících předpisech, je stěžejním opatřením při vzdělávání žáků se SVP. Uvádíme proto základní pojmy v kontextu právních ustanovení, která určují smysl asistenta pedagoga, proces a podmínky zřízení této funkce ve škole.

2.2.1 KDO JE ASISTENT PEDAGOGA?

Asistent pedagoga je jako pedagogický pracovník definován školským zákonem a jeho pracovní náplní je poskytování pomoci žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí, pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky, při spolupráci se zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází. Jeho pozici upravují tedy zákony Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT).

Asistent pedagoga a osobní asistent: Ve školách, školských zařízeních, ale i jinde se můžeme setkat kromě asistenta pedagoga i s tzv. osobním asistentem. Jedná se o téma, které je de iure neřešené či spíše vyhaslé, nicméně na školách často diskutované. Pozici osobního asistenta upravují právní předpisy Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV), není tedy pedagogickým pracovníkem a z toho vyplývá i jeho pracovní náplň. Osobní asistent bývá zaměstnancem nestátních neziskových organizací, poskytovatelů sociálních služeb, které získávají na provoz osobního asistenta od státu či jiných subjektů dotace, nicméně rodiče na úhradu nákladů s touto službou přispívají.

V rámci Standardu AP zaujímáme stanovisko, podle něž AP zajišťuje všechny činnosti u žáků ve vzdělávání (nebo naprosto drtivou většinu z nich).

ZÁKON Č. 563/2004 SB., O PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍCÍCH A O ZMĚNĚ NĚKTERÝCH ZÁKONŮ

§ 2 – Pedagogický pracovník

- (1) Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu (dále jen „přímá pedagogická činnost“); je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovně-právním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb.
- (2) Přímou pedagogickou činnost vykonává (...) g) asistent pedagoga.

Statut pedagogického pracovníka je podmíněn vykonáváním přímé pedagogické činnosti. Asistentovi pedagoga určí obsah vykonávané práce, včetně přímé pedagogické činnosti, ředitel školy. V případě, že pracovní náplň asistenta neobsahuje rozsah přímé pedagogické činnosti, vykonává pouze např. administrativní práce – příprava pomůcek, kopírování materiálů, připravuje technické pomůcky, zajišťuje programové vybavení apod., nesplňuje podmínku pro výkon činnosti pedagogického pracovníka. Asistent pedagoga má rovné postavení jako ostatní pedagogičtí pracovníci, má stejná práva i povinnosti.

§ 3 – Předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka

Vymezené předpoklady jsou závazné pro všechny pedagogické pracovníky bez rozdílu – pokud asistent pedagoga některý z předpokladů nesplňuje, nemůže být ředitelem školy pro tento druh práce přijat, výjimkou je odborná kvalifikace – viz dále.

- (1) Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje tyto předpoklady: a) je plně způsobilý k právním úkonům; b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává; c) je bezúhonný; d) je zdravotně způsobilý a e) prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.⁸
- (2) Za bezúhonného se pro účely tohoto zákona považuje ten, kdo nebyl pravomocně odsouzen a) za úmyslný trestný čin, nebo b) za trestný čin nedbalostní spáchaný v souvislosti s výkonem činnosti pedagogického pracovníka, pokud se na něj nehledí, jako by nebyl odsouzen.
- (3) Bezúhonnost prokazuje fyzická osoba před vznikem pracovněprávního vztahu předložením výpisu z evidence Rejstříku trestů; výpis nesmí být starší než 3 měsíce.
- (4) V průběhu trvání pracovněprávního vztahu je pedagogický pracovník povinen informovat do deseti pracovních dnů ředitele školy nebo ředitele zařízení sociálních služeb

⁸ Týká se pouze fyzických osob, které získaly odbornou kvalifikaci pedagogického pracovníka v jiném než českém jazyce.

o tom, že byl pravomocně odsouzen za trestný čin, jímž by mohl pozbýt předpoklad bezúhonnosti; do jednoho měsíce od nabytí právní moci rozsudku předloží pedagogický pracovník nový výpis z evidence Rejstříku trestů.

- (5) Posuzování předpokladu podle odstavce 1 písm. d) se řídí zvláštním právním předpisem.

2.2.2 DĚTI, ŽÁCI A STUDENTI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

ZÁKON Č. 561/2004 SB., ŠKOLSKÝ ZÁKON

§ 16 – Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

Paragraf vymezuje žáka se SVP, tedy žáka, který potřebuje využití služeb asistenta pedagoga: právě kvůli těmto žákům bývá asistent do třídy, resp. školy, zřizován.

- (1) Dítětem, žákem a studentem se SVP je osoba se ZP, ZZN nebo SZN.
- (2) **Zdravotním postižením** je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.
- (3) **Zdravotním znevýhodněním** je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.
- (4) **Sociálním znevýhodněním** je pro účely tohoto zákona míněno: a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy; b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo c) postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.
- (9) Ředitel mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, střední školy, konzervatoře a vyšší odborné školy může ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává dítě, žák nebo student se SVP, **zřídit funkci asistenta pedagoga**. V případě dětí, žáků a studentů se ZP a ZZN je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení.
- (10) Ke zřízení jednotlivé třídy, oddělení nebo studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy v rámci školy podle odstavce 8 a **ke zřízení funkce asistenta pedagoga** podle odstavce 9 je v případě škol zřizovaných ministerstvem či registrovanými církvemi nebo náboženskými společnostmi, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zřizovat církevní školy, nezbytný souhlas ministerstva, v případě škol zřizovaných ostatními zřizovateli souhlas krajského úřadu.

2.2.3 ŠKOLSKÁ PORADENSKÁ ZAŘÍZENÍ

ŠPZ vydává vyjádření ke zřízení pracovního místa asistenta pedagoga u žáků se ZP a ZZN. Školským poradenským zařízením je PPP, SPC a SVP. Školská poradenská zařízení mají kompetence vymezené prováděcími předpisy, vydaná doporučení/vyjádření, mají proto stejnou váhu, stejnou vypovídací hodnotu.

VYHLÁŠKA Č. 73/2005 SB., O VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI A DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH

Ve smyslu § 1 odst. 2 a odst. 3 citované vyhlášky je asistent pedagoga jedním z vyrovnávacích, resp. podpůrných opatření pro žáky se SVP. Asistent je dále zmíněn zejména v § 7, jímž se vymezují jeho hlavní činnosti. Činnosti asistenta pedagoga jsou podrobně zmíněny níže. Vyhláška také vymezuje podmínky vzdělávání žáků se SVP, vymezuje postavení asistenta pedagoga při vzdělávání těchto žáků.

Obecná ustanovení:

- (1) Vzdělávání dětí, žáků a studentů (dále jen žák) se SVP (dále jen speciální vzdělávání) a vzdělávání žáků mimořádně nadaných se uskutečňuje s využitím vyrovnávacích a podpůrných opatření.
- (2) Vyrovnávacími opatřeními při vzdělávání žáků se zdravotním nebo SZN se pro účely této vyhlášky rozumí využívání pedagogických, popřípadě speciálně pedagogických metod a postupů, které odpovídají vzdělávacím potřebám žáků, poskytování individuální podpory v rámci výuky a přípravy na výuku, využívání poradenských služeb školy a školských poradenských zařízení, individuálního vzdělávacího plánu a služeb **asistenta pedagoga**. Škola tato opatření poskytuje na základě pedagogického posouzení vzdělávacích potřeb žáka, průběhu a výsledků jeho vzdělávání, popřípadě ve spolupráci se školským poradenským zařízením.
- (3) Podpůrnými opatřeními při vzdělávání žáků se ZP se pro účely této vyhlášky rozumí využití speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů, zařazení předmětů speciálně pedagogické péče, poskytování pedagogicko-psychologických služeb, zajištění služeb **asistenta pedagoga**, snížení počtu žáků ve třídě nebo studijní skupině nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující SVP žáka.

2.3 KVALIFIKAČNÍ PŘEDPOKLADY ASISTENTA PEDAGOGA

2.3.1 PROFESNÍ PŘÍPRAVA ASISTENTA PEDAGOGA

ZÁKON Č. 563/2004 SB., O PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍCÍCH

§ 20 – Asistent pedagoga

Pokud asistent pedagoga, nemá minimálně ukončené střední vzdělání s maturitní zkouškou získané ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením, nebo ukončené střední vzdělání s maturitní zkouškou získané ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, studiem pedagogiky, nebo studiem pro asistenty pedagoga, může vykonávat pouze pomocné výchovné práce.

(1) **Asistent pedagoga**, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve třídě, ve které se vzdělávají děti nebo žáci se speciálními vzdělávacími potřebami 18), nebo ve škole zajišťující vzdělávání dětí a žáků formou individuální integrace 19), **získává odbornou kvalifikaci:**

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,
- b) vysokoškolským vzděláním získaným studiem jiného akreditovaného studijního programu než podle písmene a) a 1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, 2. studiem pedagogiky, nebo 3. absolvováním vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga uskutečňovaného vysokou školou nebo zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen studium pro asistenty pedagoga),
- c) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením,
- d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene c) a 1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, 2. studiem pedagogiky, nebo 3. studiem pro asistenty pedagoga,
- e) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením, nebo
- f) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle písmene e) a 1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, 2. studiem pedagogiky, nebo 3. studiem pro asistenty pedagoga.

(2) **Asistent pedagoga**, který vykonává přímou pedagogickou činnost spočívající v pomocných výchovných pracích ve škole, ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání, ve školském výchovném a ubytovacím zařízení, ve školském zařízení pro výkon ústavní

§

nebo ochranné výchovy, nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči, získává odbornou kvalifikaci:

- a) vzděláním podle odstavce 1,
- b) středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a studiem pedagogiky,
- c) středním vzděláním získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu asistentů pedagoga,
- d) středním vzděláním získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a 1. studiem pedagogiky, nebo 2. studiem pro asistenty pedagoga, nebo
- e) základním vzděláním a studiem pro asistenty pedagoga.

2.3.2 DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ A ZAŘAZENÍ DO KARIÉRNÍCH STUPŇŮ

§

ZÁKON Č. 563/2004 SB., O PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍCÍCH

§ 24 – Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Vzhledem ke skutečnosti, že další vzdělávání pedagogických pracovníků (dále DVPP) je povinností každého pedagogického pracovníka, nelze z něj asistenta pedagoga vyloučit. Je potřeba na toto pamatovat při sestavování plánu dalšího vzdělávání. Za DVPP je považováno i získání kvalifikace. Asistentovi pedagoga přísluší volno v rozsahu 12 pracovních dnů [ustanoveno § 24 odst. 4 písmeno b) – samostudium], o jeho čerpání rozhoduje ředitel školy, který posuzuje nejen provozní podmínky školy, ale i účast asistenta pedagoga na dalším vzdělávání podle odst. 1 nebo 2 tohoto paragrafu. Rozsah 12 dnů se krátí v případě, že asistent pedagoga nepracuje po dobu celého školního roku (přísluší pouze poměrná část), a také v případě, kdy je pracovní poměr sjednán na kratší než stanovenou týdenní pracovní dobu.

- (1) Pedagogičtí pracovníci mají po dobu výkonu své pedagogické činnosti povinnost dalšího vzdělávání, kterým si obnovují, udržují a doplňují kvalifikaci.
- (2) Pedagogičtí pracovníci se mohou účastnit dalšího vzdělávání, kterým si zvyšují kvalifikaci. Zvýšením kvalifikace se podle zvláštního právního předpisu rozumí též její získání nebo rozšíření.
- (3) Ředitel školy organizuje další vzdělávání pedagogických pracovníků podle plánu dalšího vzdělávání, který stanoví po předchozím projednání s příslušným odborovým orgánem. Při stanovení plánu dalšího vzdělávání je nutno přihlížet ke studijním zájmům pedagogického pracovníka, potřebám a rozpočtu školy.
- (4) Další vzdělávání pedagogických pracovníků se uskutečňuje:
 - a) na vysokých školách, v zařízeních pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a v jiných zařízeních (dále jen „vzdělávací instituce“) na základě akreditace udělené ministerstvem,

- b) samostudiem,
 - c) dalším vzděláváním zdravotnických pracovníků podle zvláštního právního předpisu v případě učitelů zdravotnických studijních oborů.
- (6) Dokladem o absolvování dalšího vzdělávání podle odstavce 4 písm. a) je osvědčení vydané vzdělávací institucí, která další vzdělávání uskutečňovala.
- (7) Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem druhy a podmínky dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a způsob jeho ukončení. Ministerstvo vnitřně nebo Ministerstvo obrany stanoví prováděcím právním předpisem druhy a podmínky dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a způsob jeho ukončení pro pedagogické pracovníky škol, které zřizuje.
- (8) K dalšímu vzdělávání uvedenému v odstavci 4 písm. b) pedagogickým pracovníkům přísluší volno v rozsahu 12 pracovních dnů ve školním roce, nebrání-li tomu vážné provozní důvody nebo účast pedagogického pracovníka na dalším vzdělávání podle odstavce 1 nebo 2; dobu čerpání volna určuje ředitel školy. Za dobu čerpání tohoto volna přísluší náhrada platu, která se rovná výši ušlého platu. Trvá-li pracovní poměr jen část školního roku, přísluší za každý měsíc trvání pracovního poměru jedna dvanáctina volna podle věty první. Při sjednání kratší než stanovené týdenní pracovní doby se úměrně tomu sníží rozsah volna podle věty první. Nevyčerpané volno či jeho poměrná část bez dalších nároků zaniká. Volno podle věty první se pro pracovněprávní účely považuje za překážku v práci na straně zaměstnance.
- (9) Další vzdělávání pedagogických pracovníků se nepovažuje za rekvalifikaci podle zvláštního právního předpisu.

VYHLÁŠKA Č. 317/2005 SB., O DALŠÍM VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ, AKREDITAČNÍ KOMISI A KARIÉRNÍM SYSTÉMU PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ

Do plánu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků ředitelé škol zahrnou standardně i asistenty pedagoga.

§ 13 – Podmínky zařazení pedagogických pracovníků do kariérních stupňů

- (1) Kariérní systém jednotlivých kategorií pedagogických pracovníků je stanoven v přílohách č. 1 až 9 k této vyhlášce. Pedagogičtí pracovníci se zařazují do kariérních stupňů podle:
- a) složitosti, odpovědnosti a namáhavosti vykonávané činnosti;
 - b) vykonávané specializované činnosti a
 - c) plnění odborné kvalifikace a dalších kvalifikačních předpokladů.

TABULKA 2: PŘÍLOHA Č. 8 K VYHLÁŠCE Č. 317/2005 SB. – AP

ASISTENT PEDAGOGA				
Kariérní stupeň	Základní činnost	Specializovaná činnost nebo specializace	Odborná kvalifikace	Další kvalifikační předpoklady
1.	Pomocné výchovné práce zaměřené na zkvalitnění společenského chování dětí a žáků nebo studentů. Pomocné výchovné práce zaměřené na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků. <i>(4. platová třída)</i>	ne	§ 20 písm. e) z.	ne
2.	Provádění rutinních prací při výchově dětí a žáků nebo studentů, upevňování jejich společenského chování, pracovních, hygienických a jiných návyků, péče a pomoc při pohybové aktivizaci dětí a žáků nebo studentů. <i>(5. platová třída)</i>	ne	§ 20 písm. d) a e) z.	ne
3.	Výchovné práce zaměřené na zkvalitnění společenského chování dětí a žáků nebo studentů. Výchovné práce zaměřené na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků. <i>(6. platová třída)</i>	ne	§ 20 písm. a) až d) z.	ne
4.	Výklad textu, popřípadě učební látky a individuální práce s dětmi a žáky nebo studenty podle stanovených vzdělávacích programů a pokynů. <i>(7. platová třída)</i>	ne	§ 20 písm. a) až d) z.	ne
5.	Vzdělávací a výchovná činnost podle přesně stanovených postupů a pokynů učitele nebo vychovatele zaměřená na speciální vzdělávací nebo specifické výchovné potřeby dítěte, žáka nebo studenta nebo skupiny dětí, žáků nebo studentů. <i>(8. platová třída)</i>	ne	§ 20 písm. a) až d) z.	ne
6.	Vzdělávací a výchovná činnost podle přesně stanovených postupů a pokynů učitele nebo vychovatele zaměřená na speciální vzdělávací nebo specifické výchovné potřeby dítěte, žáka nebo studenta nebo skupiny dětí, žáků nebo studentů. <i>(9. platová třída)</i>	ano	§ 20 písm. a) až d) z.	§ 9 v. 2 roky praxe

2.3.3 MOŽNOSTI KARIÉRNÍHO RŮSTU ASISTENTA PEDAGOGA

Pro praxi asistentů pedagoga a jejich dlouhodobou motivaci by bylo žádoucí zavést do profese AP možnost kariérního růstu; vzhledem k výše uvedené variabilitě kvalifikačních požadavků na pozici asistenta pedagoga by ale nebylo vhodné vázat kariérní růst na dosažení úplného středního nebo vysokoškolského vzdělání (mnozí asistenti, kteří už více než deset let efektivně fungují ve vzdělávání žáků se SZN, pravděpodobně nikdy na maturitu nedosáhnou a s ohledem na jejich rozsáhlé zkušenosti by bylo nešťastné stavět je v rámci profese do „nižšího“ postavení).

Kariérní růst asistenta pedagoga by mohl být zajišťován například dosažením potřebných let praxe, doporučením asistentova zaměstnavatele, absolvováním stanoveného minima vzdělávacích kurzů a složením zkoušky z matematiky a vyučovacího jazyka – částečně třeba po vzoru britských „higher level teaching assistants“ (HLTA)⁹. Dosažení statutu „asistenta pedagoga s rozšířenou působností“ by asistentovi zajistilo možnost více se samostatně podílet na výuce žáků, metodicky vést začínající asistenty a v neposlední řadě i získat o něco větší finanční ohodnocení.

2.4 ZŘÍZENÍ FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA

Tato kapitola představuje výčet všech důležitých ustanovení týkajících se žádosti o zřízení funkce asistenta pedagoga, definování činností a náplň práce, dále se kapitola věnuje pracovní právním úpravám včetně platového zařazení a financování asistenta pedagoga obecně.

Ustanovení funkce asistenta pedagoga, ve smyslu realizátora podpůrného opatření, jehož cílem je poskytovat kvalitní vzdělávání dětem/žákům/studentům se SVP a jejich úspěšné začlenění do vzdělávacího systému, stejně jako uplatnění na trhu práce do budoucna, je významným atributem vzdělávání dětí, žáků a studentů se SVP. Ředitel školy může zřídit ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává dítě/žák/student se SVP, se souhlasem krajského úřadu a (v některých případech) na základě vyjádření školského poradenského zařízení, funkci asistenta pedagoga.

PODMÍNKY PRO ZŘÍZENÍ FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA VYPLÝVAJÍCÍ Z USTANOVENÍ § 16 ODSŤ. 9 A 10 ŠKOLSKÉHO ZÁKONA:

- (1) Funkci asistenta pedagoga lze zřídit pouze v uvedených školách, nikoli ve školských zařízeních, ZUŠ či jazykové škole s právem státní závěrečné zkoušky.¹⁰ Funkce asistenta

⁹ Informace o HLTA např. na <http://www.education.gov.uk/schools/careers/traininganddevelopment/staff/b00202143/hlta> nebo na <http://documents.hants.gov.uk/childrens-services/candidate-handbook.pdf>

¹⁰ Podle právního názoru MŠMT ustanovení § 16 odst. 9 školského zákona nevylučuje působení asistenta pedagoga jako pedagogického pracovníka s jinou pracovní náplní rovněž v jiných školách a školských zařízeních, a to v intencích zákona o pedagogických pracovnících (např. ve školských výchovných a ubytovacích zařízeních, školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy apod.).

pedagoga se zřizuje pro třídu nebo studijní skupinu, nikoli pro konkrétní dítě/žák/studenta. Ve třídě nebo studijní skupině se musí vzdělávat alespoň jedno dítě/žák/student se SVP. Pokud má být funkce asistenta pedagoga zřízena ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává dítě/žák/student se ZP nebo zdravotním znevýhodněním, je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení. Ke zřízení funkce asistenta pedagoga musí být, v případě škol zřizovaných ministerstvem či registrovanými církvemi nebo náboženskými společnostmi, řediteli školy vždy udělen souhlas ministerstva; v případě škol zřizovaných ostatními zřizovateli souhlas krajského úřadu.

2.4.1 ŽÁDOST O SOUHLAS SE ZŘÍZENÍM FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA

Věcné náležitosti žádosti o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga upravuje § 7 odst. 2 vyhlášky č. 73/2005 Sb. *Jedná se o „název a sídlo právnické osoby, která vykonává činnost školy, počet žáků a tříd celkem, počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, dosažené vzdělání asistenta pedagoga, předpokládanou výši platu nebo mzdy, zdůvodnění potřeby zřízení funkce asistenta pedagoga, cíle, kterých chce ředitel školy zřízením této funkce ve škole dosáhnout, a náplň práce asistenta pedagoga“.*

Jednotlivé krajské úřady vydávají vlastní metodiky, které se v podstatě liší pouze v drobných odchylkách (rozdílné formy dokumentů), ale náležitosti žádostí jsou prakticky totožné. V této chvíli chybí jednotná metodika posuzování míry podpůrných opatření ve vztahu ke skutečným potřebám dětí/žáků/studentů se SVP. V jednotlivých krajích existují diametrální rozdíly v počtech asistentů pedagoga, stejně jako jejich finančního zabezpečení.

Ředitel školy zašle žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga příslušnému odboru školství krajského úřadu. K žádosti o souhlas přiloží ředitel kopii doporučení školského poradenského zařízení. Pokud je funkce asistenta pedagoga zřízena na dobu určitou, je ředitel povinen po jejím uplynutí podat žádost novou. V případě, že ředitel školy funkci asistenta pedagoga zruší, musí tuto skutečnost příslušnému odboru školství krajského úřadu sdělit.

Metodické pokyny krajských úřadů ke zřizování pracovního místa asistenta pedagoga ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává dítě, žák nebo student se SVP: např. v Ústeckém kraji: http://www.kr-ustecky.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=450018&id_ktg=86803&p1=150702 a v Plzeňském kraji: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/kategorie/oblast-ekonomicka>

Žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga lze nalézt např. na informačním a vzdělávacím portálu Libereckého kraje: <http://www.edulk.cz/P%C5%99%C3%AD-sp%C4%9Bvky/tabid/72/EntryId/994/Zadosti-o-souhlas-se-zrizenim-funkce-asistenta-pedagoga-pro-deti-zaky-a-studenty-se-zdravotnim-postizenim-na-skolni-rok-2012-2013.aspx>

- 1) Vypracování závazné metodiky posuzování SVP ze strany školských poradenských zařízení.
- 2) Zásadním způsobem změnit systém financování regionálního školství tak, aby finanční prostředky určené na vzdělávání dětí/žáků/studentů byly přidělovány podle jednotného klíče ve všech krajích.

- 3) Zřízení pozice asistenta pedagoga ponechat plně v kompetenci ředitele školy, bez mezikládku „souhlasu“ správního úřadu. Předpokládá naplnění bodu 2.

ŠKOLSKÁ PORADENSKÁ ZAŘÍZENÍ A ŘEDITELÉ ŠKOL A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ PŘI ZŘIZOVÁNÍ FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA

Ředitel MŠ, ZŠ, ZŠ speciální, SŠ, konzervatoře a vyšší odborné školy má povinnost vytvářet podmínky pro individuálně integrované žáky, což znamená také zřídit funkci asistenta pedagoga.

ŠPZ pomáhají vytvářet vhodné podmínky pro vzdělávání žáků se ZP, ZZN a SZN, také pro žáky, kteří jsou příslušníky jiných kultur nebo etnických skupin. Proto ředitelé škol pro úpravu vzdělávání těchto žáků zpravidla potřebují pro své rozhodnutí jako podklad doporučení/vyjádření školského poradenského zařízení (odklad školní docházky, zařazení žáka do jedné z forem speciálního vzdělávání, zřízení pracovního místa asistenta pedagoga, jiný způsob vzdělávání žáka apod.).

VYHLÁŠKA Č. 72/2005 SB., O POSKYTOVÁNÍ PORADENSKÝCH SLUŽEB VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH PORADENSKÝCH ZAŘÍZENÍCH

§ 3 – Školská poradenská zařízení

Doporučení/vyjádření ke zřízení funkce asistenta pedagoga vydaná školským poradenským zařízením mají stejnou váhu/vypovídací hodnotu. Není proto v žádném případě nutné, aby ředitelé škol požadovali vyjádření/doporučení z PPP, přestože již bylo vydáno SPC či střediskem výchovné péče.

VYHLÁŠKA Č. 73/2005 SB., O VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI A DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ MIMORÁDNĚ NADANÝCH

§ 3 – Formy speciálního vzdělávání

- (1) Speciální vzdělávání žáků se ZP je zajišťováno:
- a) formou individuální integrace,
 - b) formou skupinové integrace,
 - c) ve škole samostatně zřízené pro žáky se ZP (dále jen „speciální škola“), nebo
 - d) kombinací forem uvedených pod písmeny a) až c).

Pracovní místo asistenta pedagoga může být zřízeno ve všech formách vzdělávání žáků se SVP.

2.4.2 POPIS ČINNOSTÍ A NÁPLŇ PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA

Následující text nabízí výčet legislativních opatření, která obsahují popis činností a náplň práce asistenta pedagoga. Cílem je seznámit čtenáře s celou šíří využití tohoto typu pedagogického pracovníka. Množství normotvorných dokumentů a zároveň nedostatečné systémové

vymezení této profese patří mezi příčiny obtíží při definování náplně práce asistenta pedagoga a vymezení jeho činností ve výchovně-vzdělávacím procesu.

HLAVNÍ ČINNOSTI ASISTENTA PEDAGOGA

VYHLÁŠKA Č. 73/2005 SB., O POSKYTOVÁNÍ PORADENSKÝCH SLUŽEB VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH PORADENSKÝCH ZAŘÍZENÍCH

§

§ 7 – Asistent pedagoga

- (1) Hlavními činnostmi asistenta pedagoga jsou:
 - a) pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky a zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází,
 - b) podpora žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí,
 - c) pomoc žákům při výuce a při přípravě na výuku,
 - d) nezbytná pomoc žákům s těžkým ZP při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání.

INFORMACE MŠMT K ZABEZPEČENÍ VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI S PODPOROU ASISTENCE, Č. J. 14453/2005-24 (VĚSTNÍK MŠMT Č. 10/2005).

Obecné ustanovení: Informace popisuje funkce asistenta pedagoga pro žáky se ZP a asistenta pedagoga pro žáky se SZN, představující podpurné služby umožňující kvalitnější vzdělávání mnohým žákům se SVP.

II. ASISTENT PEDAGOGA PRO ŽÁKY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

- (1) SPC nebo PPP stanoví do podkladů, týkajících se zajištění asistenta pedagoga, nezbytný časový rozsah jeho podpory včetně doporučené pracovní náplně.
Podpurná služba asistenta pedagoga se doporučuje upřednostnit v 1. třídách školy, v dalších postupných ročnících se předpokládá postupné omezování asistenční služby v souladu s věkovým i sociálním osamostatňováním žáků. Rozhodující je však aktuální stav žáků se ZP, jejich individuální potřeby a z nich vyplývající potřeba podpory asistenční službou.
Náplň práce asistenta pedagoga stanoví ředitel školy. Ten též jednoznačně určí příslušné kompetence všem pedagogickým pracovníkům, kteří souběžně zabezpečují výchovně-vzdělávací činnost ve třídě, oddělení nebo výchovné skupině. Doporučuje se, aby vzdělávací činnost řídil učitel vyučovacího předmětu, který koordinuje působení dalších spolupracovníků – dalšího učitele nebo vychovatele ve třídě a asistenta pedagoga tak, aby vzdělávání svěřených žáků včetně žáka/žáků se ZP probíhalo co nejúčinněji.
Asistent pedagoga poskytuje žákovi s nejtěžšími formami zdravotního postižení, vzdělanému převážně podle dosud platného Rehabilitačního vzdělávacího programu, podpurné služby při kompenzaci jeho znevýhodnění v rámci plnění obsahu daného programu.

III. ASISTENT PEDAGOGA PRO ŽÁKY SE SOCIÁLNÍM ZNEVÝHODNĚNÍM

- (2) Funkci asistenta pedagoga pro žáky se SZN lze ustanovit zejména pro žáky z rodinného prostředí s nízkým sociokulturním postavením. Je vhodné, aby asistent pedagoga dobře

znal prostředí, z něhož v převážné většině žáci pocházejí, např. z romské komunity. Hlavními cíli činnosti asistenta pedagoga pro žáky se SZN jsou podpořit optimální sociokulturní integraci žáků do školního prostředí a do společnosti.

Náplň práce asistenta pedagoga pro žáky se SZN stanovuje ředitel školy s ohledem na cíle vzdělávání žáků se SVP. Hlavní činností asistenta pedagoga je pedagogická asistence učitelům při výuce, pomoc žákům a jejich rodičům při aklimatizaci na školní prostředí, zapojení kulturně specifického prostředí žáků do vzdělávacího procesu ve škole, pomoc žákům při přípravě na vyučování, spolupráce s učitelem při komunikaci s rodiči žáků a s komunitou v místě školy.

- (3) Asistent pedagoga musí v rámci získání odborné kvalifikace absolvovat studium pedagogiky v rozsahu nejméně 80 hodin ve vzdělávacím zařízení s akreditovaným programem, kde mu budou poskytnuty základní informace o jeho činnosti.

VYHLÁŠKA Č. 177/2009 SB., O BLIŽŠÍCH PODMÍNKÁCH UKONČOVÁNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH MATURITNÍ ZKOUŠKOU

Studenti se SVP s priznaným uzpůsobením podmínek pro konání maturitní zkoušky (dále MZ) mohou využívat při vlastním konání MZ podpory asistenta/asistentů. Asistentem v tomto případě může, ale nemusí být asistent pedagoga, který působí ve třídě, kde se student vzdělává. V případě, že nejde o asistenta pedagoga, nemusí splňovat podmínky stanovené pro výkon této práce. Vzhledem ke skutečnosti, že asistenta studentovi při konání MZ může vykonávat i asistent pedagoga (jednu i více funkcí), uvádíme informace v plném rozsahu.

Podoba MZ pro žáky se ZP nebo ZZN je přímo odvozena od MZ pro intaktní populaci. Podstatu změn tvoří uzpůsobování podmínek pro konání MZ, které si kladou za cíl vytvářet rovné podmínky při ukončování vzdělávání a následném společenském uplatnění osob se ZP či ZZN ve většinové společnosti. K dosažení výše zmíněných cílů bylo nutné implikovat do systému ukončování vzdělávání žáků intaktní populace soubor opatření, která napomáhají žákům se ZP nebo ZZN při konání MZ zmírnit či zcela eliminovat jejich handicap.

Žák s priznaným uzpůsobením podmínek pro konání maturitní zkoušky (dále PUP MZ) koná maturitní zkoušku za podmínek odpovídajících jeho zdravotnímu postižení nebo zdravotnímu znevýhodnění uvedených v příloze č. 3 k této vyhlášce. Uzpůsobení pracovních listů pro žáky s priznaným uzpůsobením podmínek pro konání maturitní zkoušky zajistí škola v souladu s přílohou č. 3 vyhlášky č. 177/2009 Sb. Ředitel školy přiděluje asistenta nebo tlumočníka žákovi po předchozím projednání jeho přidělení s žákem, popřípadě s jeho zákonným zástupcem.

FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA PŘI UPRAVENÝCH PODMÍNKÁCH MZ

Asistent může vykonávat jednu nebo více funkcí podle následujícího vymezení:

- Praktický asistent
- Asistent-zapisovatel
- Asistent-předčítatel
- Motivující asistent
- Asistent-modifikátor

Asistence speciálně pedagogická je přiznána žákům s PUP MZ, kteří v důsledku svého postižení nemohou ani s využitím kompenzačních pomůcek samostatně vykonat maturitní zkoušku nebo některou její část. Přidělení asistenta (i náhradního asistenta) konkrétním žákům je v kompetenci ředitele školy. Ředitel se rozhoduje na základě posudku školského poradenského zařízení, konzultací s učiteli o dosavadním způsobu výuky žáka, žákem samotným (nebo jeho zákonnými zástupci) a dalšími zainteresovanými osobami. Ředitel při výběru asistenta (i jeho náhradníka) preferuje osobu, na kterou je žák zvyklý, která má zkušenosti s konkrétním žákem a je schopna s žákem účelně komunikovat (rozumí žakově mluvě apod.), před osobou žákovi dosud neznámou. Asistentem žáka může být i jeho rodinný příslušník. Asistent je ředitelem školy nebo jím pověřenou osobou seznámen s pravidly asistence v rámci maturitní zkoušky a písemně se zaváže k jejich dodržování.

Ředitel zajistí vzájemné seznámení žáka a asistenta (i náhradního asistenta) a vyzkoušení asistence v rozsahu 1–4 hodin v měsíčním předstihu před maturitní zkouškou. V případech, kdy ZP nebo ZZN trvá kratší dobu než jeden rok nebo nastane v době od odevzdání přihlášky do termínu konání maturitní zkoušky, zajistí ředitel vzájemné seznámení žáka a asistenta (i náhradního asistenta) a vyzkoušení asistence v minimálně týdenním předstihu před maturitní zkouškou.

Speciálně pedagogická asistence je přiznána žákům s PUP MZ, kteří v důsledku svého postižení nemohou ani s využitím kompenzačních pomůcek samostatně vykonat maturitní zkoušku nebo některou její část. Úlohou asistenta je pomoci žákovi minimalizovat vnější překážky a důsledky postižení při zkouškové situaci. Jedná se např. o pomoc s orientací a mobilitou v budově školy, s polohováním žáka, s přípravou a obsluhou pomůcek, se zápisem odpovědí do záznamového archu, se čtením textu apod. Asistentem se pro účely maturitní zkoušky rozumí osoba, která poskytuje asistenci konkrétnímu žákovi průběžně během školního roku (stálý asistent pedagoga; osobní asistent), nebo jiná osoba jednorázově pověřená touto funkcí právě za účelem asistence u maturitní zkoušky. Může jím být pouze zletilá osoba, která je schopná asistovat konkrétnímu žákovi v souladu s jeho vzdělávacími potřebami a splňuje požadavky na asistenty. Asistent je žákovi povolen zejména na základě dosavadního způsobu výuky, na který je žák zvyklý a který plně vyhovuje jeho vzdělávacím potřebám. Některé funkce asistenta mohl až dosud vykonávat učitel při vyučování (předčítání zadání, udržování žakovy pozornosti apod.), a žák tedy neměl k sobě přiděleného stálého asistenta, ačkoli asistenci v širším slova smyslu ke své práci potřeboval; i takovýto žák má na základě posudku školského poradenského zařízení na asistenci nárok. Asistent v žádném případě nezasahuje do řešení úloh. Nekomentuje případné žakovy chyby – ani slovně, ani jiným způsobem nenaznačuje řešení.

Technický asistent zodpovídá za zajištění a funkčnost technických kompenzačních pomůcek žáka/žáků včetně všech potřebných komponentů a řeší případné problémy technického charakteru v průběhu MZ. Technický asistent není přidělen konkrétnímu žákovi/žákům; je přidělen na učebnu/y, ve které/ých vykonávají maturitní zkoušku žáci používající technické kompenzační pomůcky. **Není možné, aby technický asistent plnil zároveň některou z funkcí speciálně pedagogické asistence.**

Tlumočení do/z českého znakového jazyka nebo dalších komunikačních systémů nezaložených na českém jazyce: Dle zákona mají na tlumočení do/z českého znakového jazyka a/nebo dalších komunikačních systémů právo neslyšící a hluchoslepí žáci (tj. žáci, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotnou komunikaci

mluvenou řečí). Pro potřeby maturitní zkoušky jsou tito žáci, kteří v komunikaci preferují český znakový jazyk nebo jiné komunikační systémy nezaložené na českém jazyce, zařazeni do kategorie „sluchové postižení“, skupina 3.

Uzpůsobené podmínky pro konání MZ pro žáky se SVP zahrnují:

- úpravy prostředí,
- navýšení časového limitu,
- úpravy zkušební dokumentace,
- alternativní způsob zápisu odpovědí při písemných zkouškách,
- použití kompenzačních pomůcek,
- asistence,
- tlumočení.

Uzpůsobené podmínky pro studenty se SVP se vztahují pouze na obory středních škol ukončované maturitní zkouškou. Tuto možnost by však měli mít i studenti „nematuritních oborů“ v případě zavedení povinné přijímací zkoušky na SŠ, zavedení uzpůsobení podmínek pro vykonání přijímací zkoušky na všechny typy středních škol.

STANOVENÍ NÁPLNĚ ČINNOSTÍ ASISTENTA PEDAGOGA

Při stanovení pracovní náplně asistenta pedagoga vychází zaměstnavatel/ředitel školy ze zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění, nařízení vlády č. 222/2010 Sb., kterým se stanoví katalog prací, v platném znění, ust. § 22a zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, v platném znění, ust. § 7 vyhl. č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se SVP a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, v platném znění, doporučení příslušného ŠPZ ke zřízení/zachování pracovního místa asistenta pedagoga.

Při stanovení činnosti asistenta pedagoga v době nepřítomnosti dítěte/žáka/studenta se SVP vychází ředitel školy ze skutečnosti, že se jedná o pedagogického pracovníka školy, postupuje stejným způsobem jako u všech ostatních pedagogických pracovníků – asistent pedagoga plní přímou pedagogickou činnost v součinnosti s učitelem ve třídě školy. Tento obecně platný postup uplatní ředitel školy také v případě účasti asistenta pedagoga na akcích konaných školou, stejně tak v době nepřítomnosti asistenta pedagoga či učitele na pracovišti, kdy je povinen zajistit kontinuitu kvalitního vzdělávání žáků všech žáků školy bez rozdílu. Pokud je přímá podpora asistenta pedagoga žáka potřebná v době přestávek nebo pobytu žáka ve školní jídelně, jsou tyto činnosti zahrnuty v pracovní náplni asistenta pedagoga.

Podle § 16 školského zákona mají děti, žáci a studenti se SVP právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a ŠPZ. Jednou z forem této podpory je asistent pedagoga. Ředitel MŠ, ZŠ, ZŠ speciální, SŠ, konzervatoře a vyšší odborné školy může ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává dítě, žák nebo student se SVP, zřídit funkci asistenta pedagoga. Není přitom rozhodující, zda se jedná o povinné základní vzdělávání či jakékoli jiné vzdělávání podle školského zákona; § 16 obsahuje obecná ustanovení ke všem typům vzdělávání obsaženým ve školském zákoně. Školní družina poskytující zájmové vzdělávání podle § 111 školského zákona, které je rovněž veřejnou službou, tedy rozhodně do skupiny s dítětem se SVP zřídit asistenta pedagoga může.

V kontextu antidiskriminační legislativy (zejména § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona) to naopak může být i její povinností.

2.4.3 PRACOVNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA POZICE ASISTENTA PEDAGOGA

§

PRACOVNÍ POMĚR

ZÁKON Č. 262/2006 SB., ZÁKONÍK PRÁCE

Obecná úprava zákoníku práce se na pedagogické pracovníky vztahuje, pokud pracovněprávní vztah neupravuje zvláštní zákon (zákon o pedagogických pracovnících, školský zákon).

§ 33 – Pracovní poměr

Změny pracovních smluv musí být uzavřeny písemně, ředitel školy nemůže měnit jednostranně pracovní smlouvu bez souhlasu pracovníka se změnou. Asistentovi pedagoga např. z důvodu dlouhodobé nepřítomnosti žáka se SVP ve škole.

Pracovní poměr se zakládá pracovní smlouvou mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, není-li v tomto zákoně dále stanoveno jinak. Pracovní smlouva musí být uzavřena písemně; totéž platí o změně pracovní smlouvy a o odstoupení od ní.

§ 35 – Zkušební doba

Zkušební dobu nelze v žádném případě sjednat dodatečně. Tzn. ani v případě, kdy asistent pedagoga po nástupu do zaměstnání nesplňuje očekávání kolegů pedagogů, vedení školy, žáka se SVP či jeho zákonných zástupců. Zkušební doba je v tomto případě velmi důležitým institutem nejen na ochranu zaměstnavatele a zaměstnance, ale i samotného žáka. Hlavně u dětí s PAS se množí případy, kdy si žák a asistent pedagoga nevyhovují, a mohou se tak dostat do velmi složité situace.

- (1) Je-li sjednána zkušební doba, nesmí být delší než a) 3 měsíce po sobě jdoucí ode dne vzniku pracovního poměru (§ 36),
- (3) Zkušební dobu je možné sjednat nejpozději v den, který byl sjednán jako den nástupu do práce, nebo v den, který byl uveden jako den jmenování na pracovní místo vedoucího zaměstnance.
- (4) Sjednaná zkušební doba nesmí být dodatečně prodlužována. O dobu celodenních překážek v práci, pro které zaměstnanec nekoná práci v průběhu zkušební doby, a o dobu celodenní dovolené se však zkušební doba prodlužuje.
- (5) Zkušební doba nesmí být sjednána delší, než je polovina sjednané doby trvání pracovního poměru.
- (6) Zkušební doba musí být sjednána písemně.

§ 36 – Vznik pracovního poměru

Pokud je pracovní poměr sjednaný např. od 1. 9. příslušného kalendářního roku, nemůže ředitel školy požadovat, aby se asistent pedagoga účastnil v „přípravném týdnu“, tj. posledním srpnovém týdnu, jakýchkoli aktivit – přípravy prostředí tříd na zahájení školního roku, porady pracovníků školy apod.

Pracovní poměr vzniká dnem, který byl sjednán v pracovní smlouvě jako den nástupu do práce, nebo dnem, který byl uveden jako den jmenování na pracovní místo vedoucího zaměstnance.

§ 39 – Pracovní poměr na dobu určitou

Opakované uzavírání pracovního poměru na dobu určitou není u pracovního místa asistenta pedagoga výjimečné, ředitel škol se řídí např. metodickými pokyny vydanými krajskými úřady nebo se jejich rozhodnutí o uzavření pracovního poměru na dobu určitou odvíjí od doporučení školského poradenského pracoviště – platnosti posudku. V případě, že ředitel školy postupuje podle odst. 2, není možné tzv. „nekonečné řetězení“ smluv na dobu určitou. V případě, že bude postupovat podle odst. 4, je potřeba splnit všechny vymezené podmínky, v tomto případě z důvodů spočívajících ve zvláštní povaze práce, kterou asistent pedagoga vykonává.

- (1) Pracovní poměr trvá po dobu neurčitou, nebyla-li výslovně sjednána doba jeho trvání.
- (2) Doba trvání pracovního poměru na dobu určitou mezi týmiž smluvními stranami nesmí přesáhnout 3 roky a ode dne vzniku prvního pracovního poměru na dobu určitou může být opakována nejvýše dvakrát. Za opakování pracovního poměru na dobu určitou se považuje rovněž i jeho prodloužení. Jestliže od skončení předchozího pracovního poměru na dobu určitou uplynula doba 3 let, k předchozímu pracovnímu poměru na dobu určitou mezi týmiž smluvními stranami se nepřihlíží.
- (3) Ustanovením odstavce 2 není dotčen postup podle zvláštních právních předpisů, kdy se předpokládá, že pracovní poměr může trvat jen po určitou dobu¹⁷⁾.
- (4) Jsou-li u zaměstnavatele dány vážné provozní důvody nebo důvody spočívající ve zvláštní povaze práce, na jejichž základě nelze na zaměstnavateli spravedlivě požadovat, aby zaměstnanci, který má tuto práci vykonávat, navrhl založení pracovního poměru na dobu neurčitou, nepostupuje se podle odstavce 2 za podmínky, že jiný postup bude těmto důvodům přiměřený a písemná dohoda zaměstnavatele s odborovou organizací upraví: a) bližší vymezení těchto důvodů, b) pravidla jiného postupu zaměstnavatele při sjednávání a opakování pracovního poměru na dobu určitou, c) okruh zaměstnanců zaměstnavatele, kterých se bude jiný postup týkat, d) dobu, na kterou se tato dohoda uzavírá.

Písemnou dohodu s odborovou organizací je možné nahradit vnitřním předpisem jen v případě, že u zaměstnavatele nepůsobí odborová organizace; vnitřní předpis musí obsahovat náležitosti uvedené ve větě první.

Sjedná-li zaměstnavatel se zaměstnancem trvání pracovního poměru na dobu určitou v rozporu s odstavci 2 až 4 a oznámil-li zaměstnanec před uplynutím sjednané doby písemně zaměstnavateli, že trvá na tom, aby ho dále zaměstnával, platí, že se jedná o pracovní poměr

na dobu neurčitou. Návrh na určení, zda byly splněny podmínky uvedené v odstavcích 2 až 4, mohou zaměstnavatel i zaměstnanec uplatnit u soudu nejpozději do 2 měsíců ode dne, kdy měl pracovní poměr skončit uplynutím sjednané doby.

NAŘÍZENÍ VLÁDY Č. 564/2006 SB., O PLATOVÝCH POMĚRECH ZAMĚSTNANCŮ VE VEŘEJNÝCH SLUŽBÁCH A SPRÁVĚ

Zaměstnancům veřejných škol náleží za vykonanou práci plat, který na rozdíl od mzdy vyplácené v sektoru neveřejných škol není smluvní, ale je striktně stanoven v souladu se zákoníkem práce a tímto prováděcím předpisem. Ředitel školy je povinen vydat zaměstnanci platový výměr nejpozději v den nástupu do zaměstnání. Obsahuje platovou třídu a platový stupeň, do kterého je zaměstnanec zařazen, výši platového tarifu, ostatní pravidelné měsíční složky platu (např. zvláštní příplatek).

§ 129 – Zvláštní příplatek

Asistentovi pedagoga náleží zvláštní příplatek podle odst. 3, nejčastěji skupina II, asistent pedagoga vykonává přímou pedagogickou činnost s dětmi/žáky/studenty se SVP. Výši zvláštního příplatku stanoví ředitel školy v souladu s vnitřním předpisem školy.

- (1) Zaměstnanci, který vykonává práci v pracovních podmínkách spojených s mimořádnou neuropsychickou zátěží, rizikem ohrožení života a zdraví nebo obtížnými pracovními režimy, přísluší zvláštní příplatek.
- (2) Rozdělení prací podle pracovních podmínek do skupin v závislosti na míře neuropsychické zátěže a pravděpodobnosti rizika ohrožení života a zdraví a podle obtížnosti práce, podmínky pro poskytování příplatku a výši příplatku v jednotlivých skupinách stanoví vláda nařízením – nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě.
- (3) Zaměstnavatel určí zaměstnanci výši příplatku v rámci rozpětí stanoveného pro skupinu s pracovními podmínkami, ve kterých zaměstnanec soustavně vykonává práci.

Výše zvláštního příplatku:

- Skupina I. 400–1000 Kč (třídnictví, přímá pedagogická činnost spojená s dohledem nad žáky, u kterých hrozí zvýšené riziko úrazu z důvodu používání strojů, nástrojů nebo přístrojů v rámci praktického vyučování nebo praktické přípravy)
- Skupina II. 600–2000 Kč (přímá pedagogická činnost, práce třídního učitele, diagnostická činnost nebo sociální práce s dětmi, žáky, studenty se SVP).

§ 133 – Specializační příplatek

Asistentovi pedagoga náleží specializační příplatek v případě, že splňuje podmínky ustanovení § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, při zajišťování specializované činnosti v oblasti prostorové orientace zrakově postižených.

Pedagogickému pracovníkovi, který vedle přímé pedagogické činnosti vykonává také specializované činnosti, k jejichž výkonu jsou nezbytné další kvalifikační předpoklady, se poskytuje příplatek ve výši 1 000 až 2 000 Kč měsíčně.

PLATOVÉ ZAŘAZENÍ ASISTENTA PEDAGOGA

Platové zařazení asistenta pedagoga ve školách zřizovaných státem, krajem, obcí a svazkem obcí ve smyslu nařízení vlády č. 469/2002 Sb., ve znění nařízení vlády č. 331/2003 Sb., katalog prací č. 2.16.3, se uskutečňuje na základě nejnáročnějších požadovaných činností a odborné kvalifikace. Platové zařazení je možné od 4. do 9. platové třídy podle požadavků školy a školského zařízení na náročnost vykonávané práce. Asistent pedagoga je pedagogickým pracovníkem, proto mu náleží platový tarif podle přílohy č. 2 nařízení vlády č. 330/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a 8 týdnů dovolené. Míru přímé pedagogické činnosti stanoví asistentovi pedagoga ředitel školy nebo školského zařízení v rozpětí 20 až 40 hodin týdně podle potřeby školy či školského zařízení.

§ 2 – Kvalifikační předpoklady

Pokud asistent pedagoga nesplňuje kvalifikační předpoklady pro příslušnou platovou třídu, do které je ředitelem školy zařazen, odečítá se mu doba ze započitatelné praxe. Do platové třídy je zařazen podle nejnáročnějšího druhu práce, kterou vykonává. Popis pracovních činností je vymezen pracovní náplní.

- 4. plat. třída: střední vzdělání s výučním listem nebo střední vzdělání
- 5. plat. třída: střední vzdělání s výučním listem
- 6. plat. třída: střední vzdělání s maturitní zkouškou nebo střední vzdělání s výučním listem
- 7.–8. plat. třída: střední vzdělání s maturitní zkouškou
- 9. plat. třída: vyšší odborné vzdělání nebo střední vzdělání s maturitní zkouškou

§ 4 – Platový stupeň

Při zařazení asistenta pedagoga do příslušného platového stupně vychází zaměstnavatel z tzv. započitatelné praxe (viz příloha 1).

NAŘÍZENÍ VLÁDY Č. 222/2010 SB., KTERÝM SE STANOVÍ KATALOG PRACÍ

NV se vztahuje na zaměstnance veřejných škol, katalog prací stanovuje zařazení prací do jednotlivých tříd podle jejich náročnosti a podle druhu povolání. Díl 2.16 vymezuje práce v oblasti výchovy a vzdělávání. Asistentovi pedagoga přísluší platová třída vždy podle nejnáročnější práce, kterou po něm zaměstnavatel požaduje.

4. PLATOVÁ TŘÍDA

- (1) Přímá pedagogická činnost spočívající v pomocných výchovných pracích zaměřených na zkvalitnění společenského chování dětí, žáků nebo studentů.
- (2) Přímá pedagogická činnost spočívající v pomocných výchovných pracích zaměřených na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků.

5. PLATOVÁ TŘÍDA

- (1) Provádění rutinních prací při výchově dětí a žáků nebo studentů, upevňování jejich společenského chování, pracovních, hygienických a jiných návyků, péče a pomoc při pohybové aktivizaci dětí a žáků nebo studentů.

6. PLATOVÁ TŘÍDA

- (1) Výchovné práce zaměřené na zkvalitnění společenského chování dětí, žáků nebo studentů.
- (2) Výchovné práce zaměřené na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků.

7. PLATOVÁ TŘÍDA

- (1) Výklad textu, popřípadě učební látky a individuální práce s dětmi a žáky nebo studenty podle stanovených vzdělávacích programů a pokynů.

8. PLATOVÁ TŘÍDA

- (1) Vzdělávací a výchovná činnost podle přesně stanovených postupů a pokynů učitele nebo vychovatele zaměřená na speciální vzdělávání, individuální vzdělávání nebo specifické výchovné potřeby dítěte, žáka nebo studenta nebo skupiny dětí, žáků nebo studentů.

9. PLATOVÁ TŘÍDA

- (1) Samostatná vzdělávací a výchovná činnost při vyučování zaměřená na SVP dítěte, žáka nebo studenta podle rámcových pokynů učitele nebo speciálního pedagoga.
- (2) Samostatná vzdělávací, výchovná nebo speciálně pedagogická činnost vykonávaná v souladu se stanoveným individuálním vzdělávacím plánem dítěte, žáka nebo studenta podle rámcových pokynů speciálního pedagoga školského poradenského zařízení a v souladu s pokyny učitele.

V této chvíli katalog prací (NV č. 222/2010 Sb.) nereflektuje vyhlášku č. 73/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů, která mj. explicitně vymezuje „nezbytnou pomoc žákům s těžkým ZP při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání.“ Takové činnosti však již nejsou v katalogu zohledněny.

Asistent pedagoga 5. platová řída: zajišťování nezbytné pomoci žákům s těžkým ZP při sebeobsluze, pohybu při vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo jejího sídla.

METODICKÝ POKYN K ODMĚŇOVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ A OSTATNÍCH ZAMĚSTNANCŮ ŠKOL A ŠKOLSKÝCH PORADENSKÝCH ZAŘÍZENÍ A JEJICH ZAŘAZOVÁNÍ DO PLATOVÝCH TŘÍD PODLE KATALOGU PRACÍ, Č. J.: 11750/2013-201

<http://www.msmt.cz/dokumenty/metodicky-vyklad-k-odmenovani-c-j-msmt-11705-2013-201>

§ 22a - Pracovní doba pedagogických pracovníků (zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících)

Pracovní doba pedagogického pracovníka/asistenta pedagoga je jednoznačně rozdělena na výkon přímé pedagogické činnosti a práce související s přímou pedagogickou činností. Ředitel školy nemůže proto využít při specifikaci obsahu práce asistenta pedagoga výlučně jednu z uvedených činností. K poměru těchto složek a rozsahu přímé pedagogické činnosti asistenta pedagoga více viz nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, v platném znění.

Pedagogičtí pracovníci vykonávají v pracovní době: a) přímou pedagogickou činnost, b) práce související s přímou pedagogickou činností.

V době nepřítomnosti žáka se SVP ve třídě, kde je zřízena funkce asistenta pedagoga, vykonává asistent pedagoga svou činnost podle pokynů učitele; jde o asistenta pedagoga, nikoli žáka. Ředitel školy postupuje stejně jako u každého jiného pedagogického pracovníka, tj. např. jako u učitele, který zajišťuje výuku ve třídě, která odjela na ozdravný pobyt a není po určitou dobu ve škole.

NAŘÍZENÍ VLÁDY Č. 75/2005 SB., O STANOVENÍ ROZSAHU PŘÍMÉ VYUČOVACÍ, PŘÍMÉ VÝCHOVNÉ, PŘÍMÉ SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉ A PŘÍMÉ PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ ČINNOSTI PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ

Vládní nařízení se nevztahuje na školy, které jsou zřizovány jiným zřizovatelem, než uvádí § 1, jedná se tedy např. o školy zřizované církvemi, soukromým subjektem, jinými ministerstvy apod.

§ 1 – Rozsah působnosti

Toto nařízení se vztahuje na pedagogické pracovníky škol a školských zařízení zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí a dobrovolným svazkem obcí, jehož předmětem činnosti jsou úkoly v oblasti školství.

PŘÍLOHA K NV Č. 75/2005 SB.

Rozpětí vymezené pro přímou pedagogickou činnost asistenta pedagoga přináší v praxi některá úskalí. V případě, kdy ředitel školy stanoví asistentovi pedagoga 40 hodin přímé pedagogické činnosti týdně, dostává se do rozporu s § 22a zákona č. 563/2004Sb., o pedagogických pracovnících. V praxi ředitelé škol často stanovují vyšší přímé pedagogické činnosti asistenta pedagoga podle učitele třídy, ve které asistent pedagoga působí, nikoli podle týdenní dotace vzdělávacího programu a ročníku, podle kterého je vzděláván žák se SVP. Dochází pak tedy ke komplikacím, kdy asistent pedagoga ve třídě základní školy má ředitelem stanovenou týdenní přímou pedagogickou činnost v rozsahu 22 hodin, týdenní dotace hodin v ročníku podle výkazu práce je např. 26 hodin, žák potřebuje podporu asistenta po celou dobu výuky a ten ji nemůže při takto stanovené přímé pedagogické činnosti zajistit, v podstatě jen díky chybnému rozhodnutí ředitele školy. Při zkráceném pracovním úvazku se úměrně krátí jak přímá pedagogická činnost, tak práce související (např. při úvazku 1,0 činí přímá pedagogická činnost 30 hodin/týden + 10 hodin činí práce související = 40 hodin/týden; v tomto případě by zkrácení úvazku na 0,5 znamenalo: přímá pedagogická činnost 15 hodin/týden + 5 hodin práce související = 20 hodin/týden).

VYHLÁŠKA Č. 263/2007 SB., KTEROU SE STANOVÍ PRACOVNÍ ŘÁD PRO ZAMĚSTNAN-
CE ŠKOL A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ ZŘÍZENÝCH MINISTERSTVEM ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE
A TĚLOVÝCHOVY, KRAJEM, OBCÍ NEBO DOBROVOLNÝM SVAZKEM OBCÍ

<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-263-2007-sb-kterou-se-stanovi-pracovni-rad-pro-zamestnance-skol-a-skolskych-zarizeni-zrizenych-ministerstvem-skolstvi-mladeze-a-te-lovychovy-krajem-obci-nebo-dobrovolnym-svazkem-obci>

„ZÁKLADNÍ INFORMACE K ZAJIŠŤOVÁNÍ ASISTENTA PEDAGOGA DO TŘÍDY, V NÍŽ JE
VZDĚLÁVÁN ŽÁK NEBO ŽÁCI SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM“, Č. J. 25 099/2007-24-
IPPP.“

2.4.4 FINANCOVÁNÍ PRACOVNÍ POZICE ASISTENTA PEDAGOGA V KONTEXTU ČESKÉ LEGISLATIVY

Při zřizování pracovního místa asistenta pedagoga postupuje ředitel školy v souladu s výše uvedenými právními předpisy. Žádný z těchto předpisů nevymezuje výslovný právní nárok na asistenta pedagoga. Právní předpisy vymezují rovné podmínky a rovný přístup ke vzdělávání v ČR.

Nejčastějším důvodem, proč ředitel školy pracovní místo asistenta pedagoga nezřídí, jsou finance. K dispozici má, v souladu s pravidly financování regionálního školství, v rozpočtu školy zvýšený normativ na žáka se SVP, který zpravidla nepokryje kompletní finanční náklady spojené se vzděláváním tohoto žáka (např. speciální didaktické pomůcky a speciální učebnice, asistent pedagoga – plat, pojištění, odvody, výdaje vázané na pracovní poměr – tj. např. DVPP, cestovné, ochranné pomůcky atd. – pro představu: např. plat asistenta pedagoga při plném úvazku v 8. platové třídě v 1. platovém stupni činí 180 000 Kč za rok bez ostatních výdajů, za dobu plnění povinné školní docházky 1 žáka se SVP v jedné ze tříd dané školy se tak jedná o částku 1 620 000 Kč bez ostatních výdajů), ředitel školy nemá pokaždé možnost zajistit finance z jiných zdrojů.

**ZÁKON Č. 250/2000 SB., O ROZPOČTOVÝCH PRAVIDLECH ÚZEMNÍCH ROZPOČTŮ,
V PLATNÉM ZNĚNÍ**

- <http://www.uplnezneni.cz/zakon/250-2000-sb-o-rozpocetovych-pravidlech-uzemnich-rozpocetu/>

VYHLÁŠKA Č. 492/2005 SB., O KRAJSKÝCH NORMATIVECH

Financování přímých nákladů škol je zajišťováno prostřednictvím krajských úřadů. Krajské normativy vycházejí z republikových normativů stanovených MŠMT ČR pro příslušný kalendářní rok.

Normativy MŠMT ČR:

- <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/principy-rozpisu-rozpocetu-a-rozpis-rozpocetu-primych-vydaju-5>

- <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/republikove-normativy-skol-a-skolskych-zarizeni-zrizovanych-5>
- <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/normativy-soukromych-skol-na-rok-2014>

Úplné znění vyhlášky:

- <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-65-2005-sb-1>

METODIKY KRAJSKÝCH ÚŘADŮ – ZÁSADY PRO ROZPIS ROZPOČTU PRO PŘÍSLUŠNÝ KALENDRÁRNÍ ROK

- <http://www.kr-karlovarsky.cz/krajsky-urad/odbory/Stranky/skolstvi/fv.aspx>
- http://www.kr-ustecky.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=450018&id_ktg=6516&p1=102001
- <http://skolstvi.kraj-lbc.cz/Ekonomika>
- <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/skolstvi/skolska-ekonomika/>
- [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=579&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=579&par[lang]=CS)
- <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/kategorie/oblast-ekonomicka>
- <http://www.kr-kralovehradecky.cz/scripts/detail.php?pgid=153>
- <http://www.pardubickykraj.cz/pro-skoly?themaright=175>
- <http://www.kr-vysocina.cz/skolsky-portal.asp?p1=8982>
- <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=17&TypeID=1>
- <http://www.kr-olomoucky.cz/ekonomika-skolstvi-cl-282.html>
- <http://www.kr-zlinsky.cz/rozpocet-a-financovani-cl-35.html>
- <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/skoly.html>
- <http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/index.html>

ROZVOJOVÉ PROGRAMY MŠMT ČR

MŠMT vyhláší rozvojové programy:

- Financování asistentů pedagoga – soukromé školy
- Financování asistentů pedagoga – církevní školy
- Financování asistentů pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním.
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/rozvojove-programy>

OSOBNOST A KOMPETENCE ASISTENTA PEDAGOGA

JANA KULŠTRUNKOVÁ
KATEŘINA SOUDNÁ
MONIKA MORÁVKOVÁ
ZBYNĚK NĚMEC

3.1 OSOBNOST ASISTENTA PEDAGOGA

JANA KULŠTRUNKOVÁ

Osobnost asistenta pedagoga je reprezentována spojením určitých osobnostních rysů, které tuto profesi charakterizují. Měl by to být takový člověk, do jehož charakteru se promítá chování a jednání respektující morální a společenské požadavky, do temperamentu pak takové emoční reakce, intelekt, zájmy, potřeby, citové vztahy, postoje atd., aby se dokázal ve svém budoucím povolání dobře uplatnit. Nelze však očekávat nějakou šablonu, podle které by se osobnost asistenta pedagoga měla měřit. Roli hraje individualita daného člověka a jeho schopnosti, odlišnosti v typologických rysech, věk, pohlaví, zkušenosti, potřebné znalosti atd.

3.1.1 OSOBNOSTNÍ PŘEDPOKLADY

Osobnostní předpoklady asistenta pedagoga jsou chápány jako jakási reálná očekávání ve vztahu k tomuto povolání, tedy jako způsobilost pro danou profesi. Těmi se rozumí zejména:

- občanská bezúhonnost,
- aktivní přístup k práci,
- sociální citění, přirozený a kladný poměr k životu a lidem,
- ochota pomáhat.

CHARAKTERISTIKA OSOBNOSTI ASISTENTA PEDAGOGA

Jako u každého jiného člověka, tak i u asistenta pedagoga je formování jeho osobnosti a struktura jeho osobnostních vlastností během života proměňována v závislosti na genetické výbavě a na sociálním prostředí.

Týká se:

- **souboru psychických vlastností** – projevy chování, myšlení a prožívání,
- **charakteru** – představuje reakce na dané situace,
- **temperamentu** – vyjadřuje úroveň aktivity a dynamiky osobnosti,
- **schopností** – předpoklad pro úspěšné vykonávání této profese, podmiňují úspěšnost realizace a působení, rozvíjí se podle očekávání druhých,
- **tvořivosti** – odraz seberealizace a nápaditosti v řešení a hledání nových cest,
- **motivačních vlastností, zájmů, postojů, hodnot a cílů** – významný aktivační a motivující činitel, například k odhodlání vykonávat tuto profesi,
- **emocionality** – promítá se do jednání, výrazu, řeči a do orientace v mezilidských vztazích,
- **vůle** – odpovídá za řízení a uskutečňování záměrů směřujících k dosažení potřebných cílů,
- **inteligence** – propaguje se do schopnosti přizpůsobení, učení se ze zkušeností a orientace na nové situace včetně zvládnání různých problémů ve vzájemné interakci.

SPECIFIKA OBLASTI OSOBNOSTNÍ CHARAKTERISTIKY

Od asistenta pedagoga jsou očekávány potřebné výstupy, které jsou pro tuto práci specifické a dávají jí smysl a význam. Tyto výstupy jsou prezentovány v osobnostní vnitřní a vnější charakteristice AP. Vnitřní je spojována s motivací a zájmem, proč tuto práci vykonávat a zda jsou kladené požadavky na asistenta pedagoga úměrné a příznivé, vnější charakteristika je promítána do vhodného vystupování a chování založeného na spoluúčasti, komunikaci, interakci a také na druhu a míře pomoci žákům se SVP včetně spolupráce se všemi, jichž se tento proces dotýká (rodiče, učitelé, speciální pedagogové, další odborníci atd.).

V osobnostní charakteristice asistenta pedagoga by měl být kladen důraz především na:

- **nenásilné, přirozené chování** – schopnost navozovat pocit bezpečí, přátelskou atmosféru, schopnost uplatňovat prvky asertivity, adekvátní komunikace, dokázat se vžít do různých situací, umět naslouchat, vhodně poradit, děláním kompromisů atd.,
- **zaujetí pro svoji práci** – radost z práce, aktivní a tvůrčí pomoc při vytváření vhodného prostředí při výuce a její realizaci, pomoc a podpora soběstačnosti daného žáka/žáků s uplatňováním individuálního přístupu apod.,
- **schopnost spolupráce pod vedením učitele, schopnost týmové práce** – respekt, doplňování, přebírání iniciativy, otevřenost vůči novým způsobům a další,
- **samostatnost, tvůrčí přístup, odbornost** – např. rozvíjení vlastních dovedností, sebevzdělávání, vědět co, kde, kdy a jak dělat v souvislosti s danou problematikou,
- **organizační schopnosti** – rychlé rozhodování, zvládání náročných situací, schopnost alternativního řešení apod.,
- dále viz kompetence apod.

Protože jsou na tuto profesi kladeny větší nároky, například potřeba přizpůsobit se aktuálním podmínkám a požadavkům daného prostředí s respektováním potřebných pravidel, je nutností, aby byl do specifik osobnostní charakteristiky asistenta pedagoga promítán nejenom zájem o tuto práci a radost z její realizace, ale také zachován určitý nadhled, protože tím lze mj. eliminovat psychické vyčerpání, které tato pomáhající profese přináší.

3.2 VZTAHOVÉ ASPEKTY PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ

K A T E Ř I N A S O U D N Á

Česká republika se hlásí k rovnosti v přístupu ke vzdělání a zároveň deklaruje bezplatný systém školství. Zřízení funkce asistenta pedagoga je podpůrným opatřením snižujícím náročnost situace, kdy je ve třídě vzděláván žák se SVP. V dalším textu se budeme věnovat především vztahovým aspektům práce asistenta pedagoga při výkonu jeho služby. Ty jsou z hlediska vytváření klimatu školního prostředí klíčové a jsou základem úspěšného vzdělávání, z kterého vyplývá celková spokojenost žáků, jejich rodičů i pedagogických pracovníků.

3.2.1 ASISTENT VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ

Podmínky školního prostředí jsou dány velikostí školy, velikostí a charakterem místa, popř. komunity, kde se škola nachází.

Pro školní prostředí jako takové je charakteristická široká variabilita různých komunikačních a personálních úrovní. Smysluplné řízení a transparentnost složitých vztahů a procesů zajišťuje dobrý chod školy. Jasné podmínky práce jsou předpokladem k tomu, aby se všichni pracovníci školy mohli soustředit na kvalitu výchovně-vzdělávacího procesu, a to i u žáků se SVP.

Asistent pedagoga je zaměstnancem školy, je tedy pedagogickým pracovníkem. Stává se tak součástí a spolutvůrcem školního prostředí, svou činností se podílí na vytváření školního, resp. třídního klimatu. Během svého působení přichází ve škole do kontaktu s žákem se SVP a také s jeho širokým sociálním okolím. Jako pedagogický pracovník vykonává práci především v rámci třídy, kde je zařazený žák se SVP. Žáka dále doprovází na školních akcích (besídky, akademie, sportovní akce aj.) a také poskytuje doprovod v činnostech, které probíhají mimo budovu a prostory školy, jako jsou exkurze, výlety, školy v přírodě apod. Svým působením ve škole pomáhá ostatním pedagogickým pracovníkům při výchovně-vzdělávací činnosti, může být nápomocen při komunikaci s rodiči žáka se SVP, popř. se činnost asistenta pedagoga může rozšířit o komunikaci s komunitou, prostředím, ze které žák pochází. V neposlední řadě může asistent pedagoga hrát významnou roli při sledování a tvorbě sociálně emočního klimatu třídy, může být posilujícím činitelem při tvorbě a rozvoji sociálních vztahů ve třídě a ve škole (viz kap. Asistent pedagoga ve třídě).

Vize a koncepce procesu vzdělávání žáků se SVP a odpovídající formy jejího naplňování, včetně role asistenta pedagoga, definují specifika školní práce, která se odrážejí především v následujících oblastech:

- popis potřeb žáka se SVP a jejich zajištění,
- popis potřeb pedagogických pracovníků a jejich zajištění,
- způsob propojení obou typů potřeb v prostředí školy,
- popis systému výměny informací mezi vedením školy, pedagogickými pracovníky, zaměstnanci školy, rodiči žáka a vnějšími účastníky procesu.

3.2.2 TÝMOVÁ SPOLUPRÁCE

Proces vzdělávání žáka se SVP na běžných školách je založen na týmové spolupráci. Setkávají se v něm pedagogičtí pracovníci s vedením školy, s rodiči žáka se SVP, dále pak s účastníky externími, jako jsou např. pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zaměstnanci školských poradenských zařízení a další odborníci. Asistent pedagoga jako pedagogický pracovník je nezbytnou součástí podpůrného týmu.

Pro fungování podpůrného týmu platí obecné principy týmové spolupráce, jako jsou např.:

- vzájemná inspirace díky rozdílným zkušenostem a znalostem,
- různý přístup k práci umožňující nový pohled na řešení situace,

- odpovědnost vůči spolupracovníkům v týmu,
- vzájemná motivace k vyšším (lepším výkonům),
- vzájemná opora.

Ve fungujícím týmu členové:

- jasně a srozumitelně komunikují,
- v chování a jednání jsou čitelní,
- mají důvěru v ostatní členy týmu,
- mají schopnost sebereflexe,
- mají možnost uplatnit svůj vlastní názor, zkušenost, pohled,
- s ostatními členy týmu jsou v dostatečně častém kontaktu,
- setkávají se tváří v tvář.

Dobře fungující tým společně usiluje o vytvoření takových podmínek vzdělávání, které odpovídají potřebám žáka a zároveň spoluvytvářejí pozitivní sociální klima ve škole.

Beverly Potterová (In: VODÁČKOVÁ a kol., 2002, s. 179) nabízí jednoduchý model VPSZ PLUS, který lze s úspěchem aplikovat na školu, kde se vzdělává dítě se SVP:

V – vysvětlení vedení školy, co očekává od zaměstnanců či členů týmu, jde o jasné stanovení očekávaného cíle a profesionálního podílu jednotlivých lidí

P – požádání zaměstnanců o aktivní spoluúčast a vyslovení návrhů, co by mohlo na jejich úrovni pomoci k dosažení cíle či normy, jak dosáhnout očekávaného cíle, resp. stanovení i dílčích cílů na této cestě

S – stanovení postupů – výběr vhodného postupu z návrhů, určení rizik, případně záložních plánů

Z – zkontrolování dosažených výsledků, užití zpětné vazby a zjištění, zda jsou nutné změny

PLUS – vyslovení uznání pracovníkům za výkony v rámci VPSZ: „Tvorba na člověka orientovaného‘ systému péče o zaměstnance – a v pomáhajících profesích obzvláště –, jenž by nebyl pouhou formální či technokratickou úlitbou, je testem skutečného a kreativního zájmu managementu, testem, jestli a jak dokážeme rozvíjet svět lidských vztahů v 21. století.“

3.2.3 VEDENÍ ŠKOLY A ASISTENT PEDAGOGA

Valenta, Petráš a kol. (2012) uvádí, že výběr učitele a asistenta pedagoga vyžaduje pečlivou personální práci, která zahrnuje získávání referencí k příslušným kandidátům, vedení databáze zájemců a obsazování pozice asistenta pedagoga na základě interního konkurzu.

Pro efektivní působení asistenta pedagoga na škole je nutné vymezit pracovní právní rámec jeho služby. Jde především o náplň a rozsah práce asistenta pedagoga. Ředitel školy by měl mít stanovenou strukturu pracovních míst, pracovních profilů a kvalifikačních a osobnostních předpokladů zaměstnanců školy a také vnitřní organizační strukturu školy, ve které stanovuje oprávnění a povinnosti jednotlivých zaměstnanců, tedy i asistenta pedagoga.

Na základě všech relevantních informací stanovuje ředitel školy úroveň odpovědností asistenta pedagoga ve stupni I–III (viz kapitola 4, Popis činností asistenta pedagoga) a podle

vypracovaných kritérií je asistent pedagoga vedením školy následně hodnocen (viz kapitola 5, Hodnocení a metodické vedení asistenta pedagoga).

Asistent pedagoga je zaměstnanec školy a člen pedagogického týmu, proto by mělo vedení školy asistentovi pedagoga poskytnout podmínky srovnatelné s ostatními zaměstnanci. V tabulce jsou naznačeny ty oblasti, které nevyplývají z obecných právních ustanovení týkajících se zaměstnaneckého vztahu (školení BOZP, obsah pracovní smlouvy atp.).

PODMÍNKY PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA VE ŠKOLE

TABULKA 3: PŘEHLED PODMÍNEK PRÁCE AP A GARANTŮ TĚCHTO PODMÍNEK

PODMÍNKY PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA VE ŠKOLE		
Oblast	AP	Kdo zajistí
pracovní prostředí: materiální oblast	<ul style="list-style-type: none"> • má ve školním prostoru své stálé místo, zázemí 	vedení školy
	<ul style="list-style-type: none"> • po dobu pracovního poměru má k dispozici klíče od prostor, které využívá při své práci 	PPV
pracovní prostředí: sociální oblast	<ul style="list-style-type: none"> • je představen všem pracovníkům školy 	vedení školy
	<ul style="list-style-type: none"> • je představen žákům třídy, kde se vzdělává žák se SVP 	učitel
	<ul style="list-style-type: none"> • je představen rodičům žáků třídy, kde je vzděláván žák se SVP 	učitel
	<ul style="list-style-type: none"> • pracovníci školy, rodiče, žáci vědí, jak asistenta pedagoga oslovovat (forma oslovení je na dohodě mezi asistentem pedagoga a učitelem, popř. vedením školy) 	vedení školy, učitel
pracovní výhody (příklady)	<ul style="list-style-type: none"> • využívá všech zaměstnaneckých výhod v poměrné části, která odpovídá výši úvazku (např. čerpá příspěvek na pracovní oděv a obuv, může využívat slevových karet na nákup pedagogické literatury) 	vedení školy
	<ul style="list-style-type: none"> • může využívat stravování ve školní jídelně 	vedení školy
přístup k informacím	<ul style="list-style-type: none"> • je seznámen se strukturou školy 	vedení školy
	<ul style="list-style-type: none"> • je seznámen s ŠVP 	PPV
	<ul style="list-style-type: none"> • je seznámen se školním řádem 	PPV
	<ul style="list-style-type: none"> • ví, kde a jakým způsobem získá informace o dítěti se SVP 	PPV
	<ul style="list-style-type: none"> • je informován o konání porad, supervizí, třídních schůzek a vzdělávacích akcí pro zaměstnance školy a účastní se jich 	vedení školy
	<ul style="list-style-type: none"> • je seznámen s rozsahem povinnosti zachovat mlčenlivost a podepsal s ní souhlas 	vedení školy, učitel

	<ul style="list-style-type: none"> je seznámen s možností pořizování obrazové dokumentace v rámci školních a mimoškolních aktivit a podepsal s ní souhlas 	vedení školy
náplň práce	<ul style="list-style-type: none"> je seznámen s úrovní odpovědnosti v úrovních I–III je seznámen s časovou strukturou přímé a nepřímé práce asistenta pedagoga 	vedení školy
	<ul style="list-style-type: none"> je seznámen s obsahovou náplní práce asistenta pedagoga – výuka, přestávky, mimoškolní akce 	vedení školy, učitel
	<ul style="list-style-type: none"> zná své kompetence ve vztahu k vedení školy 	vedení školy
	<ul style="list-style-type: none"> zná své kompetence k třídnímu učiteli 	vedení školy
	<ul style="list-style-type: none"> zná své kompetence k ostatním pedagogickým pracovníkům 	vedení školy
	<ul style="list-style-type: none"> ví, jaká bude jeho náplň práce v době nemoci učitele, jakým způsobem se bude podílet na realizaci výuky ve třídě (suplování x dozor) 	vedení školy, učitel
	<ul style="list-style-type: none"> ví, jaká bude jeho náplň práce v době nemoci žáka 	vedení školy
	<ul style="list-style-type: none"> ví, jaký je postup při řešení stížností žáků, rodič 	vedení školy, učitel
hodnocení práce	<ul style="list-style-type: none"> ví, jak často, kým a jakým způsobem bude prováděno hodnocení práce AP 	vedení školy, učitel
	<ul style="list-style-type: none"> ví, jaká jsou kritéria kvality práce AP 	vedení školy, učitel
	<ul style="list-style-type: none"> ví, jaký je postup při neplnění kritérií hodnocení AP 	vedení školy, učitel

Jasnost pravidel při výkonu práce asistenta pedagoga přispívá ke kvalitě práce i vztahům mezi jednotlivými aktéry inkluzivního procesu. Současné postavení asistenta pedagoga s sebou nese mnoho nejistot, které vyplývají z neujasněného, nekoncepčního systému jako celku.

Stejně jako po vedení škol je požadována jasnost a přesnost vymezení fungování asistenta pedagoga ve škole, je třeba stejnou transparentnost a dlouhodobou koncepci zajištění služeb asistenta pedagoga ve školách vyžadovat od orgánů vyšších, které se na procesu inkluze podílejí (krajské úřady, MŠMT).

Zajištění možnosti dlouhodobější spolupráce vedení školy s asistentem pedagoga více než na 1 rok by umožnilo stabilizaci a zkvalitnění školní práce, dalo by širší možnosti např. společného tandemového vzdělávání učitele a asistenta pedagoga, nedocházelo by ke zneužívání asistenta pedagoga v rámci např. suplování ve výuce, dozorech apod. Byl by to důležitý prvek ke zrovnoprávnění asistenta pedagoga a ostatních pedagogických pracovníků v rámci školního prostředí.

3.2.4 ASISTENT PEDAGOGA VE VZTAHU K UČITELI

Učitel je odborník v oblasti vzdělávání, který je garantem výchovně-vzdělávacího procesu ve třídě. Společně s asistentem pedagoga vytváří vzdělávací podmínky pro všechny žáky ve třídě, tedy i pro žáka se SVP.

Spolupráci asistenta pedagoga s učitelem rámcově popisuje Informace MŠMT k zabezpečení vzdělávání dětí, žáků a studentů se SVP s podporou asistence, č. j. 14453/2005-4 (Věstník MŠMT č. 10/2005):

„Doporučuje se, aby vzdělávací činnost řídil učitel vyučovacího předmětu, který koordinuje působení dalších spolupracovníků – dalšího učitele nebo vychovatele ve třídě a asistenta pedagoga tak, aby vzdělávání svěřených žáků včetně žáka/žáků se zdravotním postižením probíhalo co nejúčinněji.“

Učitel tedy zpravidla:

- připravuje a koordinuje vzdělávací proces ve třídě,
- vede vzdělávání ve třídě,
- je hlavním tvůrcem IVP žáka se SVP, má zodpovědnost za jeho naplňování, úpravy a hodnocení,
- plánuje práci asistenta pedagoga v rámci vyučovacích hodin a přestávek, popřípadě ve spolupráci s asistentem pedagoga náplň dotváří,
- určuje způsoby zapojení žáka se SVP do výuky, míru školních nároků vzhledem k možnostem žáka a s nimi spojenou míru podpory,
- ve výuce koordinuje práci svou a asistenta pedagoga, spolupracuje s ním, reflektuje jeho postřehy,
- po skončení výuky hodnotí s asistentem pedagoga průběh vzdělávacího procesu.

Asistent pedagoga je spolupracovníkem učitele, proto by měl být připraven akceptovat jeho názory a rozhodnutí. Pozice asistenta pedagoga není ani podřadná, ani vedlejší. Je dalším pedagogickým pracovníkem ve třídě, má možnost vidět dění ve třídě během vyučování i přestávek z jiného úhlu než učitel orientovaný na výuku a její výstupy. Přesto by neměl být využíván k činnostem, které by měl vykonávat pouze pedagog.

Vztah mezi asistentem pedagoga a učitelem žáka se SVP je zásadním prvkem, který ovlivňuje úspěšnost vzdělávacího procesu. Výzkumy (např. Lašek, 2007) potvrzují, že pozitivně laděná atmosféra a vzájemně přijímající sociální klima ve třídě jsou vždy odrazem pozitivních sociálních vztahů zaměstnanců školy, resp. dospělých účastníků vyučování k sobě navzájem. Aby mohl asistent pedagoga smysluplně a dobře vykonávat svou práci, je nutné nastavit efektivní komunikaci mezi učitelem a asistentem. Dobrý asistent pedagoga je informovaný asistent pedagoga.

OBSAHOVÉ OBLASTI KOMUNIKACE VE VZTAHU UČITEL A AP

TABULKA 4 OBSAHOVÉ OBLASTI KOMUNIKACE VE VZTAHU UČITEL A AP

OBSAHOVÉ OBLASTI KOMUNIKACE VE VZTAHU UČITEL A AP			
	Učitel	Asistent pedagoga	Poznámka
Oblast prakticky informační	<ul style="list-style-type: none"> popisuje připravený plán výuky (týdenní, denní, třídní akce) oznamuje změny v rozvrhu informuje o situaci ve třídě (nemocnost) společně pravidelně hodnotí práci asistenta pedagoga (v součinnosti s vedením školy) 	<ul style="list-style-type: none"> ve spolupráci s učitelem informuje o aktuálním psychosomatickém stavu žáka se SVP (zpravidla na základě informací rodičů) informuje o své případné absenci, o pověření jinými úkoly vedením školy společně pravidelně hodnotí práci asistenta pedagoga 	výměna informací je základem kvalitní práce
Oblast metodická	<ul style="list-style-type: none"> Před vyučováním: stanovuje konkrétní cíle a výstupy vzdělávání; stanovuje postup k jejich dosažení Při vyučování: krátce koordinuje společnou práci – v případě potřeby Po vyučování: spolu s asistentem pedagoga hodnotí proces i výsledky výuky u žáka se SVP i v celé třídě 	<ul style="list-style-type: none"> Před vyučováním: nabízí poznatky a zkušenosti k postupu dosažení cílů Při vyučování: reaguje a je součinný při koordinaci společné práce ve vyučování Po vyučování: spolu s učitelem hodnotí proces i výsledky výuky u žáka se SVP 	učitel je zodpovědný za výchovu a vzdělávání všech žáků ve třídě
Oblast vztahová	<ul style="list-style-type: none"> konzultuje s asistentem pedagoga sociální klima třídy a emoční stav žáka se SVP 	<ul style="list-style-type: none"> konzultuje s učitelem sociální klima třídy a emoční stav žáka se SVP 	mít na paměti zachování mlčenlivosti, konzultovat + konzultace v bezpečném prostředí, na veřejných místech nepoužívat celá jména žáků
Oblast obecně lidská			vědomí hranice mezi vztahem profesním soukromým

RIZIKA

PŘÍKLAD 1:

Pod vlivem silnější osobnosti, popř. větší odbornosti asistenta pedagoga nebo pouze z jeho přítomnosti, na kterou učitel nebyl zvyklý, učitel začne vnímat asistenta jako zdroj možného ohrožení svého postavení, případně rezignuje na svou vedoucí úlohu ve třídě. Pro všechny žáky ve třídě je následně obtížné poznat, kdo má ve třídě vedení.

PŘÍKLAD 2:

Pokud je asistent pedagoga přítomen ve třídě, učitel zcela přenechá vzdělávání integrovaného žáka asistentovi pedagoga a věnuje se pouze vzdělávání zbytku třídy. Asistent pedagoga s žákem se SVP se stává samostatnou, nezávislou jednotkou, částečně segregovanou, jejímž primárním úkolem je co nejméně rušit výuku učitele ve zbytku třídy.

PŘÍKLAD 3:

Učitel odmítá asistenta pedagoga ve třídě, komunikuje s ním minimálně, opakovaně dává najevo, že je ve třídě zbytečný, navíc. Vzniká tak napětí, které ovlivňuje sociální klima třídy.

Ve většině případů jsou učitelé velmi dobrými koordinátory, organizátory a spolupracovníky. Všechna uvedená rizika (a mnohá další) vyplývají zpravidla z nezvyklé situace – ve vyučování se objeví další dospělý člověk. Pokud se objeví další dospělý ve třídě, je to zpravidla ředitel či v lepším případě učitel-kolega na hospitaci nebo inspektor ČŠI. Proto je pochopitelné, že s novou přítomností dalšího pedagogického pracovníka, který má být pomocníkem, si učitel často neví rady.

3.2.5 ASISTENT PEDAGOGA VE VZTAHU K ŽÁKOVÍ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

Asistent pedagoga získává během své práce užší vztah k žákovi se SVP. Je to dáno i současným systémem, kdy pracovní místo asistenta pedagoga není vázáno na třídu, popř. školu, ale na konkrétního žáka se SVP. Asistent pedagoga tak vstupuje od počátku do jasně definovaného vztahu s konkrétním dítětem, byť jeho pomoc využívá celá třída. Tento vztah se může postupně měnit podle toho, jak se proces vzdělávání žáka se SVP vyvíjí.

V ideálním případě žák se SVP bude potřebovat stále menší míru podpory a asistent pedagoga se bude moci věnovat i ostatním žákům ve třídě, popř. dopomoc asistenta pedagoga v rámci úspěšné inkluze nebude potřebná ve třídě vůbec.

MOŽNÉ FORMY PODPORY ASISTENTA PEDAGOGA V PRÁCI S ŽÁKEM SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI:

- individuální práce s žákem se SVP při běžném vyučování ve třídě;
- skupinová práce s žáky se SVP (žáky se ZP nebo se SZN) v běžném vyučování ve třídě;

- individuální práce s žákem se SVP mimo třídu – asistent si bere konkrétního žáka do jiné učebny, kde s ním pracuje buď na zadání odlišném od zadání ostatních žáků ve třídě, nebo využívá jinou formu či metodu práce; odlišnosti mohou spočívat i v tempu, kvantitativní či kvalitativní modifikaci, popř. redukci zadání;
- skupinová práce s žáky se SVP (žáky se ZP nebo se SZN) v běžném vyučování mimo třídu – asistent si bere vybranou skupinu žáků do jiné učebny, kde s nimi pracuje buď na zadání odlišném od zadání ostatních žáků ve třídě, nebo pouze využívá formu či metodu práce; odlišnosti mohou spočívat i v tempu, kvantitativní či kvalitativní modifikaci, popř. redukci zadání.

Poslední dvě uvedené možnosti podpory žáků ve vyučování by měly být méně preferované a mělo by k nim docházet spíše výjimečně, ve velmi dobře odůvodněných případech. Asistent pedagoga má být podporou směřující k co největšímu zapojení žáků do třídy nikoliv k jejich segregaci.

Hned na počátku práce asistenta pedagoga s žákem se SVP by měla být popsána a zviditelněna základní pravidla, která budou jejich vzájemný vztah určovat. Občasné opakované připomenutí nastavených pravidel může sehrát pozitivní roli v prevenci komunikačních a vztahových problémů (viz dále).

ZÁKLADNÍ RÁMEC VZTAHU ASISTENTA PEDAGOGA A ŽÁKA SE SVP MŮŽE BÝT NÁSLEDUJÍCÍ:	
Pravidlo	Riziko
Žák se SVP vždy bezpečně ví, kdo má v aktuální situaci ve třídě vedení.	
AP zbytečně neduplikuje pokyny učitele.	<ul style="list-style-type: none"> • Stejně pokyny v průběhu vyučování žák dostává jak od učitele, tak od asistenta pedagoga, instrukce se zdvojují, obsahově jsou řečeny „jinak“. • Komunikační situace pro žáka se SVP je nepřehledná, matoucí, neví, na koho má zaměřit pozornost.
Žák se SVP bez nebo za pomoci asistenta pedagoga se v co nejvyšší míře účastní společných aktivit se třídou (výukových, sociálních, mimoškolních).	
Žák pracuje v co největší míře samostatně, v případě potřeby se může obrátit o pomoc na asistenta pedagoga nebo ji odmítnout.	

<p>AP vhodně vyvažuje aktivizaci a kompenzaci žáka se SVP.</p>	<p>Přemíra kompenzace</p> <ul style="list-style-type: none"> • je vnímána jako slabost asistenta pedagoga a může vést ke zneužívání pomoci žákem se SVP či jeho rodiči, • vede k naučenému spoléhání žáka na asistenta pedagoga, zejm. ve volní a pozornostní oblasti, • vyvolá ztrátu učitelské autority, ignorování pozice učitele. <p>Přemíra aktivace</p> <ul style="list-style-type: none"> • může vést k přetěžování žáka se SVP, následnému negativismu a odmítání práce.
	<p>Přemíra aktivace i kompenzace</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vysoké ambice asistenta pedagoga, který se snaží, aby žák, kterému poskytuje podporu, obstál stejně dobře jako ostatní žáci, či ještě lépe.
<p>AP je ve většině případů nahraditelný jiným pedagogickým pracovníkem.</p>	<p>Zejména u žáků se ZP může vzniknout a existovat dlouhodobě silná vazba s asistentem pedagoga vyplývající z přetrvávající velké míry nutné podpory.</p>
<p>AP udržuje potřebnou přiměřenou míru blízkosti (resp. vzdálenosti) k žákovi se SVP, a tím rozvíjí exekutivní schopnosti žáka se SVP.</p>	

3.2.6 ASISTENT PEDAGOGA VE VZTAHU K OSTATNÍM DĚTEM VE TŘÍDĚ

Školní třída je sociální organismus, který se vyvíjí, má svou dynamiku a pravidla fungování. Členové třídy, včetně žáka se SVP, mají kromě vzdělávacích potřeb i množství individuálních sociálně emočních potřeb. O jejich naplňování v přirozené různorodosti se může podělit učitel s asistentem pedagoga. Druhý dospělý ve třídě, navíc nezátížený zodpovědností za výsledek vyučovacího procesu, je dobrou výchozí pozicí k využití této možnosti.

Inkluzivní ideál akcentuje takový styl práce se třídou, ve kterém jsou od počátku všichni žáci aktivní. Tomu musí předcházet pečlivá příprava obsahu i forem budoucí výukové situace. Nabízí se tedy teze, že to, co je primární, zásadní při práci se třídou, ve které se vzdělává žák se SVP, je přípravný proces. Samotná výuka je následně „pouhou“ realizací důkladné, propracované přípravy.

Na prvním, stupni, když vzniká nová třída, učitel a asistent pedagoga od prvního dne utvářejí třídní společenství jako živoucí organismus. Třídní kolektiv v prvních letech před-

školní a školní docházky se tvoří na bázi rodiny – učitel spolu s asistentem pedagoga buduje vědomě pevný sociální kruh třídního společenství, kde dospělý je nejen potřebnou autoritou, ale i láskyplným průvodcem všech dětí. Asistent pedagoga tedy stejně jako učitel do své péče zahrnuje všechny děti ve třídě.

Na druhém stupni, kde se často v úvodu mění složení třídy odchodem žáků na víceletá gymnázia, slučováním tříd a příchodem dětí z jednostupňových škol, se vždy vytváří nový třídní sociální celek. Z vývojového hlediska je vhodné, aby žáci v tomto období rozvoje pojmového myšlení měli možnost na počátku vznikání nové třídy své mnohdy první větší zkušenosti s jinakostí sdílet, ventilovat, ptát se, diskutovat. Mluvit o svých pocitech, o situacích, které se vážou k nově vznikajícímu prostředí třídy, kde je žák se SVP zařazen. Společné zážitky a společné sdílení jsou základem a důvodem účasti asistenta pedagoga a žáka se SVP ve školním stravování, školních výletech, zážitkových programech apod. Iniciátorem otevřeného sdílení by měl být učitel, asistent pedagoga může být následně nápomocen jako druhá osoba, na kterou se žáci mohou obracet v individuálních reakcích.

DOPOMOC ASISTENTŮ PEDAGOGA V MŠ NEBO NA 1. STUPNI ZŠ

Při vyučování asistent pedagoga v případě potřeby:

- pomáhá se sebeobsluhou,
- pomáhá s přípravou pomůcek,
- pomáhá s přechody mezi činnostmi,
- pomáhá s orientací v činnostech (v knize, v sešitě apod.).

Stejně jako u žáka se SVP je vhodné v každém jednotlivém případě zvážit, popř. společně s učitelem rozhodnout, nakolik konkrétního žáka ve výše uvedených oblastech aktivovat a v jaké míře za něj kompenzovat (viz kap. AP a žák se SVP)

O přestávkách:

- je otevřený ke sdílení zážitků žáků,
- v případě potřeby vytváří a modeluje společné, zejména relaxační či herní situace,
- reaguje na žádosti o pomoc.

S učitelem:

- sleduje a konzultuje emoční pohodu žáků ve třídě v průběhu vyučování i přestávek, mimoškolních akcí,
- sleduje a konzultuje reakce, popřípadě změny chování všech žáků ve třídě.

DOPOMOC ASISTENTA PEDAGOGA NA 2. STUPNI ZŠ NEBO NA SŠ

Při vyučování:

- sleduje učební preference a aktivitu žáků.

O přestávkách:

- nechává co největší prostor přirozeným sociálním kontaktům žáků,
- je otevřený ke sdílení a pomoci,

- oceňuje prosociální chování žáků,
- je vzorem v chování a reakcích.

S učitelem:

- sleduje a konzultuje emoční pohodu žáků ve třídě,
- sleduje a konzultuje reakce, popřípadě změny chování všech žáků ve třídě,
- polupodílí se na tvorbě a realizaci společných zážitkových aktivit,
- informuje o sociálním klimatu rodiče žáků na třídních schůzkách.

3.2.7 ASISTENT PEDAGOGA VE VZTAHU K RODIČŮM

V rodičovském životě je zahájení školní docházky jejich dítěte zásadním okamžikem. Stejně jako samotný vstup do školy tak i účast asistenta pedagoga při vzdělávání budoucího žáka se SVP je pro mnohé rodiče zdrojem různých očekávání. Rodiče, zvláště pak žáků s určitým znevýhodněním, považují práci asistenta pedagoga ve většině případů za významnou a přínosnou součást vzdělávání, proto také jsou častým iniciátorem zřízení jeho místa pro svého budoucího školáka. Jsou však také rodiče, kteří mohou přítomnost asistentů pedagoga ve třídě považovat za rušivou či jakkoliv problematickou.

V každodenním školním životě má rodič žáka se SVP stejná práva a povinnosti jako rodiče ostatních žáků, které vyplývají ze školského zákona a školního řádu. Jsou učitelem informováni o prospěchu žáka, účastní se třídních schůzek atp.

Vztah a komunikace asistenta pedagoga s rodiči žáka nejsou v právních dokumentech jasně definovány. Přestože stěžejní role v komunikaci s rodinou zůstává na učitelích, z praxe vyplývá, že je možné uvažovat o tom, aby asistent pedagoga:

- na počátku ve spolupráci s učitelem přijímal informace z domácího prostředí týkající se podmínek a předpokladů školního výkonu a způsobu práce s dítětem, na základě informací přispíval k tvorbě IVP,
- během docházky žáka se SVP od rodičů získával a se souhlasem rodičů předával ostatním pedagogickým pracovníkům nové informace z rodinného prostředí žáka,
- rodiče informoval o psychosomatickém stavu žáka v době vyučování,
- byl otevřený ke sdílení.

Asistent pedagoga má k žákovi se SVP a jeho rodině často užší vztah. Ten je vytvářen už úvodním procesem zřízení místa asistenta pedagoga, které je vázáno na konkrétního žáka. U rodiny žáka se SVP vzniká vědomí, že „dostali svého asistenta“. Na rozdíl od ostatních žáků ve třídě se zpravidla také již před začátkem školního roku rodina s žákem se SVP, učitel i asistent pedagoga navzájem seznámí.

RIZIKA VYPLÝVAJÍCÍ Z TĚSNÉHO VZTAHU ASISTENTA PEDAGOGA A RODIČŮ ŽÁKA SE SVP

FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA VYKONÁVÁ SÁM RODIČ

Již v předškolním věku děti přijímají a vnímají různé sociální role své i ostatních. Ty se odvíjejí především od prostředí a vztahu, ve kterém vznikají. Dítě–rodič, žák–učitel, pacient–lékař

apod. V případě, že rodič plní funkci asistenta pedagoga u svého dítěte, přirozené sociální zranění je tím zatíženo. Mísení rolí rodiče a asistenta pedagoga žákovi působí zmatek a vede k nesrozumitelnosti situace. U žáků se SVP, kteří se vzdělávají s podporou pedagogického asistenta – rodiče, se častěji objevují problémy, jako je přetíženost dítěte, nechuť pracovat, silné až nezvladatelné afektivní chování, či naopak přílišná uzavřenost, nepřirozené chování s prvky tenze. Lze důvodně předpokládat, že všechny tyto projevy mohou být reakcemi na nestandardní sociální situaci, kterou děti rodiče – asistenta pedagoga zažívají ve škole. Dále je z praxe patrné, že přesto, že rodiče často bývají důraznými iniciátory tohoto řešení, i pro ně je to situace výrazně zátěžová. Celodenní služba u vlastního dítěte se střídáním rolí rodiče a asistenta pedagoga je nepřirozená, a tudíž psychicky náročná.

PŘEDPOKLAD, ŽE ASISTENT PEDAGOGA ZAJISTÍ DÍTĚTI ÚSPĚŠNOST

Pokud žák se SVP ve škole selhává, často rodiče obviňují asistenta pedagoga, popř. učitele, že nepracovali s dítětem tak, jak měli. Proces vyrovnávání se s těžkou zprávou, kam patří i vyrovnávání se s postižením dítěte, probíhá v několika fázích. Jednou z fází tohoto procesu je i fáze reaktivní, která může mít podobu útoku – obviňování pracovníků v pomáhajících profesích, kteří s dítětem pracují. V tomto případě je součástí profesionality pedagogického pracovníka si výtku nebrat osobně. Obviňování rodičů nezbyvá než přijmout vnitřně jako fakt, svědčící více o míře frustrace a duševního zranění rodičů než o objektivním hodnocení práce pedagogického pracovníka.

ASISTENT PEDAGOGA SE MĚNÍ V OSOBNÍHO ASISTENTA MIMO ŠKOLNÍ VYUČOVÁNÍ

Spokojení rodiče na základě vzniklého úzkého vztahu a vybudované důvěry ve školním prostředí chtějí využívat služby asistenta i v době mimoškolní nebo v době nemoci žáka. Může se stát, že požadavky přesahují rámec náplně práce asistenta pedagoga stanovené vedením školy. Situace, kdy se práce asistenta pedagoga na základě přání rodičů pozvolna a nedefinovaně přelévá i do rodinného prostředí (často podporována rostoucí emoční vazbou asistenta k dítěti), vede mnohdy k nadměrným či stupňujícím se požadavkům rodičů. Ty u asistenta pedagoga mohou vést k vnitřnímu pocitu přetížení a zneužití a následně přispívají k rychlému profesnímu vyhoření. Svobodné rozhodnutí asistenta pedagoga o poskytnutí služby rodině i nad rámec náplně asistenta pedagoga – ať už za úplatu, či jako dobrovolník, je dobré podpořit stanovením jasných pravidel a hranic v úvodu spolupráce.

ASISTENT PEDAGOGA JE PRODLOUŽENÁ RUKA DOMÁCÍHO PROSTŘEDÍ ŽÁKA SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

Někteří rodiče žáků se SVP nerespektují odlišnost prostředí. Mají představu, že asistent pedagoga bude prodlouženou rukou domácího prostředí dítěte, vykonavatelem rodičovské vůle, přání a pokynů v prostředí školy. Po asistentovi požadují přesné algoritmy používané v domácím prostředí, které jsou často ve škole nereálné. Někteří rodiče žáků se SVP vycházejí také z předpokladu, že asistent pedagoga je k dispozici výhradně jejich dítěti a vyžadují, aby v rámci výuky asistent pedagoga věnoval svou pozornost pouze jemu. Zároveň významné riziko představuje i případ, kdy se asistent pedagoga postaví na stranu rodiče proti učiteli. Může pak docházet k porušování etických pravidel (např. předávání citlivých dat apod.).

NEREÁLNÉ POŽADAVKY NA ASISTENTA PEDAGOGA A ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ

Všechny výše zmíněné případy jsou příkladem toho, kdy má rodič nereálné nároky na práci asistenta pedagoga. Stejně tak může mít nereálné požadavky i v dalších oblastech školního výkonu žáka nebo školního prostředí obecně. Asistent pedagoga může být první osobou, která tuto situaci rozpozná a pojmenuje, vyzve rodiče ke spolupráci při hledání možností zlepšení

najpatého stavu. Konkrétní postup řešení těchto případů by měl vycházet z principu subsidiarity a měl by být písemně popsán vedením školy (viz kapitola Vedení školy a asistent pedagoga). Lze např. společně s učitelem návrhy rodičů přijmout a v podpůrném týmu pak návrhy konfrontovat s reálnými možnostmi všech zúčastněných.

Základem řešení všech zmíněných rizik je otevřená komunikace, schopnost a odvaha jevy a pocity všech stran pojmenovat a najít na ně společný pohled. V případě děletrvajících názorových neshod je vhodné k rozhovoru v podpůrném týmu přizvat nezávislého odborníka, který pomůže svým pohledem zvenku najít konsensus.

3.2.8 SPOLUPRÁCE S PORADENSKÝM ZAŘÍZENÍM

Asistent pedagoga má právo jako člen podpůrného týmu využívat služeb školských poradenských zařízení, která spolupracují se školou a zpravidla i navrhují zřídit místo asistenta pedagoga.

Obecně lze říci, že asistent pedagoga

- respektuje a reflektuje doporučení SPC, PPP či SVP k práci asistenta pedagoga,
- má možnost si vyžádat radu, doporučení od SPC, PPP či SVP k práci asistenta pedagoga,
- má možnost účastnit se metodických či jiných pracovních setkání týkajících se práce asistenta pedagoga ve SPC, PPP či ve SVP.

Pomoc a podpora asistentovi ze strany školských poradenských zařízení není vázána pouze na to ŠPZ, kde je žák se SVP klientem. V případě potřeby může asistent pedagoga oslovit jiné, specializované ŠPZ s požadavkem na jednorázovou konzultaci (např. při vzdělávání žáka s kombinovaným postižením, které zaštiťuje SPC pro děti kombinovaným postižením, si může asistent pedagoga vyžádat konzultaci u SPC pro děti s vadami zraku ohledně podmínek zrakového vnímání). V těchto případech je důležité ošetřit míru výměny a sdílení potřebných informací o konkrétním žákovi se SVP dohodou s rodiči i učitelem.

3.3 ASISTENT PEDAGOGA VE VZTAHU K MÍŘE ZODPOVĚDNOSTI VE VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍM PROCESU

Cílem této kapitoly je seznámit čtenáře s dělením klíčových kompetencí asistenta pedagoga v závislosti na jeho různé míře zodpovědnosti ve výchovně-vzdělávacím procesu. Na tři úrovně klíčových kompetencí navazuje popis konkrétních činností, které usnadní vedoucím pracovníkům škol nebo školských zařízení výběr vhodného kandidáta na danou pracovní pozici. Tato kapitola také nabízí pomoc při tvorbě pracovní náplně AP v závislosti na níže uve-

dených atributech (např. dosažené vzdělání, osobnostní předpoklady, dovednosti, schopnosti, tj. kompetence AP).

3.3.1 ASISTENT PEDAGOGA VE VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍM PROCESU

Hlavním a stěžejním indikátorem pro dělení jednotlivých úrovní asistenta pedagoga je míra zodpovědnosti ve výchovně-vzdělávacím procesu. Určení úrovně odpovědnosti asistenta pedagoga ve výchovně-vzdělávacím procesu je plně v kompetenci ředitele školy. Ředitel školy vychází z odborné připravenosti a hodnocení kompetencí dle dosažitelných zdrojů (tj. informace od asistenta pedagoga, od předchozích zaměstnavatelů aj.).

V praxi je možné měřit jednotlivé úrovně kompetencí asistenta pedagoga podle několika kritérií:

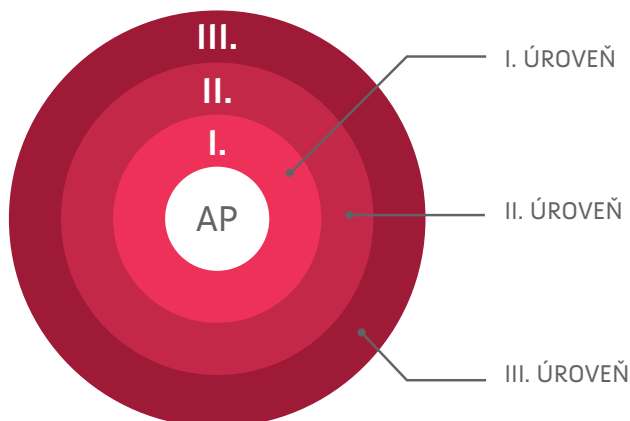
- vzdělání (akreditované kurzy, studium v systému DVPP aj.),
- praxe (délka praxe),
- odborné a specifické zkušenosti a dovednosti (práce s žáky z minorit, práce s autistickými žáky, psaní na Pichtově stroji, komunikace s využitím AAK aj.),
- autoevaluace (sebehodnocení, hodnocení).

ASISTENT PEDAGOGA – TŘI ÚROVNĚ

Míra zodpovědnosti asistenta pedagoga ve výchovně-vzdělávacím procesu je pro účely Standardu AP dělena do tří úrovní.

SCHÉMA 1

TŘI ÚROVNĚ ASISTENTA PEDAGOGA

Jednotlivé úrovně vycházejí:

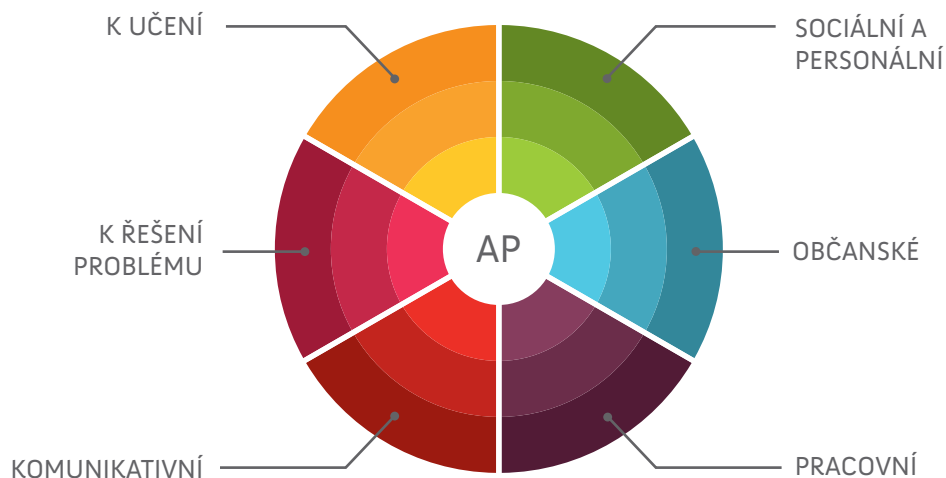
- ze strategie inkluzivního vzdělávání,
- z koncepce celoživotního učení,
- z rámcových vzdělávacích programů (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání – RVP PV, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – RVP ZV, Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání – RVP GV, Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání – RVP SOV, ostatní rámcové vzdělávací programy),

- z potřeb žáků se SVP s různou mírou podpůrných opatření (odklon od jednotlivých diagnóz se zaměřením se na žáka jako individualitu s různou mírou podpůrných opatření a potřeb),
- z formulace očekávaných kompetencí asistenta pedagoga dělených do úrovní I–III.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE AP VE VZTAHU KE TŘEM ÚROVNÍM

SCHÉMA 2

KLÍČOVÉ KOMPETENCE A TŘI ÚROVNĚ AP

Úrovně jsou ve vzájemné symbióze, navazují na sebe, prolínají se. Každá vyšší úroveň v sobě zahrnuje automaticky úroveň nižší. Jsou provázané s kompetencemi asistenta pedagoga, výchovně-vzdělávacím procesem a kvalifikačními předpoklady pro výkon pracovní profese asistenta pedagoga.

TABULKA 5: PŘEHLED DĚLENÍ ÚROVNÍ ASISTENTA PEDAGOGA

PŘEHLED DĚLENÍ ÚROVNÍ ASISTENTA PEDAGOGA		
Míra zodpovědnosti ve výchovně-vzdělávacím procesu	Doporučené vzdělávání ve vztahu k financování	Doporučené platové zařazení
Úroveň I	střední vzdělání s výučním listem doplněné kvalifikačním kurzem pro asistenty pedagoga	4.–5. platová třída
Úroveň II	střední vzdělání s maturitou doplněné kvalifikačním kurzem pro asistenty pedagoga až po vysokoškolské vzdělání	6.–7. platová třída
Úroveň III	střední odborné vzdělání pedagogického směru s maturitou až po vysokoškolské vzdělání, doplněné specializačním kurzem pro asistenty pedagoga	8.–9. platová třída

ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH ÚROVNÍ ASISTENTA PEDAGOGA PODLE MÍRY ZODPOVĚDNOSTI VE VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍM PROCESU

TABULKA 6: ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH ÚROVNÍ ASISTENTŮ PEDAGOGA PODLE MÍRY ZODPOVĚDNOSTI VE VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍM PROCESU

ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH ÚROVNÍ ASISTENTŮ PEDAGOGA PODLE MÍRY ZODPOVĚDNOSTI VE VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍM PROCESU	
Asistenta pedagoga – dělení podle úrovně	Základní charakteristiky míry zodpovědnosti asistenta pedagoga ve výchovně-vzdělávacím procesu
Úroveň I	Pomocné výchovné práce zaměřené na zkvalitnění a upevňování společenského chování a na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků dětí, žáků nebo studentů. Pomoc při pohybové aktivizaci dětí a žáků nebo studentů. Asistent zajišťuje prostředí třídy, pomůcky a hladký průběh výuky.
Úroveň II	Výklad textu, popřípadě učební látky, a individuální práce s dětmi a žáky nebo studenty podle stanovených vzdělávacích programů a pokynů. Asistent se podílí na hodnocení a sdílení informací o žákovi či skupině žáků, sleduje pokroky, konzultuje, spolupracuje na zpracování zpráv, záznamů apod.
Úroveň III	Samostatná vzdělávací, výchovná nebo speciálně pedagogická činnost vykonávaná v souladu se stanoveným IVP dítěte, žáka nebo studenta nebo skupiny dětí, žáků studentů podle rámcových pokynů speciálního pedagoga školského poradenského zařízení a v souladu s pokyny učitele.

Za průběh a výsledky výchovně-vzdělávacího procesu je plně zodpovědný učitel. Asistent pedagoga je jeho partnerem a pracuje pod jeho vedením. Oba společně naplňují vzdělávací potřeby všech žáků ve třídě.

3.3.2 KLÍČOVÉ KOMPETENCE VE VZTAHU K I.–III. ÚROVNI ASISTENTA PEDAGOGA

ZBYNĚK NĚMEC, MONIKA MORÁVKOVÁ

Kompetence asistenta pedagoga vycházejí z koncepce klíčových kompetencí definovaných RVP ZV. Cílem takto definovaných kompetencí asistenta pedagoga je provázanost s rámcovými vzdělávacími programy. Výčet kompetencí asistenta pedagoga představuje soubor kompetencí, ideální stav. V praxi jsou kompetence rozdílné vzhledem k úrovni I–III. asistenta pedagoga ve výchovně-vzdělávacím procesu.

Klíčové kompetence a činnosti asistenta pedagoga jsou provázané s rámcovými vzdělávacími programy a uplatněním získaných vědomostí a dovedností ve výchovně-vzdělávacím procesu. Jsou koncipovány tak, aby ředitel školního zařízení v souladu s dalšími příslušnými právními předpisy mohl pedagogickému pracovníkovi – asistentovi pedagoga vytvořit pracovní náplň, která vychází z jednotlivých úrovní I–III. (viz Tabulka 7, 8 a 9).

TABULKA 7: KLÍČOVÉ KOMPETENCE I. ÚROVNĚ

ASISTENTNT PEDAGOGA – I. ÚROVEŇ	
Kompetence k učení	<ul style="list-style-type: none">• je si vědom potřeby průběžného učení se a sebezdokonalování• je připraven po nástupu do vlastní praxe učit se od zkušenějších asistentů, pedagogů
Kompetence k řešení problémů	<ul style="list-style-type: none">• má odpovídající fyzickou zdatnost, která je předpokladem pro práci AP (zejména u žáků s těžkým tělesným postižením a u žáků s poruchami chování)• má přirozenou autoritu, která je podstatnou podmínkou práce AP• v případě náročnějších situací ví, na koho se obrátit a požádat o pomoc (příp. zasáhnout osobní intervencí)
Kompetence komunikační	<ul style="list-style-type: none">• je komunikativní osobnost, umí formulovat myšlenky a postoje (ústně a písemně)• umí volit konkrétní způsoby verbální i neverbální komunikace• je empatický, má dobrou schopnost porozumění pro pocity a myšlení žáků• je schopen efektivní komunikace s pedagogy, umí se do jisté míry podřídit autoritě pedagoga
Kompetence sociální a personální	<ul style="list-style-type: none">• je schopen spolupracovat v rámci týmové práce pedagogického sboru, podílet se na vytváření vstřícné atmosféry školy• je připraven poskytovat pedagogům podporu v přípravě výuky• s ostatními pedagogy sdílí důležité informace o žácích a jejich vzdělávacích potřebách
Kompetence občanské	<ul style="list-style-type: none">• je si vědom svých práv a povinností ve vztahu ke škole, žákům a zákonným zástupcům• je si vědom své odpovědnosti za žáky, zejména ve vztahu k jejich bezpečí• respektuje odlišnou kulturu žáků z etnických a jiných minorit a usiluje o konstruktivní propojení kultury školy a kultury rodiny žáka• chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností, svoji práci vykonává v souladu s etickým kodexem školního zařízení• má pozitivní vztah k žákům se SVP

Kompetence pracovní	<ul style="list-style-type: none"> • má základní znalosti v oblasti práce s informačními technologiemi • má základní znalosti z oblasti obecné pedagogiky, vývojové psychologie, speciální pedagogiky • je seznámen s diagnózami žáků i s dopady těchto diagnóz při vzdělávání • má znalosti rodinného prostředí žáků
----------------------------	---

TABULKA 8: KLÍČOVÉ KOMPETENCE ASISTENTA PEDAGOGA II. ÚROVNĚ

ASISTENT PEDAGOGA – II. ÚROVNĚ	
Kompetence k učení	<ul style="list-style-type: none"> • umí samostatně vyhledávat potřebné informace vztahující se ke speciálním vzdělávacím potřebám žáků i dalším pedagogickým činnostem
Kompetence k řešení problémů	<ul style="list-style-type: none"> • při předcházení možným problémům i při řešení problémů již existujících spolupracuje s pedagogy a dalšími pracovníky školy
Kompetence komunikativní	<ul style="list-style-type: none"> • má rozvinutou schopnost aktivního naslouchání (je připraven věnovat dostatečnou pozornost prosbám i problémům) • umí ve vhodné míře využívat dostupné technologie pro komunikaci s pedagogy, žáky i jejich zákonnými zástupci
Kompetence sociální a personální	<ul style="list-style-type: none"> • přistupuje k žákům s dostatečnou trpělivostí, která je nezbytným předpokladem pro práci AP • v jednání s žáky je dostatečně důsledný • je schopen zprostředkovat smysluplný kontakt mezi školou a rodinami žáků • v jednání se zákonnými zástupci žáků preferuje respektující přístup
Kompetence občanské	<ul style="list-style-type: none"> • odlišnost žáků se SVP vnímá jako příležitost pro obohacení celého žákovského kolektivu
Kompetence pracovní	<ul style="list-style-type: none"> • má znalosti odpovídající obsahu výuky, vyhledává další informace k daným předmětům • je si vědom své odpovědnosti za žáky, zejména ve vztahu k jejich bezpečí (s žáky pracuje v souladu s pravidly BOZP, náplně práce, školního řádu; předchází žákovským úrazům – používá ochranné, kompenzační pomůcky) • využívá výchovně-vzdělávacích strategií založených na demokratických principech

TABULKA 9: KLÍČOVÉ KOMPETENCE ASISTENTA PEDAGOGA III. ÚROVNĚ

ASISTENT PEDAGOGA – III. ÚROVNĚ	
Kompetence k učení	<ul style="list-style-type: none"> ví, že problematika jednotlivých možných uplatnění asistenta pedagoga v praxi je velmi široká a že ji nelze obsáhnout v rámci kvalifikační přípravy AP
Kompetence k řešení problémů	<ul style="list-style-type: none"> citlivě vnímá potenciálně problémové situace v žákovském kolektivu, přemýšlí o jejich příčinách
Kompetence komunikativní	<ul style="list-style-type: none"> v komunikaci s žáky a jejich zákonnými zástupci pocházejícími z etnických minorit umí efektivně využít své znalosti jazykových a kulturních specifik je připraven do komunikace s žáky zapojit prostředky alternativní a augmentativní komunikace
Kompetence sociální a personální	<ul style="list-style-type: none"> v jednání se zákonnými zástupci žáků zdokonaluje respektující přístup
Kompetence občanské	<ul style="list-style-type: none"> monitoruje a předchází sociálně patologickým jevům v žákovském kolektivu
Kompetence pracovní	<ul style="list-style-type: none"> cíleně rozvíjí a doplňuje své znalosti v oblasti speciální pedagogiky, vývojové psychologie je schopen pracovat při výchovně-vzdělávacím procesu individuálně s žákem, s malou skupinou žáků

3.3.3 POPIS ČINNOSTÍ ASISTENTA PEDAGOGA

Cílem konkrétního popisu činností asistenta pedagoga dle úrovně I–III. je předložit ředitelům škol inspiraci pro pracovní náplň. Vychází z klíčových kompetencí a váže se na praxi asistenta pedagoga. Popis činností nabízí asistentovi pedagoga ucelenější přehled o přímé a nepřímé práci, kterou ve škole může vykonávat.

AP – I. ÚROVNĚ

- využívá ve výchovně-vzdělávacím procesu základní znalosti a dovednosti s informačními technologiemi – např. práce s kopírovacím zařízením, skenovacím zařízením, tiskárnou, výukové programy, e-mail, webové vyhledávače atd.),
- osvojuje si nové poznatky prostřednictvím literatury, informačních zdrojů (webových zdrojů),
- formuluje důležité myšlenky a postoje (ústně, písemně), komunikuje s žáky zdvořilým a přátelským způsobem,
- přizpůsobuje komunikaci s žákem jeho věkovým zvláštnostem i individuálním dovednostem, oslovuje žáky jejich křesným jménem, užívá milý a přátelský tón hlasu bez ironie, pozdraví se s žáky při příchodu do třídy; reaguje na otázky žáků, zajímá se,

rozvíjí dále téma, ptá se, naslouchá; je schopen se přivítat s žáky ve třídě, projevit jim svůj zájem a pomoci jim začlenit se do kolektivu ostatních žáků, umí projevit žákům vřelost a zájem, navodit pocit vzájemného partnerství,

- fyzicky pomáhá žákům při zajištění sebeobslužných činností, dále při vytváření základních pracovních a hygienických návyků,
- osvojuje si nové poznatky a praktické dovednosti formou tzv. hospitací jako prostředku vzdělávání (např. učí se od zkušenějších kolegů, účastní se hospitací za účelem poznávání a získávání praktických poznatků, zkušeností; učí se používat správně kompenzační pomůcky žáka se SVP určené k získávání základních pracovních, hygienických a jiných návyků),
- osvojuje si základy zpětné vazby a reflexe své práce, učí se s tím dále pracovat za pomoci kolegů; osvojuje si základy týmové spolupráce,
- poskytuje pedagogům podporu v přípravě výuky (např. připravuje pomůcky nezbytné k výuce, prostor k relaxaci a odpočinku, experimentování, individuální práci, skupinovou práci; připravuje pracovní sešity, vyrábí pracovní listy, přehledy učiva; kopíruje, tiskne a skenuje učební materiály atd.),
- pomáhá žákům připravit pracovní místo (lavici) a uzpůsobit ho specifickým potřebám žáka; je velmi aktivní také v době mimo vyučovací hodiny (o přestávkách), kdy příprava žáků probíhá,
- účastní se aktivně školních i mimo školních akcí, podílí se na přípravě akcí; navrhuje náměty a činnosti, které přispívají vstřícné atmosféře školy; aktivně se účastní rodičovských schůzek či individuálních schůzek se zákonnými zástupci žáka atd.,
- s ostatními pedagogy sdílí důležité informace o žácích a jejich vzdělávacích potřebách (tj. s písemným souhlasem zákonných zástupců žáka nahlíží do lékařských a odborných zpráv, k nahlížení do zpráv přistupuje citlivě, sdílené informace chrání mlčenlivostí; respektuje a dodržuje způsob uložení zpráv a dalších materiálů výchovně-vzdělávacího procesu – IVP, vysvědčení, odborná doporučení školského poradenského zařízení); pozn. důležité informace o žácích jsou uloženy a uzamčeny tak, aby nedošlo k porušení ochrany osobních údajů a zneužití citlivých údajů, viz zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů,
- aktivně se zajímá o rodinné prostředí žáků a jeho zájmy postavení v kolektivu atd.,
- je schopen žákům poradit, na koho se mohou ve škole se svými problémy obrátit, ví, že ve škole působí např. školní psycholog či výchovný poradce.

AP – II. ÚROVEŇ

- samostatně vyhledává potřebné informace z dostupných zdrojů (webové zdroje, odborná literatura, metodické příručky apod.) vztahující se ke speciálním vzdělávacím potřebám žáků (např. využití kompenzačních pomůcek při nácviu sebeobsluhy, nácviu stříhání apod.),
- samostatně vyhledává zpětnou vazbu a reflektuje svou práci, postupně vyhodnocuje kvalitu své práce,
- spolupracuje s pedagogy v rámci školního poradenského zařízení (účastní se pravidelných pedagogických porad), s pracovníky školského poradenského zařízení – PPP, SPC, SVP a dalšími odbornými pracovníky (psycholog, fyzioterapeut, ergoterapeut) při předcházení možným problémům a řešení již existujících problémů (např. výběr a používání vhodných kompenzačních pomůcek, technická úprava pracovního místa, tvorba procesuálních schémat, tvorba pomůcek k alternativní a augmentativní komunikaci, domácí příprava žáka na výuku atd.),

- při komunikaci s pedagogy, žáky i jejich zákonnými zástupci využívá ve vhodné míře dostupné technologie a další (např. Skype, mail, chat atd.; využívá sociální sítě),
- trpělivě poskytuje žákovi vedení a pomoc při výchovně-vzdělávací činnosti – v žádném případě činnosti za žáka nevykonává on, ale vede žáka vhodnou motivací a dostatečnou trpělivostí k činnosti a pozitivnímu přijetí činnosti,
- rozvíjí u žáků smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci k sociokulturní rozmanitosti; pomáhá žákům porozumět, respektovat a oceňovat odlišnost a rozmanitost; podílí se na kooperativním a projektovém vyučování,
- pracuje při výchovně-vzdělávacím procesu individuálně s žákem, s malou skupinou žáků,
- zdokonaluje své dovednosti v oblasti PC, tabletu, interaktivní tabule tak, aby byl nápomocen při rozvíjení kognitivních funkcí žáků,
- samostatně se orientuje v tom, jaké pomůcky a potřeby jsou vyžadovány při výuce toho kterého předmětu; pomáhá žákům tyto pomůcky a potřeby připravit.

AP – III. ÚROVEŇ

- analyzuje a vyhodnocuje kvalitu své práce, umí vyvodit z této reflexe změny a následně realizovat ve své práci,
- při komunikaci s žáky využívá prostředky alternativní a augmentativní komunikace (např. VOKS, znak do řeči, Makaton, Bliss),
- využívá rozmanitých forem kontaktu s rodinou žáka – individuální schůzky, třídní schůzky, konzultace, akce školy; zprostředkovává takový kontakt rodinám žáků, který nejlépe vyhovuje potřebám, možnostem, životního stylu a zázemí, a poskytuje jim zpětnou vazbu,
- nabízí společné aktivity a činnosti pro kooperaci všech žáků za účelem obohacení kolektivu – např. tradice, vaření, zvyky, jazyk dané minority; společné akce rodičů a žáků – sportovní dny, workshop, dny otevřených dveří, vystoupení, tvořivé dílny,
- monitoruje a předchází sociálně patologickým jevům (šikana, násilí) v žákovském kolektivu (podílí se a nabízí žákům smysluplné využití volného času, aktivity, zájmové kroužky; příklady z praxe, řešení modelových situací; spolupracuje s odborníky – školní psycholog, SVP; v případě podezření na výskyt např. šikany v žákovském kolektivu ví, na koho se obrátit, kde hledat erudovanou pomoc).

HODNOCENÍ, METODICKÉ VEDENÍ, SUPERVIZE A ZVYŠOVÁNÍ KVALITY PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA

JULIANA GARDOŠOVÁ

4.1 HODNOCENÍ A METODICKÉ VEDENÍ ASISTENTA PEDAGOGA

Pro zvyšování kvality práce je (mimo jiné) nezbytné celoživotní vzdělávání, máme na mysli profesní rozvoj. Zřizování funkce asistenta pedagoga představuje v současnosti podpůrnou personální službu žákům se SVP. Asistent pedagoga vždy pracuje pod metodickým vedením pedagoga – třídního učitele nebo učitele odborných předmětů, který zodpovídá za průběh i výsledky vzdělávání. Úroveň odpovědnosti asistenta pedagoga ve výchovně-vzdělávacím procesu je určena před zahájením práce v pracovní smlouvě a pracovní náplni.

Metodické vedení a podpora asistenta pedagoga zahrnují odborné činnosti, které provádějí zkušení pedagogičtí pracovníci školy a SPC, PPP zpravidla dvakrát ročně návštěvou či konzultací s týmem – učitel, asistent pedagoga, rodič. Metodická podpora je zaměřena na úspěšné zvládnutí jeho povinností ve vztahu k dítěti, žákovi nebo studentovi se SVP, k jeho zákonným zástupcům a k týmu spolupracovníků.

Pracovníky školy představuje ředitel, třídní učitel, učitelé odborných předmětů a výchov, vychovatel školní družiny a školního klubu, výchovný poradce, event. školní speciální pedagog nebo psycholog. Metodickou podporu v souvislosti s výchovou a vzděláváním žáků se ZP ze strany SPC poskytují zejména speciální pedagogové.

Asistent pedagoga může požádat o externí podporu vedení školy, třídního učitele nebo výchovného pracovníka školy, který pomůže vyhledat odborníka či získat doporučení na osvědčeného **mentora, konzultanta či supervizora**. Tyto služby jsou obvykle placené, lze na to využít i prostředky na DVPP.

Metodická podpora poskytovaná asistentům pedagoga je zaměřena individuálně zejména na tyto oblasti:

- organizace vzdělávání ve škole a organizace školního roku,
- základní orientace v rámcových a školních vzdělávacích programech, v obsahu vzdělávání v jednotlivých předmětech,
- specifika a potřeby jednotlivých žáků se ZP nebo SZN,
- individuální možnosti a schopnosti žáka,
- tvorba, realizace a hodnocení IVP,
- denní režim,
- psychohygienické zásady vyučování,
- vhodné formy podpory žáka,
- využití vhodných metodických materiálů, didaktických a kompenzačních pomůcek,
- speciální přístupy a metody práce,
- hodnocení žáka,
- vhodné formy spolupráce s rodinou žáka.

Je žádoucí, aby bylo možné hodnotit procesy, za které je asistent pedagoga odpovědný, a dle dlouhodobého hodnocení měnit úroveň odpovědnosti do jiných stupňů (viz kap. 4.4). Pedagog (tedy i asistent pedagoga) průběžně reflektuje, posuzuje a hodnotí efektivitu své práce. Je si vědom svých silných a slabých stránek a plánuje další možná zlepšení. Systema-

ticky pracuje na svém osobním rozvoji. Profesionální růst v pedagogické sféře vyžaduje osvojování si nových poznatků prostřednictvím literatury, informačních zdrojů a seminářů.

Každá škola dle RVP má mít vypracovaný evaluační systém školy, kde je zahrnutá i autoevaluace. Pro potřeby autoevaluace asistentů pedagoga mohou velmi dobře sloužit standardy asistenta pedagoga.

Z evaluačního systému, který nastavuje ředitel školy, je patrné, kdo se podílí na metodickém vedení asistentů pedagoga, a tudíž na jejich hodnocení. Je jasná četnost hodnotících setkání a také způsob, jakým bude hodnocení probíhat. V kompetenci ředitele školy je vytipování a motivování zkušeného pedagogického pracovníka, který by metodicky vedl asistenty pedagoga, doporučoval by pro ně (na základě evaluace) vhodné semináře DVPP, studium literatury, návštěvy a hospitace u kolegů, konzultace, mentoring či supervizi.

Hlavním kritériem pro profesionální růst by mělo být pravidelné hodnocení a zvyšování kvality a efektivity své práce, přičemž asistent pedagoga neustále zvažuje své profesionální kompetence (též ve vztahu k pedagogickému týmu), reaguje na požadavky měnícího se světa a potřeby společnosti z toho vyplývající. **Indikátory kvality tohoto kritéria jsou:**

ASISTENT PEDAGOGA PRACUJE NA SVÉM OSOBNÍM A PROFESNÍM ROZVOJI PROSTŘEDNICTVÍM CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ (NAVŠTĚVUJE SEMINÁŘE, KURZY A DALŠÍ VZDĚLÁVACÍ AKCE.

- Asistent pedagoga si je vědom důležitosti celoživotního vzdělávání a využívá různé varianty a příležitosti k profesionálnímu růstu.
- Vyhledává různé zdroje nabídek, z nichž si volí takové, které nejlépe zohledňují jeho vzdělávací potřeby. Vybírá si ty dílny a semináře, které přímo obohacují jeho pedagogickou praxi, zařazuje však také semináře, které nemusí přímo souviset s jeho vlastní praxí – např. komunikační dovednosti, osobnostní rozvoj.
- Využívá nových znalostí a dovedností a přizpůsobuje je konkrétním podmínkám své třídy.
- Sleduje vývoj v pedagogické sféře, zajímá se o aktuální dění, čte odbornou literaturu, časopisy, sleduje portály zabývající se vzděláváním.
- Vytváří si profesionální portfolio.

ASISTENT PEDAGOGA ANALYZUJE A VYHODNOCUJE KVALITU SVÉ PRÁCE PROSTŘEDNICTVÍM RŮZNÝCH TECHNIK.

- Na základě výsledků reflexe (od dětí, žáků, učitelů, vedení školy, rodičů) a sebereflexe asistent pedagoga realizuje změny své výchovně-vzdělávací činnosti, plánuje svůj profesionální růst. Reflektuje, hodnotí a vyhledává zpětnou vazbu, vyhodnocuje kvalitu a stupně svých znalostí v oblasti výchovně-vzdělávací práce, provádí změnu, pokud je to nezbytné. Mluví s učiteli a ostatními kolegy a odborníky o své práci, respektuje individuální názory a příspěvky ostatních členů pracovního týmu a dále s nimi pracuje.
- Otevřeně poskytuje a přijímá vzájemnou podporu, rady, zpětnou vazbu a zvažuje adekvátnost kritiky. Na základě těchto názorů a doporučení provádí změny, je-li to žádoucí, svoji práci pravidelně hodnotí, na základě hodnocení a po poradě s vedením vytváří plán profesionálního rozvoje. Dle doporučení využívá i individuální typy podpory, jako je mentoring, supervize, poradenství. Žádá o zpětnou vazbu své práce také děti, žáky, rodiče, učitele a kolegy.

ASISTENT PEDAGOGA SE PODÍLÍ NA TÝMOVÉ SPOLUPRÁCI, SPOLUPRACUJE S KOLEGY A DALŠÍMI OSOBAMI, ČÍMŽ PŘÍSPÍVÁ KE ZVYŠOVÁNÍ KVALITY CELKOVÉ VÝUKY I PROFESIONALITY.

- Zúčastňuje se společných setkání, profesních diskuzí s kolegy o práci ve třídě.
- Využívá příležitost pracovat v různých pracovních skupinách – např. tvorba kurikula školy, plánování tematických celků, společné řešení výchovně-vzdělávacích problémů, hledání společných postupů a řešení, spoluvytváření IVP.

ASISTENT PEDAGOGA ZODPOVÍDÁ ZA ROZHODNUTÍ, KTERÁ ČINÍ PŘI VÝKONU SVÉ PROFESY.

- Dovede svá rozhodnutí objasnit, analyzovat a zhodnotit, případně navrhnout řešení. Využívá nové a inovativní přístupy ve své práci.
- Zkušenosti a dovednosti, které získal na seminářích, workshopech, při pozorování práce ostatních kolegů, v případě potřeby přizpůsobuje flexibilně podmínkám své práce (např. uspořádání třídy, zohledňuje věk, znalosti a zkušenosti dětí, bere v úvahu možnost vlivu rodinného prostředí a prostředí komunity).

Asistent pedagoga může o externí podporu zažádat vedení školy nebo výchovného pracovníka školy, který odborníka vyhledá. V současné době může vedení školy získat doporučení na osvědčeného odborníka na základě referencí z krajského úřadu, od partnerských škol. Externí službu lze uhradit. O konzultační podporu lze zažádat přímo u organizací, které se zabývají touto činností, popřípadě některé vzdělávací organizace (NIDV, KVIC, Step by step a pod.).

ŠKOLA MÁ PÍSEMNĚ ZPRACOVÁNA VNITŘNÍ PRAVIDLA PRO HODNOCENÍ PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA A POSTUPUJE PODLE TĚCHTO PRAVIDEL.

Popis procesu hodnocení zahrnuje – mimo jiné – kdo práci asistenta pedagoga hodnotí, jakým způsobem, jak často; jakým způsobem a jak často probíhá sebehodnocení AP. Do těchto indikátorů patří: 1) vztah k míře odpovědnosti; 2) popisy činnosti asistenta pedagoga dělené dle kompetencí ve třech pracovních úrovních asistenta pedagoga.

Úroveň odpovědnosti asistenta pedagoga ve výchovně-vzdělávacím procesu je určena před zahájením práce asistenta pedagoga, zařazení do úrovně I až III vychází z odborné připravenosti a hodnocení kompetencí dle dosažitelných zdrojů (informace od asistenta pedagoga, reference od předchozích zaměstnavatelů, ...). Dle zvolené úrovně odpovědnosti je pak asistent pedagoga odměňován. Z toho důvodu je žádoucí, aby bylo možné hodnotit procesy, za které je asistent pedagoga odpovědný, a dle dlouhodobého hodnocení měnit úroveň odpovědnosti do jiných stupňů (viz kapitola 4.4).

ŠKOLA MÁ PÍSEMNĚ ZPRACOVÁNA VNITŘNÍ PRAVIDLA PRO METODICKÉ VEDENÍ ASISTENTA PEDAGOGA.

Je definováno, kdo asistenta pedagoga vede, jakým způsobem a jak často.

ŠKOLA PRŮBĚŽNĚ KONTROLUJE A HODNOTÍ, ZDA JE PRŮBĚH VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍHO PROCESU V SOULADU S DEFINOVANÝMI CÍLI PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA.

Škola zajišťuje pro asistenty pedagoga, kteří vykonávají přímou práci s žáky, podporu nezávislého kvalifikovaného odborníka.

4.2 MENTORING A SUPERVIZE V PEDAGOGICKÉ PRAXI

Supervize a mentoring jsou efektivní formy konzultační podpory a spolupráce, vedoucí u podporovaného pedagoga k hlubokým a dlouhodobým kvalitativním změnám.

4.2.1 KONZULTAČNÍ PODPORA

Je to způsob práce, kdy konzultující (**mentor** nebo **supervizor**) spolupracují s podporovaným pedagogem (**mentee** nebo supervidovaný) v partnerském, dospělém rámci, ve kterém je (spolu)odpovědný za obsah společné práce. Podporovaný pedagog je tím, kdo zadává své otázky k tématům nebo praktickým problémům, kterým ve své práci čelí. Odpovídá za svou roli v celém procesu profesní podpory a růstu. Způsoby práce jsou primárně orientované na potřeby supervidovaného.

Celý proces probíhá v psychicky i fyzicky bezpečném prostředí (místnost, kde by konzultace mohla nerušeně probíhat, je příjemná, esteticky upravená), kde se mentor i podporovaný pedagog budou cítit příjemně, bez vnějších tlaků. Mentor ubezpečí menteeho o důvěrnosti setkání a o možnosti otevřené a neohrožující komunikace.

DOVEDNOSTI A VZTAHY MENTORA

- Má odbornou kvalifikaci a profesní znalosti v daném oboru.
- Má a zná podklady, novely zákonů, legislativu, má s sebou RVP, případně další dokumenty (standarty) a dostupné informace.
- Připraví zápisy o projednávané problematice.
- Dokáže užívat vhodné formulace, odbornou terminologii, rozumí pojmům.
- Je-li to nutné, udělá analýzu za klienta, ale ve spolupráci s podporovaným učitelem/pedagogem (není-li toho sám schopen).
- Má své vlastní praktické zkušenosti v daném oboru (např. učil/a v MŠ, ZŠ).
- Není zaměstnancem dané instituce, nemá žádné vztahy ke škole, lidem.
- Podporovanému pedagogovi věnuje pozornost, je empatický (neznamená to, že se všemi jeho názory souhlasí).
- Naslouchá, umí se vyjádřit, projevuje podporu (rozumí vám, dokáže účinně vyjádřit svůj nesouhlas).
- Ujišťuje se, zda porozuměl (já jemu, on mně) – např. parafrázuje, klade otevřené otázky, ujišťuje se, že dobře rozumí řečenému.
- Má psychologické schopnosti a dovednosti.
- Zná čtyři fáze procesu konzultace (viz níže) a ví, v jaké fázi se s podporovaným pedagogem nachází.
- Ví, proč tam jde (ví, co a jak přednastavit).
- Poskytuje či realizuje jen to, co škola chce získat, poté může nabídnout své podněty, podílí se na úspěšných aktivitách, jejichž cílem je to, že lidé nebo celá škola jedná jinak, užitečněji, poskytuje doporučení (vždy minimálně dvě) a hlídá si čas.

O konzultační podporu lze požádat přímo u organizací, které se zabývají touto činností, popřípadě některé vzdělávací organizace (NIDV, KVIC, Step by Step).

OBECNÝM CÍLEM KONZULTAČNÍ PODPORY JE VYTVOŘIT:

- prostor pro sebereflexi a sebehodnocení vlastní práce,
- prostor umožňující větší porozumění tomu, co dělám, jaké jsou překážky a jakou cestou efektivně pokračovat,
- prostor pro celoživotní učení celého sboru včetně managementu školy,
- prostor pro promyšlenou a dlouhodobou evaluaci osobně profesního rozvoje, případně rozvoje celé školy ve vztahu ke kvalitě výchovy a vzdělávání.

HLAVNÍ TECHNIKY PORADENSKÝCH (KONZULTAČNÍCH) ZÁSAHŮ:

VYHLEDÁVÁNÍ A POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ

- provedení úkolu místo klienta
- dávání systému a metodik
- předvedení práce a školení
- diagnostika situace klienta
- pokyn klientovi, co má udělat
- předložení alternativ s doporučením
- předložení doporučení bez alternativ
- kladení otázek s cílem stimulovat přemýšlení a činnost
- pozorování procesů v organizaci a poskytování zpětné vazby
- úloha zpovědníka a osobního rádce
- morální podpora

KONZULTACE SE MOHOU VÉST VE DVOU OBLASTECH:

OBSAH

- porozumění
- obsah učení
- metody, aplikace, dovednosti

PROCES

- emoce
- prožívání (lidská rovina)
- vztahy

ZÁKLADNÍ FÁZE KONZULTACE:

- **Fáze dojednání zakázky** (kontrakt, smlouva): stanovení základního rámce, smlouvy (forma, čas, finance, prostory, pravidla)
- **Fáze popisování reality**: hledání a stanovení cílů, zakázky (viz přílohy), zaměření daného sezení, vlastní práce dle zakázky, shromažďování informací a jejich analýza, pokládání konstruktivních otázek, zkoumání tématu z různých stran, mapování, zastavování
- **Fáze navrhování možností**, jak jinak může konzultující projektovat či realizovat výchovně-vzdělávací procesy než doposud, jaké alternativy vidí vedle již užitých postu-

pů: tzv. Most – zklidnění, zpracovávání, vstřebávání, uvědomování cílů a možností ve „vnějším světě“

- **Fáze tvorby akčního plánu** pro nejbližší dny a stanovení postupů, jež bude podporovaný učitel vědomě užívat: shrnování, vyhodnocování, rozhodování „jestli a co bude jinak – třeba jen ve vnitřním světě – či co udělám“

4.2.2 MENTORSKÁ PODPORA

Mentorská podpora zejména začínajících pedagogických pracovníků se ukazuje jako klíčová pro jejich motivaci a další profesní nasměrování.

KROKY K MAXIMÁLNÍMU ZAPOJENÍ PEDAGOGICKÉHO PRACOVNÍKA DO PROCESU PORADENSTVÍ:

1) DEFINICE VÝCHOZÍHO PROBLÉMU: Požádejte podporovaného pedagoga, aby popsal problém. K jeho sdělení přidejte vlastní názor na to, co by mohlo být hlubší příčinou problému (co by problém mohlo způsobovat).

2) ROZHODNUTÍ, ZDA V KONZULTACI POKRAČOVAT: O pokračování v procesu podpory rozhoduje mentor i supervidovaný.

3) NA CO SE ZAMĚŘIT? Díky odbornosti mentora je dobré zaměřit se na problém, který je potřeba zkoumat, nicméně supervidovaný pedagog je s tímto problémem v každodenním kontaktu, vyplatí se proto zjistit jeho názor na věc.

4) KDO SE BUDE NA PROBLÉMU PODÍLET? Vnitřní nasazení a motivaci podporovaného pedagoga posílíme jeho aktivním zapojením do řešení.

5) SBĚR INFORMACÍ A VOLBA METODY: Nabídka podporovanému pedagogovi, aby se spolupodílel na sběru informací a volbě metody.

6) VÝBĚR NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH DAT

7) SHRNUTÍ INFORMACÍ

8) ANALÝZA DAT: Pro všechny předchozí tři body platí, že máme-li vybrat z obrovského množství dat nejpodstatnější fakta, shrnout svá zjištění a uspořádat je do praktické podoby, zabere to hodně času. Když si tímto procesem projdeme, máme pak mnohem lepší představu o tom, co se nám podařilo zjistit. Při komunikaci se supervidovaným je důležité, aby s vámi byl v jistých okamžicích procesu. Podněcuje to jeho zapojení, a tím i motivaci k řešení.

9) ZÁVĚREČNÁ PREZENTACE A ZPĚTNÁ VAZBA: Umožní, aby při zpětné vazbě sám představil část zjištěných dat (zvláště pokud jde o prezentaci negativních zjištění – tím se oslabí obranný postoj menteeho, a snižuje se tak riziko vzniku nepřátelských postojů).

10) FORMULACE DOPORUČENÍ: Právě při návrhu realizovaných doporučení je třeba, aby mentor propojil své odborné znalosti s praktickými zkušenostmi menteeho a jeho znalostmi organizace. Mentor se ho v této fázi ptá, jak by postupoval po tom, co nyní zná výsledky analýzy.

11) ROZHODNUTÍ O DALŠÍCH KROCÍCH: Když je zpracovaná analýza a zazněla doporučení, může nám supervidovaný naznačit, že by mohl celý poradenský proces zvládnout sám, a rozloučit se s mentorem ještě před implementací. Pokud je to možné, tak na toto by mentor neměl přistoupit a dokončit celý poradenský proces tím, že spolu připraví i postup implementace (jednotlivé kroky, časový harmonogram a zpětné vazby).

Mentor má ze své pozice určitý vliv na další osoby, skupiny lidí či celou organizaci, ale současně nemá přímou moc k uskutečnění změn, které navrhuje. Mentor je externí odborník, který pomáhá analyzovat realitu v praxi podporovaného učitele, doporučuje změny metodických a výchovných postupů.

Velmi významně však pomáhá učitelům a dalším pedagogickým pracovníkům, kteří zavádějí do své praxe nové metody a formy práce, snaží se aplikovat získané poznatky a dovednosti z předchozích kurzů apod. Zároveň se ukazuje, že potřeba individuální (kolegiální) podpory je stejně tak důležitá a přínosná i pro tzv. zkušeného učitele, který by měl neustále reflektovat svoji práci a usilovat o další profesní růst.

Mentoring nabízí expertní znalost a podporu v konkrétních pracovních tématech a problémech. Rozhodně se zdá být spíše mýtem, že učitelé a další pedagogičtí pracovníci, kteří mají dlouholeté pracovní zkušenosti, žádnou podporu při své práci nepotřebují. Právě naopak. V mnohých případech hrozí „uvíznutí“ ve stereotypu, propad do syndromu vyhoření, ztráta motivace.

CO ZÍSKÁTE MENTORINGEM?

- podporu při řešení obtížné pedagogické situace (např. práce s žáky s SVP, zvládnání nekázně, agrese);
- reflexi používaných metod a forem učení;
- podporu při zavádění nových metod a forem práce do výuky apod.;
- prohloubení řídicích dovedností.

MENTORING V ROVINĚ ODBORNÉHO RŮSTU UČITELE:

- poskytuje metodickou podporu – upozorní učitele na to, co dělá dobře, pomáhá hledat řešení v oblasti řízení času, stanovování cílů atd.;
- nabízí praktické zkušenosti mentora;
- nabízí „jiné oči“ mentora – pohled na konkrétní situaci z jiného úhlu, který může zaznamenat daleko více faktorů ovlivňujících danou situaci, jež učitel často nemá možnost v „živé“ třídě zaznamenat, které však dění ve třídě ovlivňují a teprve, když o nich víme, můžeme je nějakým způsobem ovlivnit.

MENTORING V ROVINĚ EMOČNÍ:

- nabízí sebereflexi (učitel si může „věci“ objevit sám);
- nabízí pohled mentora, který je nezatížený vztahy ve škole, má nadhled;
- poskytuje podporu a ocenění.

FORMY PODPORY:

- **individuální** (pro učitele, ředitele/ku, případně zástupce (zástupkyni), výchovného poradce, metodika prevence, asistenta pedagoga)
- **skupinová** (pro specifickou skupinu učitelů – např. pro začínající učitele, třídní, učitele, širší tým vedení školy, asistenty pedagoga)

4.2.3 SUPERVIZE

Tato forma podpory nabízí bezpečný čas a prostor, ve kterém mohou účastníci zkoumat obsah a proces své práce, uvažovat o své pracovní roli, svých potřebách, emocích a profesních vztazích. Kterýkoliv člen pedagogického týmu může po domluvě s vedením zažádat o tuto podporu, v případě, že cítí ve své práci slabá místa, se kterými si ani za podpory vlastního týmu neumí poradit.

CO ZÍSKÁTE SUPERVIZÍ?

- prostředek neustálé práce na svém profesním růstu – pro každého pracovníka v pomáhajících profesích;
- podporu osobnosti i přes odlišné cíle supervize, resp. autentičnost a tvořivost supervidovaného a rozvinutí jeho vlastního stylu práce s dětmi, žáky, klienty.

DOBŘÁ A ŠPATNÁ SUPERVIZE

O dobré supervizi hovoříme tehdy, když se supervizor i supervidovaný pohybují v bezpečném prostoru plném podpory a přijetí vytvářeným kvalitním vztahem mezi oběma zúčastněnými stranami. Ve skupinové supervizi je výhodou i dobrý a bezpečný vztah mezi supervidovanými. Mezi další charakteristiky dobré supervize pak patří dobrý supervizní kontrakt a vědomá práce s etickými problémy a normami. Nezbytným předpokladem dobré supervize je kompetentnost supervizora.

Mezi charakteristiky špatné supervize patří kritizování, zahanbování, ponižování, pouhé poučování, či naopak pouhé oceňování, opečovávání, resp. nevyváženost obou poloh. Dále je to špatně vytvořený vztah mezi supervizorem a supervidovaným, porušování hranic (např. mezi supervizí a terapií), špatně vytvořený supervizní kontrakt a načasované intervence.

V případě, že se asistent pedagoga rozhodne požádat o supervizi, je potřeba zajistit co nejjasnější dohodu mezi supervizorem a supervidovaným asistentem pedagoga (a případně zadavatelem supervize, pokud je supervidovaný zaměstnanec a o mentoring či supervizi pro něj zažádá a financuje zaměstnavatel). Dohoda musí vzniknout ještě před začátkem společné práce a obvykle jasně odpovídá na otázky, pro koho je supervize určena, zda jde o případovou či týmovou supervizi (případně o nějakou kombinaci), jak dlouho supervize trvá, jak často se bude konat (popřípadě kolik to bude stát), jakou bude mít práce strukturu, jak se zachází s informacemi ze supervize (zda vznikne nějaký výstup a komu je určený). Dohoda může mít podobu ústní domluvy, lépe však sepsané smlouvy; v průběhu spolupráce je možné dohodu měnit, ovšem jen pokud s tím všichni zúčastnění souhlasí.

Důležitým neformálním kritériem je počáteční důvěra v supervizora – kdo ho zná, kdo ho doporučuje. Je třeba si dát velký pozor na osobní vazby supervizora a někoho z účastníků. Nejhorší situace nastane, pokud má supervizor osobní vazbu s vedením (nemusí jít zrovna o příbuzenský vztah, stačí status „bývalý kolega“). Velmi to totiž zvyšuje nedůvěru týmu v nestrannost supervizora.

U týmové supervize bývá zadavatelem vedení, účastníky pak jeho zaměstnanci. Jak bylo řečeno výše, týmová supervize má obecně zlepšit komunikaci a vztahy v týmu, ovšem někdy také komunikaci a vztah týmu a vedení. Kontrakt musí ošetřit, zda je vedení přítomné na týmové supervizi, protože je součástí týmu; pokud není, pak zda a jakým způsobem bude dostávat informace ze supervize.

Jde o součást pracovního procesu, která zvyšuje kvalitu a osobní odborný růst, z tohoto důvodu může být supervize povinná. Pokud zaměstnanec absentuje, měl by se zavčas omluvit s udáním důvodu své nepřítomnosti. Jde o osobní účast v procesu, kde se musí supervizant cítit dostatečně bezpečně a musí dobře rozumět smyslu této práce. Tady je úkolem vedení a následně i supervizora členy supervize informovat, sdílet s nimi jejich úhel pohledu, povzbuzovat je a případně i motivovat (motivuje vedení).

VÝSTUPY ZE SUPERVIZE

Supervize není porada, kde by bylo hlavní aktivitou předávání informací, ale spíše jde o zážitkovou aktivitu, v níž zapojíme kromě svého rozumu také emoce. Jsme-li v roli supervizanta, pak bez ohledu na to, jde-li o supervizi týmovou či případovou, individuální či skupinovou, hlavním předmětem zájmu jsme my sami.

Po skončení takové práce v nás zůstává kromě vědomí, že jsme se něco nového dozvěděli či se v něčem ujistili, hodně pocitů a dojmů, které je třeba zpracovat, strávit. V životě nejsou tolik formující a užitečné zážitky jako takové, ale zpracované zážitky – zkušenosti. A ke zpracování zážitků ze supervize pomáhá dobrý výstup – vlastní zformulování toho, co se během práce stalo, co si z toho odnášíme, jak se v tom cítíme.

Výstup nebývá užitečný jen pro jednotlivce, ale jde-li o skupinový proces, pak pro celou skupinu. Proto je vhodné výstupy zařadit jako součást ukončování práce, a to ústní formou, spontánně, ovšem může jít o výtah z poznámek psaných během sezení. Psaní poznámek je velmi užitečné, protože nám to pomáhá držet pozornost a zlepšuje to schopnost kognitivního uchopení emotivních situací (pochopení, rozumového zpracování). Na psaní poznámek je ovšem nutné se na začátku dohodnout, bude to součástí dohody. Je to z toho důvodu, že na supervizi se často probírají citlivé informace osobního charakteru a zacházení s nimi má být ošetřeno.

Když už mluvíme o citlivých informacích osobního charakteru, je dobré se pozastavit nad etickým rámcem, v němž se supervize odehrává. K základním etickým principům patří určitě maximální zachování soukromí klienta – učitele, pedagogického pracovníka, asistenta pedagoga (je-li to možné, nesdělujeme informace, podle kterých lze klienta identifikovat, sdílíme pouze informace, které jsou nutné k seznámení se s případem pro ostatní účastníky supervize, mimo domluvený výstup ze supervize žádné informace „nevynášíme“ ven). Su-

pervizor/mentor dbá také na důstojný průběh supervizního sezení (nejde o sdělování pikanterií, ale společné sdílení často intimních informací, pocitů, postojů).

CO MENTORING A SUPERVIZE NEJSOU:

- vzdělávací seminář, přednáška atp.,
- koučování,
- psychoterapie,
- management (řízení a rozhodování),
- krizová intervence.

FORMULACE A MOŽNÝ PRŮBĚH ZAKÁZKY:

MENTOR POŽÁDÁ NA ZAČÁTKU PEDAGOGICKÉHO PRACOVNÍKA, ABY:

Pojmenoval oblast, která je pro něj pedagogicky náročná:

- „Co vám dělá potíže?“
- „Co je na tom pro vás obtížné?“
- „Když říkáte -----, můžete to popsat konkrétněji?“

Analyzoval význam oblasti:

- „Jaký to má pro vás význam?“
- „Proč na tom záleží?“
- „Jak to souvisí s vašimi představami?“

Našel souvislost mezi uvedenou oblastí a standardy:

- „Se kterou kompetencí ve standardech to souvisí?“

Pojmenoval v rámci standardu možnosti osobního rozvoje:

- „Který bod ze standardu přichází v úvahu?“

Zvolil si výchozí bod pro zkoumání:

- „U kterých otázek vám nejvíce záleží na odpovědi?“

DÁLE MŮŽE MENTOR POŽÁDAT PEDAGOGA, ABY:

Jasně pojmenoval své cíle:

- „Jaké máte cíle, záměry?“
- „Jak by tyto cíle mohly souviset se standardy pro AP?“
- „Jaký přínos to bude mít pro žáka, dítě?“
- „Jakým způsobem to přispěje k vašemu výchovně-vzdělávacímu působení ve škole?“

Uvedl konkrétní ukazatele úspěšnosti a plán pro sběr údajů:

- „Podle jakých kritérií poznáte, že si vedete dobře?“
- „Jak by mohla vypadat vaše úspěšná práce?“
- „Na jaké důkazy, podklady se zaměříte?“
- „Jaké údaje byste rád/a, abych shromáždil/a?“

Určil techniky, přístupy a rozhodnutí a způsob monitorování:

- „Jaké poznatky by se mohly hodit při tvorbě úspěšného plánu?“
- „Jaké zdroje informací se vám nabízejí?“
- „Jaké techniky by stálo za to vzít v úvahu?“
- „Jak by vypadal nejlepší možný výsledek této vaší práce?“
- „Na co musíte být v případě této práce připraven/a?“

Stanovil cíle v rámci osobního rozvoje a příslušného sebehodnocení:

- „O čem se chcete přesvědčit, že děláte dobře?“
- „Na co si u sebe dáte zvlášť pozor?“
- „Když se zamyslíte nad tímto setkáním, jak přispělo k vašemu učení?“
- „Jakým jiným způsobem bych vás mohl/a podpořit?“

PŘÍKLADY HODNOCENÍ MENTORINGU PEDAGOGICKÝMI PRACOVNÍKY V PROGRAMU ZAČÍT SPOLU:

„Mentor pro mě představuje jakousi neformální autoritu, která mi poskytla ujištění, že má práce má smysl. Práce v Začít spolu je náročná, občasná podpora a povzbuzení včetně možnosti fundovaného rozhovoru, kde mě nikdo nepoučuje – to je balzám na duši.“

„Poprvé tu byl někdo, kdo se zajímal o mé potřeby a pomáhal mi hledat nové podněty, způsoby zlepšení mé práce. Je to pro mě motivace pro další rozvoj.“

„Ať už si učitelé myslí cokoliv, jsou na svou práci v podstatě vždycky sami... a nyní se objeví někdo, koho moje práce opravdu zajímá a zároveň není ani můj nadřízený a ani kolega...“

„Mentoring pro mě znamená bezpečnou formu podpory. Samozřejmě, že když přijde do třídy ředitel, snaží se pomoci, ale je to stále hospitace, to znamená kontrola, a to není role vhodná pro tento druh pomoci.“

Pro učitele byla zajímavá i samotná práce mentorů a jejich postupy (... chtěli formulaci zakázky... nic mi neradila a jen se mě ptala...). Učitelé dávali analogicky do souvislosti vztahy mentor–učitel a učitel–dítě.

ZÁVĚR

Asistent pedagoga hraje důležitou roli ve vzdělávacím procesu dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Stále však existuje velká řada problémů, kterým tato profese musí čelit. Velká rozdílnost v přístupu a činnostech AP a nejednotná pravidla v rámci jednotlivých krajů významně komplikují jejich fungování v praxi. Na tuto skutečnost reagujeme vytvořením Standardu práce asistenta pedagoga.

Na základě struktury profesních činností, povinností a odpovědností ve výchovně-vzdělávacím procesu stanovujeme profesní kompetence potřebné pro standardní, kvalitní výkon profese asistenta pedagoga jako pedagogického pracovníka. Dokument je tedy vyjádřením široce sdílené podstaty profesionality asistenta pedagoga jako pedagogického pracovníka. Standard práce asistenta pedagoga také vymezuje náležitosti profese asistenta pedagoga s ohledem na právní řád České republiky, vzdělávací politiku a potřeby inkluzivní školy, která je otevřená všem žákům bez rozdílu.

Předkládaný Standard chápeme jako normu, nikoli jako normu neměnnou, ale jako otevřený, vyvíjející se fenomén, ponechávající prostor pro individuální variace, inovace apod. Věříme, že existence Standardu práce přispěje k výraznější profesionalizaci asistentů pedagoga a také ke zlepšení kvality vzdělávání v českých mateřských, základních a středních školách.

SLOVNÍK POJMŮ

Adaptivní chování	přizpůsobivé chování
Afektivní chování	přehnaná reakce na nepříznivé vnější podněty provázená bouřlivými motorickými projevy
Asistent pedagoga	pedagogický pracovník, který působí ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělávají žáci se SVP, tj. žáci se ZP, žáci s odlišným mateřským jazykem apod.; spolupracuje s učitelem na výchovně-vzdělávací činnosti nejen u žáků se SVP, ale u celé třídy; pomáhá při komunikaci mezi učitelem a žáky, spolupracuje s rodiči žáků a poskytuje individuální i skupinovou podporu žáků při přípravě na výuku; asistent pedagoga se věnuje celé třídě
Autoevaluace	sebehodnocení
Diagnostika	poznávací proces, zaměřený na získání co nejhlubších a nejkomplexnějších poznatků o diagnostikovaném objektu (osobě); výsledkem diagnostiky je diagnóza
Emoční inteligence	schopnost rozpoznat a zvládat své emoce, umění vcítit se do emocí ostatních jedinců (empatie) a na základě těchto dovedností rozvíjet schopnost sebmotivace k jakékoli činnosti a uspokojivě zvládat mezilidské vztahy
Etnolekt	neustálená forma nemateřského jazyka, např. specifická romská podoba mluvené češtiny, slovenštiny a dalších jazyků
Exekutivní schopnosti	schopnost a dovednost plánovat, rozhodovat se a realizovat cílevědomé postupy a výkony, řešit problémy, tvořit analogie
Heterogenní skupina	skupina s odlišným, nestejnorodým složením
Homogenní skupina	skupina vnitřně stejnorodá podle daného kritéria (např. genderově homogenní: složená pouze z dívek/chlapců)
Inkluze	nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením nebo znevýhodněním mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti, respektive vzdělávání; znamená nejen formální zahrnutí dětí i dospělých odlišného kulturního zázemí, dětí se SVP, uživatelů jiného mateřského jazyka apod.) do skupiny vrstevníků (třídy, školy), ale také přijetí ze strany ostatních členů skupiny
Inkluzivní vzdělávání (společné vzdělávání)	založeno na přesvědčení, že všichni žáci mají právo být vzdělávání ve skupinách se svými vrstevníky a ve školách v místě svého bydliště; inkluzivní školy nabízejí ve výuce rozmanitost a prostor pro navazování přátelství, vzájemný respekt a porozumění; cílem není pouze umístění dítěte se SVP do běžné školy, ale přizpůsobení školy potřebám dítěte; důraz je kladen na vzdělávání a prospěch pro obě strany
Kognitivní funkce	poznávací funkce (vnímání, představování, fantazie, myšlení, usuzování, pozornost a paměť)

Kompenzace	speciálně pedagogická metoda využívající náhradní funkce, technické pomůcky apod. jako náhradu za funkci poškozenou
Mentoring	dobrovolná podpora poskytovaná zkušenější nebo speciálně vyškolenou osobou (mentor) osobě méně zkušené (mentee, supervidované); forma profesního rozvoje učitele nebo asistenta pedagoga, která kombinuje rozvoj odborných a měkkých dovedností; mentor povzbuzuje menteeho při hledání vlastního řešení, poskytuje mu zpětnou vazbu a pomáhá mu při směřování v osobním rozvoji nebo při řešení problému
Neverbální komunikace	komunikace neverbálními prostředky (např. mimika, zvuky, řeč těla, činy, vzdálenost, úprava zevnějšku apod.)
Osobní asistent	realizuje placenou sociální službu (hrazenou z příspěvku na péči), poskytovanou mimo rámec povinné školní docházky, která je v České republice bezplatná
Percepce	vnímání; proces získávání a zpracování podnětů, informací, které neustále přicházejí jak z okolního světa, tak z vnitřního světa daného člověka
Sociálně patologický jev	šikana, xenofobie, rasová nesnášenlivost apod.
Stigmatizace	negativní hodnocení a kritické odsuzování člověka, které negativně ovlivňuje jeho společenské postavení
Supervize	bezpečná forma rozvoje, kontroly nebo hodnocení, která pomáhá asistentovi pedagoga, učiteli nebo pedagogickému sboru vnímat a reflektovat vlastní práci a vztahy nebo nacházet nová řešení problematických situací; supervize se může zaměřovat na prohloubení prožívání, lepší porozumění dané situaci, rozvoj nového pohledu na situaci nebo může být modelem učení; cílem supervize je vyšší uspokojení z práce, zvýšení její kvality a efektivity a prevence profesního vyhoření
Syndrom vyhoření (burn-out)	projevuje se zejména u těch osob, jejichž práce je založena na kontaktu a komunikaci s druhými lidmi; většinou se váže na pracovní výkon a projevuje se zoufalstvím, pocitem bezmoci nebo obtížemi se spánkem; je typický citovým a mentálním vyčerpáním, které je často důsledkem dlouhodobého stresu; součástí syndromu vyhoření jsou i pochybnosti o smyslu své práce

LITERATURA

BALSHAW, M. Looking for some different answers about teaching assistants. *European Journal of Special Needs Education*. 2010, č. 4, s. 337–338. ISSN 0885-6257.

ČADOVÁ E. A kol. Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s tělesným postižením. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012.

HAWKINS, P., SHOHE, R. Supervize v pomáhajících profesích. Praha: Portál, 2004.

Informace o zřízení funkce romského asistenta základní a zvláštní škole. In: MŠMT. Věstník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. č. 6/1998.

JEŽEK, S. (ed.) Psychosociální klima školy II. Brno: MSD, 2004.

KARGEROVÁ, J., KREJČOVÁ, V. Vzdělávací program Začít spolu – Metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy. Praha: Portál, 2003.

KOLEKTIV AUTORŮ. Příručka pro mentory. České vydání Step by Step ČR, o. s., Praha 2006.

LAŠEK, J. Sociálně psychologické klima školních tříd a školy. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001.

LUKAVSKÁ, E. Pozor, děti. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003.

Metodický pokyn MŠMT ke zřizování přípravných tříd pro děti se sociálním znevýhodněním a k ustanovení funkce vychovatele – asistenta učitele. In: MŠMT. Věstník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. č. 1/2001.

NAKONEČNÝ, M. Psychologie osobnosti. Praha: Academia, 2009.

Nařízení vlády č. 273/2009 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků. In: Sběrka zákonů České republiky. 2009, částka 83. ISSN 1211-1244.

Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě. In: Sběrka zákonů České republiky. 2010, částka 76. ISSN 1211-1244.

PARMA, P. Umění koučovat. Praha: Alfa Publishing, 2006.

ŘÍČAN, P. Psychologie osobnosti. Praha: Grada, 2010.

TEPLÁ, M., SMEJKALOVÁ, H. Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením. 2007.

VALENTA M., PETRÁŠ. P. a kol. Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s mentálním postižením. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012.

Standardy kvality sociálních služeb. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5963>

VODÁČKOVÁ, D. a kol. Krizová intervence. Praha, 2002

www.asistentpedagoga.cz

Vyhláška č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách. In: Sběrka zákonů České republiky. 1997, částka 44. ISSN 1211-1244.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: Sběrka zákonů České republiky. 2005, částka 20. ISSN 1211-1244.

Vyhláška č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: Sběrka zákonů České republiky. 2011, částka 56. ISSN 1211-1244.

WEBSTER, R., BLATCHFORD, P., BASSET, P., BROWN, P., MARTIN, C., RUSSELL, A. Double standards and first principles: framing teaching assistant support for pupils with special education needs. *European Journal of Special Needs Education*. 2010, č. 4, s. 319–336. ISSN 0885-6257.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: Sběrka zákonů České republiky. 2004, částka 190. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů. In: Sběrka zákonů České republiky. 2011, částka 190. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 198/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 68. ISSN 1211-1244.

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA Č. 1.: STUPNICE PLATOVÝCH TARIFŮ

Podle platových tříd a platových stupňů pro zaměstnance uvedené v § 5 odst. 5 – pedagogičtí pracovníci (v Kč měsíčně)

STUPNICE PLATOVÝCH TARIFŮ									
Platový stupeň	Počet let započítatelné praxe	Platová třída							
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	do 6 let	8000	8300	8800	9550	10 350	11 200	12 150	15 000
2	do 12 let	8250	8750	9500	10 300	11 150	12 100	13 100	15 600
3	do 19 let	8700	9450	10 200	11 050	12 000	13 000	14 150	16 250
4	do 27 let	9350	10 150	11 000	11 950	12 950	14 050	15 200	17 000
5	nad 27 let	10 100	11 000	11 850	12 850	13 950	15 100	16 400	17 800

STUPNICE PLATOVÝCH TARIFŮ									
Platový stupeň	Počet let započítatelné praxe	Platová třída							
		9	10	11	12	13	14	15	16
1	do 6 let	20 000	20 150	20 350	20 600	20 950	21 600	23 450	25 400
2	do 12 let	20 250	20 480	20 700	21 200	21 650	22 830	25 250	27 350
3	do 19 let	20 680	20 950	21 280	22 100	23 080	24 600	27 150	29 450
4	do 27 let	21 280	21 730	22 130	23 280	24 930	26 930	29 250	31 700
5	nad 27 let	22 050	22 600	23 250	25 150	27 100	29 750	31 500	34 100

Mgr. Bc. Monika Morávková Vejrochová a kolektiv

Standard práce asistenta pedagoga

Výkonná redaktorka prof. PaedDr. Libuše Ludíková, CSc.

Odpovědná redaktorka Mgr. Jana Kopečková

Jazyková redaktorka Mgr. Romana Bláhová

Technická redakce Mgr. Petr Jančík

Návrh obálky Zdenka Plocrová

Grafické zpracování obálky Jiří Jurečka

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

www.vydavatelstvi.upol.cz

www.e-shop.upol.cz

vup@upol.cz

1. vydání

Olomouc 2015

Ediční řada – Ostatní odborné publikace

ISBN 978-80-244-4722-3 (tištěná verze)

ISBN 978-80-244-4769-8 (elektronická verze)

Neprodejná publikace

VUP 2015/0406

„V České republice působí ve školách více než sedm tisíc pedagogických pracovníků v pracovní pozici asistent pedagoga. Za téměř deset let oficiálního působení asistentů pedagoga byl prokázán jejich nezastupitelný přínos pro vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Na druhé straně dosavadní zkušenosti ukazují na problémy, kterým tato profese čelí: neexistence jednotných pravidel zřizování této pozice, neexistence systému metodického vedení a konečně i neexistence standardů činnosti asistentů pedagoga. Role asistentů pedagoga bývá často nepochopena a asistent není plnohodnotně zařazen do kolektivu pedagogických pracovníků.“ Uvedená situace působí problémy nejen asistentům pedagoga, ředitelům nebo učitelům. Nejednotnost činnosti asistentů pedagoga nejvíce dopadá na žáky ve třídách, v nichž asistent působí.

Právě asistent pedagoga je příkladem jedné z pracovních pozic, díky nimž mohou učitelé zvládat stále početnější skupinu dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Asistent pedagoga je právoplatným členem pedagogického sboru. S vyučujícím učitelem tvoří pedagogický tým, který plánuje, realizuje a hodnotí vzdělávací proces v dané třídě.

Standard práce asistenta pedagoga řeší základní otázky postavení této profesní skupiny pedagogických pracovníků. Stanovuje cíle a zásady jejího působení v českých školách. Stanovuje tři úrovně výkonového rámce činnosti asistenta pedagoga s ohledem na požadované kompetence a kvalitu práce. Zmiňuje i historický kontext vývoje této profese a současnou potřebu metodického vedení a supervize. Standard je určen pro všechny asistenty pedagoga, bez ohledu na to, jaký druh speciálních vzdělávacích potřeb má žák nebo žáci ve třídě.

Kolektiv autorů věří, že Standard práce asistenta pedagoga přispěje k výraznější profesionalizaci asistentů pedagoga a také ke zlepšení kvality inkluzivního vzdělávání v českých mateřských, základních a středních školách. Zároveň doufáme, že Standard přinese kolegům, ředitelům, učitelům a především samotným asistentům pedagoga dostatek podnětů, doporučení a inspirace pro práci.

Nositel projektu:
UNIVERZITA PALACKÉHO
V OLOMOUCI

Partner projektu:
ČLOVĚK V TÍSNI
O.P.S.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ISBN 978-80-244-4722-3